UNIV. BIBLIOTH.
* 1882
HELSINGFORS

Nowelleja ja Kertomuksia.

I.

Jywäskylässä,
Weilin ja Göös'in kirjapainossa,
1878.

49

Sisältö:

Ensimmäiset markkinat, } kirj. Wilja { ..... 1.
Niti ja poika, } kirj. Wilja { ..... 17.
Päiwä koittaa, } kirj. Wilja { ..... 25.
Kärsiwä kukka, kirj. Aug. Blanche ..... 57.
Sowitettu, kirj. Emilie Tegtmeyer ..... 63.
Nadan waihtaja, kirj. Camille Dehas ..... 171.

Ensimmäiset markkinat.

Oli ihana, kesäinen sunnuntai-ilta. Lempeästi säteili aurinko siintäwän taiwaan rannalla, järwi oli tyyni, metsä raitis ja wihanta.

Elsa oli aholla poiminut tuohisen täyteen mansikoita ja astui nyt werkalleen kotia kohden, wälimmiten wieläkin kumartuen alas, tawoittaakseen jonkun tienwieressä kaswawan punaisen-hohtawan marjan.

Mutta äkkiä kawahti hän ylös, sillä metsästä, aiwan läheltä, kuului outo rapsahdus. Samassa hyppäsikin puiden ja pensaiden wälistä esiin wahwa ja werewä nuorukainen, joka iloisesti tyttöä terwehti. Elsa hymyellen wastasi terwehdystä ja hänen siniset silmänsä ilmaisiwat tunteita, niin suloisia ja lempeitä, kuin mailleen rientäwän auringon wiimeiset jäähywäissäteet. Näkyipä heti, ett'eiwät outoja toisilleen olleet.

— Elsa, — lausui nuorukainen, tyttöä kätellen, — sinua olen jo kauwan aikaa etsinyt, kertoakseni sinulle jotakin warsin uutta ja tärkeätä asiata.

— No anna kuulla! Kuinkahan tärkeätä tuo nyt wain lienekään, — mietti Elsa epäillen ja hänen iloisista silmistään loisti pienoinen weitikkamaisuus.

— Aion, näet, huomenna lähteä Matin kanssa markkinoille.

Elsan otsa pimentyi.

— Matin kanssa — — — sanoi hän — älä sitä te'e Antti — älä ainakaan Matin seurassa mene markkinoille.

— Ja miks'ei?

— Siitä ei ole sinulle mitään hyötyä. —

— Hyötyäkö? Ell'ei siitä juuri muuta hyötyä oli-

sikaan, wirkistää se kumminkin sekä sielua että ruumista.

— Mistä sen tiedät, Antti, kun et wielä koskaan ole markkinoilla käynyt?

— Sen sanoi Matti, joka paraiten mahtanee asian tuntea, koska aina käy markkinoilla.

— Onko Matti sitten mielestäsi niin erinomaisen wirkeä sielun ja ruumiin puolesta?

— Mitä tyhjiä wiisastelet!

— Usko minua, Antti, ruumiisi parhaiten wirkistät joka seitsemäntenä lepopäiwänä ja mitä sielunsi tulee, niin ell'ei se wirkisty juuri samana päiwänä, turhaan sitä taas markkinoillakin koetat elähyttää.

Antti jo kiiwastui.

— Totinen ja jäykkä olet, kuin wastarannan kiiski,— et tunne etkä salli mitään wiatointa huwitusta. Mutta älä luulekaan, että asia siitä paranee, sillä kun kerran olen Matille luwannut mennä, niin menen myös. Se on kerrassa sanottu.

Elsa ei mitään wirkannut, mutta hänen mielensä oli käynyt alakuloiseksi. Antti astui kiiwailla askeleilla metsäpolkua ja taittoi wisan, jolla wuoron sinkoili pieniä kiwiä, wuoron ilmaa piekſi. Tyyneenä ja hiljaisena käwi Elsa hänen jälessään. Jopa joutuiwat he sen mökin edustalle, jossa Elsan wanhemmat asuiwat.

Antti seisahtui.

— Jää hywästi, Antti! — sanoi Elsa ystäwällisesti, antaen sulholleen kättä.

Antinkin sydän jo heltyi.

— Kuule Elsani, — puhui hän, hellästi neitosen kättä puristaen, — sinä olet wälistä liian jyrkkämielinen, niin lempeä ja ymmärtäwäinen, kuin muutoin oletkin. Onhan warsin tawallista nykyaikaan,

että nuori kansa kulkee markkinoilla, — noin waan huwin wuoksi. Mitä pahaa siinä sitten on, jos minäkin sinne joskus menen?

— Ei mitään Antti, kun sieltä wain palajat yhtä puhtaana ja wilpittömänä, kuin sinne menetkin.

— Ha ha ha! Jo tottakin näet aaweita.

— Onnellista matkaa Antti!

— Jumalan haltuun Elsa!

Mikä ryske ja jyske, mikä hunto ja pauhina, mikä kärryjen rätinä ja armotoin ajaminen maantiellä? Etkö tiedä? Onhan nyt markkinain aatto ja kansaa rientää, miehiä, waimoja, wanhoja, nuoria, läheltä ja kaukaa, kaikki ne ilolla markkinoille entäwät. Naiset istuwat kärryissä myhäellen, pyhäwaatteihinsa puettuina, ja miehet heidän polwillaan. Kolme, neljä, joskus kuusi ja seitsemänkin henkeä on kussakin hewosessa. Ruoskat heiluwat, miehet hoilottawat ja hewoset kiitäwät eteenpäin. Metsä kajahtelee kirkumisen tapaisesta laulusta.

— Hei liirua leijan laa, Markkina miehiä ollaan waan, Hei liirua leijan laa, Oltta, wiinaa juoda saan. —

Jo heti kotipihasta lähdettyä, miehet saiwat „markkinakuraasia".

Matin hewonen höyryeli waahdossa wirstan parin matkaa kaupungista. Antti istui wakaana ja totisena Matin rinnalla kärryissä. Hän oli lewotoin — Matin raa'at kokkapuheet häntä inhottiwat.

— Istut siinä kuin pölkky — moitti Matti, — näkyy, ett'et wielä ole oppinut markkinailoa tuntemaan.

— Tämmöinen ilo ei mitään maksa.

— Eikö maksa?

Poika juo rommia markkinoilla, lakki kallellanſa,
Tyttö on punaposkinen, joka istuu polwellanſa.

Eikö ſellainen ilo mitään maksa, häh? Kallista wähän tuota pullon ſuuta, niin ſaat parempaa ryhtiä — — — no ota waan, äläkä yhtään inkkaa, ſe on Koiwuniemen Juſſin parasta wiinaa. — — Ell'et nyt hywällä ota naukkua, niin, totta wie, pääkallooſi ſaat koko pullon. — — — Kas niin waan — — hih! — kallista paremmin, — no niin. „Tattis mamma, ſanoi Lotan Mikko.“ Kyllä ſinusta miestä paiſuu, kun waan joutuu.

Jos akkaſi ſinuhun ſuuttuu, niin juo,
Jos kellarist' wiinakin puuttuu, niin juo
Ota ſitt' itſelles toinen akka,
Äläkä ſentähden juomasta lakkaa,
Waan juo ja laula ja räyſää ja pauhaa — ja juo!

— Älä herran tähden, Matti, pidä noin pahaa elämää.

— Kas poikaa waan, kas, kas! Pyyſinkö ſinua könttiä tänne wörmyntärikſeni, ſano!

— Et pyytänytkään, mutta johan tämmöiſtä elämää harakatkin pelkääwät.

— Ell'et nyt hywällä tuki ſuutaſi mies, niin, hiiſi wiekööm, ei ole onni tänäpänä merraſſa. Wai ei nyt enää muka laulaakaan ſais'. Mutta kas kun ſen teen kiuſallaſikin.

Nallakaijan rakkaus paloi mennä wuonna,
Joko lienee ſammunut, taikka tielle puonna.

No heikkari, noita peijakkaan poikia, eiwätkös tuolla jo ottele? Ptroo, ſeis hewonen! Pidäs ohjiſta ſen aikaa, kun menen minäkin heitä wähän löylyttämään.

— Oletkos hulluna, Matti?

Mutta Matti ei enää kuullut. Hän oli jo aidan toisella puolen ja juoksi kädet suorana ylös mäelle, missä tulinen tappelu oli syntynyt miesten välillä. Jouduttuaan kohdalle, alkoi hän tukewilla nyrkillään ruhtoa oikeaan ja wasempaan woimainsa takaa. Kiiwastuneet tappelutowerit unhottiwat hetkeksi riitansa ja kääntyiwät yksissä miehin Mattia wastaan. Eräs pikkuinen nalikka, joka syrjästä oli toisten tappelua katsonut, sieppasi kiwen, jolla lähätti Mattia päähän, niin että weri turskahti esiin; eräs toinen taas hakkasi häntä selkään paksulla seipäällä.

— „Maltas, kun ma saan selkäni seinään, sanoi Manu wainaa“ — änkytti Matti, mutta se kun ei onnistunut, täytyi hänen huutaa apua.

— Mitäs sinulla siellä olikaan tekemistä? — nurkui Antti, mutta kiirehti kuitenkin samalla hätään ja sieppasi mennessään aidanseipään aseekseen. Pian oli hän pelastanut towerinsa miesten käsistä, mutta ennättipä kumminkin siinä toimessaan saada sywän puukon haawan kupeeseensa.

— Ei siitä mies kuole, — lohdutti häntä Matti, kun taas rauhassa ajoiwat eteenpäin. — Ei siitä mies kuole, enemmän kuin minunkaan haawoistani. Mutta, woi armahda, jos waan niitä miehiä wielä markkinoilla tapaan!

— Parasta olisi ollut, kun nytkin olisit heistä erillään pysynyt.

— „Höm, kyllä hän se niin on, on kai — sanoi Toiwola akalleen,“ — mutta minkäs sille taitaa, kun luonto wetää? Eihän muusta olisi lukua ollut, mutta woi pahanen päiwä, kun särkyi se pullo ja mun hywä wiinani meni maahan. „Se on luut nuu!“ sanoi Östmanska, kun ruoka loppui.

— Niinkuin et ſinä muka toista hankkiſi!

— Hankin kyllä, ſen ſaat nähdä ja maistaa myöskin ſaat, ennenkuin tästä kaupungissa ollaan.

— Sen mä tieſin.

Pienessä töllissä kaupunkia likellä ottiwat miehet yökortteerin. Sieltä aamulla warhain lähdettiin kaupunkiin, hiukan hiljaiſempina, ſillä Matin „kuraaſi“ ei näin aamusta ollut wireillä. Hewonen ajettiin kadun syrjään, johon muitakin tuttawia oli pyſähtänyt. Matti pani ſille kourallisen heiniä eteen ja pyyſi erästä tuttawataan pitämään ſitä ſilmällä. Ja nyt mentiin torille. Kadun kulmassa oli wäentunkoa ja Antti eksyi toweristaan, mutta ſiitä hän ei suuresti wälittänyt. Tuli täällä mies yksinkin toimeen. Hän kuunteli ensin hetkiſen poſetiiwiä ja ſitten erästä miestä, joka suuren ihmisjoukon suuresti ihastukſeksi lauloi Paawo Putkoſen ſepittämää ja Mikkelin kirjapainosta ilmestynyttä rakkauden laulua:

„Pää ſinä kultani rakas luonto,
Sinulle on annettu ſuloinen muoto,
Ole ſinä aina iloinen,
Elä ſinä kiukuſſa kiroile.

Sinusta en koskaan eritä taida
Muut likat ei mielestän mitä maita,
Sä olet ſe kaikista ainowa
Jolle nuoren luontoni lahjoitan.

Nyt minä lasken käteni kaulaan,
Sillä minä näin ſuloiſesti laulan,
Kun en woi muuten ſelittää,
Kuin perääſi on niin ikäwä.“

— Mitä ſe „pää“ ſiinä enſimmäiſen wärſyn alussa merentieraa? — kyſyi eräs kuuntelijoista.

— Tietänethän tuon — lausui toinen — se tarkoittaa, että koko laulu on päätön.

— Mutta minun tyhmän järkeni mukaan on „pää“ aina pässin esipuhe — lausui kolmas — ja sentähden se merkinneekin, että laulun tekijä on oikein aika „pässin pää“.

Sille sukkelnudelle miehet nauraa hohottiwat ja naiset tirskuiwat; mutta ne wiimemainituista, jotka oliwat wanttuissa, tohwelipalttoissa ja silkkihuiwissa, ne waan hiljaa myhäeliwät ja peittiwät huuliaan sileästi kokoonkierretyllä niistinliinallaan.

Kummaa oli Antista, että naiset niin halukkaasti noita lauluja ostiwat. — Minä en ainakaan semmoiseen rahaani pane — mietti hän pätewästi ja käwi kojuja katselemaan, joita pitkä riwi oli pystytetty torin warteen. Eräältä kultasepältä osti hän korwarenkaat Elsalle tulijaisiksi ja erään Tampereen enkon kojusta simsetin ja kaulahuiwin — sulhaspuwkseen muka — kääri ne kokoon ja pisti taskunsa. Samassa älysi hän kadun toisella puolella walmiita waatteita osakii lewällään pitkillä pöydillä, osaksi ripustettuina pitkin lankun seinää.

Antti meni sinne.

— Hei mies — huusi juutalainen hänelle wastaan — tule ostamaan, se helppo hinda, hywe tawara, näin kaunis jakka, kolmell' kymmenell' markall', et paremba mistääh sah. —

Antinkin mielestä tuo harmaa werkanuttu oli hywin mukawa ja kaunis, mutta — „jok' on werassa, se on welassa, talonpoikain seassa“ — arweli hän ja aikoi lähteä eteenpäin.

Juutalainen innostui.

— Osta weli — huusi hän, tarttuen Antin käsi-

warteen — osta, mine anda se sulle wiisikolmatta markka. Katso kuinga se passah'!

Ennenkuin Antti tiesi asiastakaan, oli wanha takki pois hänen päältään ja werkanen sijassa. Olipa hän sentään mielestään niinkuin wähän pulskempi tässä asussa, ja totta Elsankin silmissä poika toiselta näyttäisi näin mahtawassa nutussa, kuin tuommoisessa karkeassa ja wanhassa retkalecssa.

— Mitähän tuo olisi, — jos kahdellakymmenellä annatte, niin joutais olla. —

— No sama se on, maksa pois raha, — sanoi juutalainen ja kauppa oli tehty.

Kun Antti oli maksanut suostutun hinnan, aikoi hän ottaa wanhan nuttunsa pöydältä, mutta — ihme ja kumma — se olikin kadonnut. Turhaan haki hän pöydältä ja maasta, turhaan katseli hän ihmisiä ympärillään, — nuttua ei näkynyt eikä kuulunut. Juutalainen häilyi jo kaupassa muitten kanssa eikä joutunut häntä enään kuulemaankaan. Tässä ei auttanut muu, kuin pitää wahinko hywänään. Woi harmia!

Lisäksi alkoi wielä sataa hänen uudelle nutulleen ja outo kun oli, ei Antti tiennyt, mihin poiketa sateen suojaa etsimään. Käwellessään katua, näki hän niin sanotun „onnen pyörrän", joka ihmisille ilmoittaa tulewaisuuden salatut asiat. Hinta 25 penniä. Se tieto nyt kumminkin täytyi ostaa. Antille annettiin „onnen lippu", joka lupasi hänelle paljon hywää ja wähän pahaa. Rikkautta, rakkautta, monta ystäwää, muutamia wihamiehiä, kaunis puoliso ja paljon lapsia on suotu hänen osakseen. Tuo kuitenkin taas teki mielen keweämmäksi. „Wähät siitä", arweli Antti, „jos kohta nuttu menikin ja korwarenkaat ja simsetti ja kaulahuiwi, jotka oliwat taskussa. Koskapas sitä ih-

minen wahingon weräjälle pääsee. Ja olihan onni sekin, että kukkaroni sattui olemaan liiwin taskussa. — — — Hm — — — — rikkautta ja kaunis puoliso — — Elsa onkin kauniin tyttö koko maailmassa — —“

Likeisillä portailla soitettiin nyt kelloa. Sisältä kuului posetiiwin ääni, wäkeä tulwasi sinne ja Antti meni myös. Se oli panorama. Ympäri huonetta oli asetettu kauniita ja kallisarwoisia woittokaluja, jotka muka arwan kautta oliwat saatawina. Arpa maksoi markan ja Antti koetti onneaan. Sai kun saikin pienen sokuriastian, jommoisen Elsa oli kotipitäjän kauppiaalta ostanut kolmella kymmenellä pennillä. Taas tuli wahinko, — mutta jotakin se lystikin maksaa, ja saihan täällä samalla hintaa katsella huonoja kuwia himmeitten suurennuslasien läwitse. Antti läheni silmilläänyhtä lasia ja koki saada selwille, mitä se kuwa oikeastaan merkitsisi, jonka hän siinä näki edessään.

— Täälläkö sinä junkkari olet kin — kuului samassa tuttu ääni hänen korwissaan ja Matin käsi rawisteli häntä olkapäästä. — Käy mukaan, minulla on täällä muutamia hywiä toweria.

Antti seurasi Mattia. Käwellessään kadulla sattui hän wilkaisemaan nutta nuttuansa, ja — pettiwätkö silmänsä wai oliko kaikki noiduttu — uusi, harmaa nuttu oli muuttunut aiwan kirjawaksi. Sade oli sen kostuttanut, juutalaisen maali oli liuwennut ja hänen päällään oli nyt wanha, kulunut, maalilla tahrailtu takki.

— Matti, — sanoi hän seisahtuen — katsos welikulta wähä tätä nutta takkiani! —

— Hm — „kauniit on paikat, sanoi Lintu-Jussi“.

— Mitä sinä tästä arwelet?

— Arwelen, että juutalainen sinut petti.

— Samaapa melkein minäkin epäilen. Mutta kuules, Matti, tämä on wähän häpeällistä.

— „Kyllähän se niin on, on kai.“

— Antaisinko hänelle selkään, wai weisinkö hänet oikeuteen?

— Niin, sitä asiaa sietää harkita.

Antti olisi kernaammin heti lähtenyt juntalaiselle kowaa näyttämään, mutta Matti otti häntä käsiwarresta ja wei hänet mukanaan — kapakkaan.

Oli seuraawa aamu. Antti heräsi, hieroi silmiään, katseli ympärilleen, — hieroi taaskin silmiään, mutta näky ei muuttunut. Missä oli hän? Pelkällä laattialla oli hän maannut ja ympärillään, niinikään laattialla, makasi koko joukko miehiä. Huone oli kolkko ja alastoin. Ikkunat oliwat korkealla permannosta ja — rautahäkit edessä.

— Jumalan tähden, olenko wankihuoneessa! — Maailma musteni Antin silmissä, hän kawahti ylös ja hoiperteli owelle. Se oli lukittu. Mutta kuka on tuo mies, joka suullaan makaa kynnyksen edessä?

— Matti, sinäkö se olet? Matti, nouse ylös ja katso, mihin olemme joutuneet — — — Matti — — — Matti — — — etkö jo herää — — —

Hän tarttui Matin käteen — — — oi suuri Luoja — — — se oli kylmä! Antti nosti hänen päätään, laattialla oli werta, — — — weri oli myös hyytynyt ruumiin huulille ja sieramiin. — — Matti oli kuollut, — kuollut, — ja missä tilassa!

Tuskan hiki nousi nuorukaisen otsalle, sydäntänsä kowin ahdisteli, hän puristi käsillään päätänsä. — „Oi taiwaan Isä, mitä tietä jouduin tähän helwetin esihuoneesen“ huokasi hän. Mieleensä juohtui nyt kapakka.

Siellä oli juotu, riidelty, tapeltu. Sitten puhuttiin warkaudesta, huudettiin poliisia, wihellettiin ja — — enempää ei hän muistanut — — — —

— Miehet, miehet, nouskaa ylös! Täällä kuolema on käynyt tänä yönä! —

Toinen pää toisensa perästä kohosi laattiasta ja tylsät silmät kääntyiwät kaikki Anttiin, joka istui tuwan ainoalla rahilla. Tämä osoitti Mattia. Miehet haukotteliwat ja ojenteliwat kankeita jäseniään. Sitten wähitellen wirkistyiwät, nousiwat ylös, tarkasteliwat likemmin ruumista ja päättiwät hengen jo auttamattomasti lähteneeksi.

Antti oli waipunut synkkiin ajatuksiin. Jumalan wanhurskas käsi oli lopettanut jumalattoman menon. Matti oli irstaisesta markkina-elämästä äkkiarwaamatta kutsuttu taiwaallisen tuomarin eteen. Hänellä, Antilla, wielä oli armon aika, hän wielä woi kääntyä kadotuksen tieltä, jolla ensimmäisen askeleensa jo oli ottanut. Waroittawana ja kauhistawana esimerkkinä lepäsi Matti tuossa hänen edessään. Antin silmät aukeniwat ja hän päätti kääntyä siltä tieltä, joka wiheliäisyyteen ja kadotukseen wie.

— Ja Elsa, — tuo ihana, puhdas tyttö, — hän warmaankin hylkää langenneen nuorukaisen — — —

Tuo ajatus kipeästi poltti Antin sydäntä ja kun hän, juoppouden sakkoon langetettuna, pääsi wapauteen, ei rohjennut hän mennä sinne, mihin mielensä halu ja toiwo paloi, waan astui raskailla, epäwakaisilla askeleilla kohden kolkkoa kotoansa.

Kymmenen wuotta oli kulunut. Järwen rannalla oli talo, tosin pieni, mutta hauska ja siisti. Pellolla aaltoeli ruis, kauniina ja lähes tuleentuneena. Ikkunat wälk-

kyiwät ilta-auringon walossa. Nuori, ihana waimo seisoi etehisen owella, warjosi kädellä silmiään ja tähysteli polkua, joka niityltä toi pellon aitowartta pitkin talolle. Tuwasta juoksi kolme pienokaista hänen luokseen, ja nuorin,kaksiwuotias Antti, tarttui syleillen hänen hameesensa.

— Äiti, saammeko juosta isää wastaan? — kysyi wanhin, siewä, seitsenwuotias Anna.

— Menkää, lapseni, tuolla hän jo tuleekin. —

Ja siellä todiaankin tuli wanha tuttawamme, Antti, wiikate olalla. Hän astui riwakkaasti ja kaswojaan kaunisti lempeä, iloinen hymy, sillä hän jo oli huomannut armaan waimonsa ja rakkaat pienokaisensa. Wanhemmat lapset riemuten juoksiwat isää wastaan ja pikku kaksiwuotias koki tallustella jälessä. Waan eipä hän pitkältä ennättänyt, ennenkuin isä jo tuli Annan ja Willen seurassa hänen wastaansa.

Pikkuinen kurotti käsiään ja rukoili: „Isä ota 'yliin!" Ja isä laski heti wiikatteen aidalle ja nosti lemmittynsä käsiwarrelleen.

Näin he lähestyiwät Elsaa, joka hymysuin ja lempeillä silmäyksillä terwehti rakasta miestään.

— Tule, Antti, illallista syömään, ennenkuin puuro jäähtyy — sanoi hän.

— Tulen, ja sua kiitän Elsani — wastasi Antti, syleillen wapaalla käsiwarrella waimoaan — kiitän tästä ja kiitän siitäkin illasta, jolloin juuri nyt kymmenen wuotta sitten ainoan kerran neuwosi ylenkatsoin. —

— Unhota se jo! —

— Ei niin, mun armas waimoni, waan muistelkaamme sitä ilolla, sillä se kuitenkin perusti onnemme. Kun ensimmäinen askeleeni pahalla tiellä heti kohtasi kowan rangaistuksen, se minut, niinkuin toi-

won, ainaiſeksi ſiltä karkoitti. Eikö ſiis ſyytä ſitä ilolla muiſtella? —

— On niinkin Anttiſeni. Ja menemmekö huomenna niinkuin ennenkin yhdeſſä markkinoille myymään woitamme ja muita tawaroitamme? —

— Sen tecemme, Elſa, ja oſtamme ſieltä ſamalla pikku Annalle enſimmäiſen lukukirjan.

Pikku Anna hyppähti ilosta. Äiti toi puurowadin pöydälle, Antti luki ruokaluwun ja tyytywäinen perhe istui illallispöytään.

Äiti ja poika.

Äiti ja poika.

Useassa kohden Päijänteen rannoilla kaswaa suoria, ikiwanhoja honkia. Ne seisowat juhlallisina ja komeina; juuret owat kiinnitetyt maan tomuun, mutta latwat osoittawat ylös taiwaan siintäwään korkeuteen, — mykkinäkin ihmiselle muistuttaen maallisen waelluksen ylhäistä päämäärää. Waan kun wieno tuulen humina metsän hiljaisuuden tauottaa, silloin salainen humina kuulun petäjiköstä, silloin mykät owat puhewoiman saawuttaneet. Kuunnelkaamme! He kertowat tapahtumia, joita wuosisadan kuluessa joko itse owat nähneet, tai Päijänteen aallot rannalla heille kuiskaeliwat.

Oli kolkko, syksyinen päiwä. Myrsky pauhasi ja aallot kuohuiwat korkeina, waahtopäisinä Päijänteen helmassa. Taiwaalla ajoiwat syksi-mustat pilwet kiiwaalla nopeudella toisiaan, — näkönsä oli uhkaawa, peloittawa.

Ristiselällä kamppaili pienoinen wenhe wihaisten aaltojen ajelemana, ja wenheessä istui nainen, kalman waaleana, puristaen wakaista lasta rintaansa wasten. Waltawasti sykki äidin sydän ja hänen silmänsä tuijottiwat tuskallisina kohden synkkää taiwasta. Mies, joka istui etupäässä, koki ainoalla airolla, mikä hänellä wielä oli jälellä, ohjata wenheen kulkua, waikka selwään näki sen turhaa olewan. Wakaana istui hän siinä, yhteen puristetuilla huulilla ja ryhistetyllä otsalla, wiimeisillä woimillaan taistellen Ristiselän kuohuwan kidan kanssa. Kauhistuksella oiwalsi hän takanapäin hirmuisen aallon wyöriwän heidän jälessään. Se saawutti wenheen, — löi sisään ja kasteli wan-

hemmat. Tuli toinen — kämi samoin. Tuli kolmas, entisiä waltawampi, saawutti wenheen ja — löi sen pirstaksi luotoon.

Ainoa huuto kuului, ja syvyyteen wajosi mies, lapsen isä. Mutta sama aalto, joka isän hautaan painoi, kantoi äidin lapsineen turwaan, saaren ruohoiseen rantaan. Äiti kun tointui, heittäytyi surkealla walitukselta lapsensa yli, kostutti kyyneleillään hentoisen kalweita kaswoja ja suuteli hänen kylmiä huuliaan ja umpeen waipuneita silmiään.

„Oi taiwaan suuri Luoja," huokasi hän ahdistetulla sydämellä, „älä salli mun lapseni kuolemaan nukkua, ennenkuin kasteen liiton olet hänen kanssaan tehnyt! Kuule huutoni, o Isä laupias!"

Ja taiwaan owi aukeni, — äidin rukous oli löytänyt tien Kaikkiwaltiaan istuimen eteen. Syvä huokaus nousi lapsen rinnasta ja hänen suloiset silmänsä hymyilivät kiitolliselle äidille.

Hetket kuluiwat, päiwät päättyiwät. Kaksikymmentä oli jo wuotta wierinyt ajan hautaan, kun taaskin sama äiti ja sama poika kulkiwat Päijänteen wesiä. Nyt oli ihana, kesäinen ilta. Taiwas kaarsi selkeänä ja puhtaana ylähällä, ei pieninkään pilwen hattara himmentänyt sen sinertäwää loistoa. Auringon kirkas walo walui hempeänä alas länteisen taiwaan rannalta ja kullan hohtawina kimalteliwat säteet weden tyynessä kalwossa.

Hiljaisuuden häiritsi ainoastaan tuo iloinen hääjoukko, joka soitolla ja riemulla kulki Ristiselän poikki. Etummaisena souti morsiusparin koiwuilla ja kukkaseppeleillä kaunistettu pursi ja heti jälessä tuliwat muut seuraan kuuluwat wenheet wilkkaassa kilpailussa.

Iloiset leikkipuheet ja soiton säwelet kaikuiwat loitolle ympäri.

Mutta hiljaisena autuaassa onnellisuudessaan istui morsiuspari ensimmäisen wenheen keskellä. Sulhainen, kahdenkymmenen wuotias, rehewä nuorukainen, katseli säihkywin silmin rinnallaan istuwata morsiantaan. Kuinka wiehättäwän suloinen olikaan komeassa juhlapuwussaan tuo puhdas, lemmitty neitonen, jonka hän nyt oli omakseen saanut!

„Mun armaani," kuiskasi nuorukainen, hellästi puristaen morsiamensa kättä „ole terwetullut sinä, mun sydämeni rakastettu, uuteen kotiisi! Suokoon sulle taiwas sen onnen ja siunauksen, jota rakkauteni toiwoo!"

Kainosti loi morsian loistawat silmänsä alas, huulensa hymyiliwät ja ujouden puna kajosti hänen hempeillä poskillaan.

Morsiusparia wastapäätä istui sulhaisen äiti, sama äiti, joka kaksikymmentä wuotta sitten oli aallon ajamana lapsineen pelastunut rantaan. Tuossa edessään oli nyt hänen poikansa, onnellisena ja pulskana nuoruuden terweydessään. Äiti painoi kätensä ristiin, ja kiitollinen huokaus nousi hänen rinnastaan ylös taiwasta kohden, mutta silmiään ei hän woinut kääntää jalosta morsiusparista. Ja waikka näyttikin poikansa nuoren puolison rinnalla hetkeksi unhottaneen wanhan äitinsä, ei kateus kuitenkaan sijaa löytänyt äidin rakkautta sykkiwässä sydämessä.

Taaskin oli muutamia wuosia mennyt, ja sama wenhe nähtiin jälleen kiitäwän Päijänteellä. Mutta soitot ja huilut eiwät nyt mukana olleet, eikä riemuhuudot ympäristölle kajahtaneet. Wakaina, juhlallisessa hiljaisuudessa jatkoiwat soutajat taukoamatta yksitoikkoista

työtään, wakaana ohjasi perämieskin wenheen kulkua. Musta ruumis-arkku oli keskellä wenhettä ja wanha, ijäkäs waimo istui arkun rinnalla. Waimon sydän oli särjetty, kaswonsa murheen murtamat ja wäsyneenä nojasi hän päätään ruumis-arkkuun. Kyynelet waluiwat tulwana alas hänen ryppyisiä poskiaan pitkin, mutta somina heiluiwat hopean-harmaat hiukset arkun mustalla kannella. Siinä lepäsi hän, jota myrsky-iltana oli powelleen sulkenut, jota sittemmin oli sulhona ihaellut, siinä lepäsi elämänsä ilo ja toiwo, siinä wanhojen päiwiensä turwa.

„Oi Jumalani," huokasi surun kalwaama äidin sydän „miksi katkaisit hänen elämänsä langan liian warhain, miksi tempaisit minulta poikani miehuutensa parhaimmassa woimassa? Oi taiwaan Isä, miksi loit Sä ihmisen niin kurjaksi ja mitättömäksi, miksi ekytit hänet tänne, maallisen elämän turhuuteen ja katoowaisuuteen? Sä rakkauden Jumala, miksi olet niin kowa ja armahtamatoin!"

Nurekſiwalla epätoiwolla silmäili waimo syksyn harmaata taiwasta. Kyynel, joka wieri hänen poskellaan, putosi alas ja tapasi hennon lapsen kaswoja, ja lapsi, joka makeata unta oli nukkunut waimon syliſsä, heräsi sen kyynelen koskennasta.

Tällä surulliſella retkellä oli kaksi tarkoitusta. Samalla kun isää saatettiin wiimeiſeen lepokammioonsa maan poween, wietiin hänen wiikokauden wanhaa lastaan kasteen liittoa tekemään Herran kanssa.

Wanhus ei huomannut lapsen heräämistä, ennenkuin pienoinen käsi irtautui kapalon siteistä ja kohosi ylös, ikäänkuin taiwaaſen osoittaen. Silloin waimo säpsähti ja katsoi wakaasti lapseen. Nurkuwa epätoiwo katosi wähitellen hänen sielustaan ja suloinen rauha tuli sijaan.

„Sinäkö sydänkäpyseni," saneli hän hiljaa lapselle, „sinäkö wanhalle muistutat ihmiselämän korkeata päämäärää? Taiwaasen osoitat, — niin siellä, — siellä taistelu on loppunut ja henki katoowaisuuden kahleista wapaa, sinne on isäsi päässyt edellämme, sinne pyrimme mekin hänen jälessään, maailman rantaa polkiessamme. Oi minua! Herran eteen aion sinua wiedä, aion rukoilla häntä ottamaan sinuakin taiwaan perilliseksi, ja kuitenkin, kurja, nureksin siitä, että armonsa jo isälleni osoitti ja waltakuntansa autuuden hänelle lahjoitti. Kiittämätöin waiwanen mikä olinkin."

Ja korottaen silmänsä ylös taiwasta kohden lausui hän kowemmalla äänellä:

„Ylistetty olkoon Herran nimi nyt ja ijankaikkisesti, amen! Kiitetty olkoon Herra joka päiwä. Jumala panee kuorman meidän päällemme, mutta hän myös auttaa meitä, Sela. Meillä on Jumala, Jumala, joka meitä auttaa ja Herra, Herra, joka meitä kuolemasta wapahtaa. Halleluja!"

Päivä koittaa!

I.

Rauhalan ja Ristolan torppien maat oliwat wierethysten. Rauhala oli wähäisellä mäen törmällä likellä lahtea, jota outo olisi helposti woinut luulla lammeksi, sillä salmi, joka wei Kallaweden wäljille wesille, peittyi tykkänään lehtipuitten suojaan. Saman lahden pohjukasta näkyi Ristolan torppa. Tyhen ja ihana oli tämä lahdelma. Koiwut, jotka suorina ja tuuheina kaswoiwat rannoilla, kuwastuiwat sen wälkkywässä wedessä; olipa aiwan kuin samasta juuresta aina kaksi koiwua olisi lähtenyt, toinen ylös, taiwaan siintäwää korkeutta kohden, ja toinen alas, järwen sywyyteen pyrkien, missä toinen taiwas kilwoitteli loistawassa kauneudessa korkeuden taiwaan kanssa. Maa oli alankoa; ainoastaan Rauhalaa wastaisella rannalla kohosi jyrkkä, yksinäinen kallio, jonka kaljua kylkeä lahden kirkas wesi wäsymättä suuteli. Kun mainitusta salmesta, joka oli pitkä ja kapea, soudettiin ulos Kallaweteen, nähtiin wasemmalla kädellä, noin kiwenheitto matkaa salmen suusta, Koiwiston uhkea talo, jonka alueesen sekä Rauhalan että Ristolan torpat kuuluiwat. Laweat wiljawainiot ympäröiwät tätä taloa, joka muuten rakennuksiensakin puolesta todisti asujainten toimesta ja warallisuudesta.

Eräänä helteisenä keväpäiwänä oleskeli kaksi lasta, poika ja tyttö, Koiwiston aaltoelewan ruispellon pientarella. Poika, joka näytti olewan wähän wanhempi toweriaan, loikueli selällään nurmikolla ja warjosi käsiwarsillaan silmiään taiwaan huikaisewalta walolta.

Tyttö istui hänestä wähän matkan päässä ja sitoi uskoa kiehkurata ruiskukista, joita hän kosolta oli kerännyt helmaansa. Hetken oliwat he näin äänettöminä olleet, kun seuraawa kiista syntyi heidän wälillään:

— Kuule Niilo!

— Hoi?

— Sinä olet laiskin poika tässä maailmassa.

— Niinkö luulet, Katri?

— Siitä olen warma.

— Wai niin, — wai olet warma! Päätät sen kaiketi siitä, kun näin mukawasti tässä oikoelen enkä edes keräile sinulle kukkia tuohon kiehkuraasi?

— Ei sinun sitä tarwitsekaan tehdä, johan minulla on tarpeeksi asti kukkia.

— Millä nyt sitten näyttäisin sinulle wirkeyttäni? — Niilo kawahti istumaan tätä kysyessään ja katsoi tutkistellen tyttöön, joka juuri oli saamaisillaan kiehkuransa walmiiksi.

— Minkätähden sinä aina oleskelet noin unisena ja hiljaisena, silloin kuin sinulla olisi walta oikein keikkua ja hyppiä, niinkuin muutkin lapset tekewät?

— Hm — etkö sinä sitä ymmärrä? Tietysti sentähden, kun minua paremmin haluttaa olla niinkuin olen.

Katrin kiehkura oli nyt walmis. Hän katseli sitä ihastuksella ja näytti jo unhottaneen koko kiistan. Sitten painoi hän sen kultakutriseen päähänsä.

— Katso, Niilo, kuinka se on kaunis! — lausui hän ilosta loistawin silmin.

— Kyllä — Niilon silmät luiskahtiwat kiehkurasta alas Katrin sinisiin silmiin ja hohtawiin poskiin, — kyllä on hywin kaunis — wirkkoi hän harwaan ja

painawasti, mutta epäiltäwää on, tarkoittiko hän kiehkurata tai jotakin muuta.

Katri katsoi Niiloon.

— No, joko tottakin jaksoit nousta istumaan? — kysyi hän pilkallisella hymyllä.

Niilo punastui ja hyppäsi ylös nurmelta.

— Maltas — sanoi hän — kyllä näytän, onko welttous kangistuttanut jäseniäni.

Ennenkuin Katri aawistikaan hänen aikomustansa, oli Niilo siepannut hänet käsiwarrelleen ja juoksi, kantaen tyttöä sylissään, pitkin pellon pientaretta; hyppäsipä wielä ojan toisellekin puolen ja sieltä taas takaisin, uudistaen saman tempun tawan takaa, eikä wälittänyt lainkaan Katrin kirkumisesta. Turhaan tämä tepasteli ja ponnisteli woimiaan, Niilo waan nauroi ja puristi häntä wäkewällä käsiwarrella rintaansa wasten. Wiimein he joutuiwat alas rantaan. Täällä Niilo pysähtyi läähättäen ja laski kannettawansa maahan.

— Wieläkö moitit minua laiskaksi? — kysyi hän, seisahtuen Katrin eteen.

Mutta nyt oli Katri närästynyt eikä wirkannut sanaakaan; peitti waan kaswojaan käsiinsä ja itkeä tihutti. Niilo jo tuli lewottomaksi. Hän alkoi tyttöä lepytellä, laskeutui alas hänen jalkainsa juureen ja koki wäkisen irroittaa hänen pieniä käsiään, jotka säälimättä puristiwat noita armaita sinisilmiä.

— Katri kulta — puhui hän — miksi sinä noin wähästä suutut? Älä itke, en minä enää koskaan semmoista tee. Tule leikkimään tuonne rantaan, minä opetan sinua woileipiä wiskaamaan.

Katri tirkisteli sormiensa wälistä Niiloon, tutkiakseen, oliko tämä tuuma täyttä totta, taikka oliko se ainoastaan wiekas juoni, jolla Niilo tahtoi häntä hou-

kutella itkusta lakkaamaan. Mutta Niilo tapasi hänen silmäyksensä ja ihastui, otti tyttöä kädestä ja wei häntä likemmäksi rantaa.

Siellä hän etsiskeli sopiwia kiwiä, joista antoi parhaimmat Katrille ja jätti itselleen huonoimmat. Kyynelet tytön silmissä oliwat jo kuiwuneet.

— Katsos nyt, Katri!

Niilo wiskasi kiwen niin taitawalla kädellä järwelle, että se kuudesti kosketti weden pintaa ja wasta seitsemännellä kerralla wajosi sywyyteen.

— Hei, Niilo, sinäpä wasta olet oikein aika mies! — huusi Katri ihastuen.

— Pyh! onko tuo nyt sitten mikään konsti — kuului äkkiä ääni heidän takanaan. Niilon ikäinen poika oli tullut rantaan ja heidän huomaamattansa katsellut Niilon mestaritemppua.

— Ei se sinulta, Yrjö, ainakaan synny — lausui Katri.

— No, sepä kumma, ett'ei se minulta syntyisi!

Uhkamielisellä rohkeudella etsi Yrjö mieleistään kiweä ja kun oli semmoisen saanut, sylkäsi hän siihen kolmasti, heilutti sitä monta kertaa kädellään ja sinkahutti niin wiimein ulos järwelle. Kiwi lensi kauwas, putosi wiimein alas ja — ploks! — wajosi heti sywyyteen.

Katri nauroi.

— Ethän saanut ainoatakaan woileipää, — ilkkui hän.

Tuo Yrjöä kowin harmitti.

— Kunpa olisi minulla pallo mukanani, niin näyttäisin, että woisin sen heittää korkeammalle ilmaan, kuin kumpikaan teistä — sanoi hän.

— Saat heittää minun palloani — lausui Katri ja otti taskustaan samalla kauniin pallon, jonka antoi Yrjölle.

Tämä keräsi wiimeisetkin woimansa ja heitti sen ylös ilmaan. Korkealle pallo todella kohosikin, mutta takaisin tullessaan meni se syrjään ja — woi onnettomuutta — putosi suoraan järween. Katri hyrähti itkuun ja Yrjö koki häntä lohduttaa, lupasi pyytää isältään rahaa ja ostaa hänelle paljoa kauniimman pallon sijaan. Mutta Niilo oli heti juossut weteen ja sukelsi järwen pohjaan, juuri sille kohdalle, mihin pallo oli pudonnut. Silmiään räwähtämättä, tuskin hengittäenkään katseli Katri tyynettä weden pintaa, kunnes Niilon pää taas tuli esiin ja hän, pudistellen keltaisia kiharoitaan ja näyttäen palloa kädessään, ui rotewasti rantaan. Riemuhuudolla juoksi Katri häntä wastaan ja otti herttaisella kiitollisuudella pallonsa Niilolta.

Lapset, jotka näin leikkiwät, oliwat kaikki likeisistä kylistä. Yrjö oli rikkaan Koiwiston ainoa poika; Niilon äiti, joka kymmenen wuotta oli jo miehestään leskenä ollut, omisti Ristolan mökin ja Katrin wanhemmilla taas oli Rauhala hallussaan. Niilo ja Yrjö oliwat noin kaksitoista wuotisia, terweitä, punaposkisia poikia. Pienempinä, kun eiwät wielä työhön kyenneet, oliwat he päiwät päätään olleet yksissä, ja silloin oli pikku, sinisilmä Katri aina kolmantena joukossa. Talwella he luisteliwat, oliwat lumisilla, tai istuiwat Koiwiston tuwassa ja kokiwat kilwassa saada katekismoa päähänsä. Siinä toimessa oli Niilo aina etewin, niinkuin hän muutoinki oli towereitaan kehittyneempi. Mutta kesälläpä kirjat makasiwat pölyssä hyllyllä ja lapset aamusta iltaan leikkiä löiwät ulkona kedolla tai järwen hiekkaisella rannalla. Oi ilon ja wiattomuuden päiwiä! Ne oliwat sittemmin Katrin rakkaimmat ja kalliimmat muistot.

II.

Ajat kuluiwat, wuodet wieriwät. Katrista oli tullut ihana, punaposkinen neitonen, ja Niilo ja Yrjö oliwat raikkaita, pulskia nuorukaisia. Lapsellinen ystäwyys oli Niilon ja Katrin wälillä muuttunut rakkaudeksi, ja puoli wuotta oli Katri jo ollut Niilon kihlattu morsian. Mitä Yrjö tästä ajatteli, sitä ei kukaan tiennyt, mutta aina siitä ajasta oli hän muuttunut umpimieliseksi ja muotonsa oli käynyt synkeäksi. Olisiko rikkaan Koiwiston ainoa poika rakastanut köyhän mökin tytärtä?

Niilo oli wakaa ja harwapuheinen nuorukainen, joka ei hewillä toiselle ilmoittanut, mitä sydämen pohjalla liikkui. Mutta selkeyttä, sywyyttä ja puhtautta eiwät hänen ajatuksensa puuttuneet. Katri taas oli luonnoltaan aiwan toisenlainen ja kentiesi olikin se juuri siitä syystä, kuin hän niin erinomaisesti Niiloa wiehätti. Hänen hilpeä, iloinen olentonsa, hänen suloiset, tunnokkaat kaswonsa sekä wilkkaasti liikkuwa kielensä, jotka kaikki hetken herättämät tunteet ilmaisiwat, ne waikuttiwat eläwästi tuohon wakaasen ja sywämieliseen nuorukaiseen. Kun Niilo kiskoi päreitä tai weisti jotakin tarwiskalua ja Katri liwerrellen istui hänen rinnalleen, laski molemmat kätensä hänen olkapäälleen ja kertoi tuhansia hupaisia juttuja, ei Niilo useinkaan monta sanaa wirkannut eikä liioin työtään keskeyttänyt; ja kun Katri silloin nykäisi häntä tukasta, saadakseen „Niiloa oikein walweille“, niinkuin sanoi, niin tämä waan myhäili ja katsoi lempeästi kiusaajaansa. Usein Niilon wakawuus nyt, niinkuin ennen heidän lapsuudessaankin, Katria harmitti ja silloin wäitti hän Niilon olewan Kallaweden jäätä kylmemmän ja tyyneemmän wiilipyttyjä maitoaitassa. Ei

Niilo sitäkään wastaanajanut; mutta kun hänen äitinsä sattui semmoista kuulemaan, koki hän aina poikaansa puolustaa ja sanoi tyyneessä wedessä suurimpain kalain uiskentelewan.

Juhannuspäiwänä meniwät Ristolan ja Rauhalan perheet samalla weneellä likeiseen Kuopion kaupunkiin kirkkoon. Kirkonmäellä täytyi heidän hetkeksi pysähtyä odottamaan, sillä owet oliwat wielä suljetut. Siellä seisoi paljon kansaa pienemmissä tai suuremmissa parweissa, mitkä hiljaa keskustellen, mitkä toisia katsellen. Kaikki oliwat sawolaisten tawan mukaan puetut tumman-siniseen waatteihin; naisilla oli toisessa kädessä wirsikirja, toisessa niistinliina, ell'ei tämä tasaisissa kääntеissä ollut wirsikirjan ympärille käärittynä.

Niilo seisoi likellä portaita ja nojautui kirkon kiwiseinään.

— Älä siihen wielä nukuttele — ilkkui Katri — odota toki siksi, kun kirkon penkkiin pääset.

— Katso waan, ett'et itse torku saarnan ajalla, pikku sääski — wastasi Niilo.

Katri jäi seisomaan silmät lewällään, niin kummaa hänestä oli, kun Niilo kerrankin wastasi hänen iwapuheesensa.

— Hei, Niilo — sanoi hän wiimein — johan nyt kummia kuullaan, kun sinunkin suustasi noin monta sanaa yhtä aikaa lähtee.

Nauraen leikahutti hän samalla kantapäällään ympäri, mutta joutui hämilleen, kun huomasi Yrjön seisowan takanaan ja hymyillen häntä katselewan. Katri wetäytyi syrjään ja Yrjö lähestyi Niiloa, jota hän kättelemällä terwehti. Mitä he keskenään puheliwat, sitä ei Katri tiennyt; mutta joka kerran, kun hän yritti nostaa silmiään maasta, tapasi hän Yrjön tuliset silmäykset, ja waikka Katri aina kiireesti loi sil-

mänsä toisaalle, tunsi hän kumminkin tuskallisella ahdistuksella, kuinka ne yhä oliwat häneen kiinnitetyt. Hän ymmärsi nyt, että Yrjö häntä rakasti, mutta miksi teki se hänet lewottomaksi, miksi tuntui, ikäänkuin kamala aawistus olisi herännyt hänen sydämessään?

Wihdoin wiimein aukaistiin kirkon owet ja kansaa tulwasi sisään. Kun Katri äitinsä rinnalla nousi kirkon portaita ylös, pudotettiin äkkiä pikkuinen muistikukkainen wirsikirjalle, jota hän kantoi kädessään. Katri katsahti ylös ja huomasi Yrjön rientäwän ohitse. Hän punastui, pudotti kukan portaalle ja astui jalallaan sen päälle. Samassa katsahti Yrjökin taaksensa ja outo leimaus wälähti hänen silmissään, mutta sitä ei Katri nähnyt.

Paluumatkalla souti Katri isänsä kanssa etuhangassa, Niilo piti perää ja emännät istuiwat joutilaina, hiljaa puhellen keskenään. Puheen-aineena oli heillä ensin papin saarna, sitten tuttawat, joita oliwat nähneet kirkkomatkalla, ja wiimein poikkesi keskustelu heidän jokapäiwäisten toimintojensa alalle. Rauhalan emännällä oli kangas kuteilla; kaksi hame-waatetta oli jo kudottuna ja nyt olisi hän tahtonut rannuttaa wähän toiseen malliin. Siitä he kauwan neuwotteliwat Ristolan emännän kanssa, kunnes wiimein tuliwat asiasta selwille. Mutta puhe wähitellen taukosi; joutilaana oleminen, johon kumpikin oliwat tottumattomat, alkoi tuntua työläältä — ja silmäluometkin käwiwät niin kummalliseen raskaiksi.

— Merkillistä, kuinka minua painaa — sanoi Rauhalan emäntä haukotellen.

— Niinpä minuakin — wastasi Ristolan emäntä, sormellaan hieroen kankeita silmiään, — eikö waan lienee ukkonen ilmassa, koska niin rasittaa. —

Ja hänkin haukotteli pitkään.

Weneet, joita suuri parwi oli yhtä aikaa lähtenyt rannasta, erosiwat wähitellen toisistaan Kallaweden suurella selällä ja meniwät kukin omalle haaralleen. Ilma oli tyyni, päiwä kuuma ja weden pinta huikaisewan kirkas. Kaikki waan liittyi wäsymystä lisäämään, yksin airojenkin yksitoikkoinen kolke ja weneen tasainen nytkähteleminen. Emännät wetiwät huiwinsa alas silmille, nojasiwat poskea käteen ja kyynäspäätä polween, ja ennen pitkää ilmoittiwat sywät pään keikaukset heidän turhaan taistelleen uniukon kanssa.

Katrikin oli tawallista hiljaisempi. Huiwi oli pudonnut hänen päästään ja auringon säteet löiwät leikkiä hänen kultakutrisilla hiuksillaan. Mutta waikka kaswoissa ilmautuikin outo hajamielisyys, näkyi kumminkin selwään, ettei uni hänen silmiään painanut. Niilo katsoi häneen pitkään, ihmetellen, olipa juuri kuin joku kysymys olisi hänen huulillaan ollut; mutta jos niin olikin, eiwät sitä kumminkaan sanat ilmituoneet. Näin hiljaisina siis matkaa jatkettiin aina kotoiseen rantaan saakka.

III.

Ei monta wiikkoa kulunut tästä Juhannuspäiwästä, ennenkuin Niilon äiti käänthi kuumetautiin ja, ainoastaan muutamia wuorokausia sairastettuaan, jätti maallisen elämän. Niilo oli lämpimän sydämensä koko helleydellä rakastanut äitiään ja kunnioittanut hänen wakaata ja hurskasta mielialaansa. Monta kowaa oli hän tässä elämässä saanut kokea, monta huolta ja murhetta kestää, monta tuimaa kamppausta taistella, — nyt hän oli kaikki woittanut ja ijäisen rauhan saanut. Mutta Niilo jäi yksin maailmaan, — ei toki aiwan yksin, sillä tuolta toiwon satamasta näkyi wieh-

keä, iloinen olento, jonka silmäin suihke walaisi tulewaisuuden, niinkuin kirkas tähti syys yön synkän taiwaan. Ja waikka Niilo oli käynyt entistä wieläkin wakawammaksi, waikka suru hänen sydäntään ahdisti, ei murhe häntä kuitenkaan masentanut, waan päinwastoin puhdisti ja jaloutti hänen mieltänsä ja karasti hänen henkisiä woimiaan. Mitä ihanaa, ylewää ja hywää maailmassa oli, sitä oli hän jo ennenkin rakastanut; mutta tästälähtein ne häneen yhä sywemmin waikuttiwat. Ruohot, kukkaset, kummut, kunnahat, jylhät wuoret ja hymyilewät laaksot, kaikki ne hänelle puhuiwat kieltä, joka, samalla kuin se oli outoa ja salaperäistä, waltawasti wiehätti hänen mieltänsä ja herätti hänessä aawistuksen siitä woimasta, joka kaikessa kätkettynä waikuttaa, johon werraten ihmisnero käy mitättömäksi kuin maassa matelewa mato.

Eräänä päiwänä oli Niilo aamusta warhain unterasti häilynyt kirweineen metsässä, kasken hakkumssa. Työ oli riwakkaasti edistynyt hänen käsissään. Iltapuoleen hän hetkeksi jätti kirweensä puun juureen ja istautui mättäälle lewähtämään. Auringon säteet lämpimästi hywäiliwät hänen poskiaan, linnut oksilla wirsiään wiritteliwät ja metsän kukkaiset lewittiwät ympäristöön suloista tuoksuaan. Niilo kuunteli puitten hiljaista suhinaa ja tuulen hengähdystä lehdikossa. Hänestä tuntui ikäänkuin olisi hän käyskennellyt kaukaisilla mailla, wallan oudossa tienoossa, kunnes hän wiimein saapui korkealle wuorelle, jonka alla, etelään päin, uhkea kiwilinna näkyi. Kunsi kultaista ikkunata wälkkyi linnan jokaisella seinällä ja ympärillä kukoisti metsä upeassa rikkaudessa. Niilo astui linnaa kohden. Portti oli auki ja hän meni sisään. Kuinka ihmeellisen ihanata täällä olikaan! Seinät loistiwat kullalta ja suojissa oli katetuita pöytiä, joissa oli kul-

taisia astioita täynnä simaa, mansikoita, mesimarjoja, pähkinöitä ja kaikenlaisia hedelmiä. „Warmaankin olen nyt Metsolan kartanossa“ arweli Niilo, ja kulki uteliaana suojasta suojaan. Wiimein hän saapui suureen saliin, jossa Mielikki, Tapion ihana puoliso, kehräsi kultaista lankaa, ja lapset leikkiä löiwät ilosammaleisella laattialla. Mielikki oli juhlapuwussaan. Hänen kaulansa oli koristettu kanniilla helmeillä, käsiwartensa kultaisilla rannerenkailla, formensa kultasormuksilla ja hiwuksensa palmikoittu kultaisilla suortuwilla. Jalwoissa oli hänellä siniset sukat ja kengät oliwat kiinnitetyt punaisilla pauloilla.

Tämä lienee ollut linnan juhlasali, sillä sen wertaista komeudessa ei toista ollut. Siellä ihaninmmat kukkaiset kukoistiwat, siellä tuhannet linnut wiserteliwät, ja kaikki, sekä kukkaiset että linnut, puhuiwat kieltä, jota Niilokin hywin ymmärsi. Monta wanhaa tuttawata näki hän tässä loistawassa parwessa. Eikö tuo hohtawa ruusu ollut juuri sama, kuin kukoisti Katrin ikkunalla ja tuo waalea wanamo, eikö ollut se hänen wanha ystäwänsä kotoisesta metsästä? Tuon surumielisen orwon-kukan, samoin kuin sen rinnalla kukoistawan lemmikin oli hän warmaan myöskin ennen nähnyt. Linnuista tunsi hän leiwon, pääskyn, peipposen ynnä monta muuta.

— Mistä olet, nuorukainen? — kysyi häneltä Mielikki.

— Suomesta olen — wastasi Niilo.

Kukkaisten ja lintujen wälillä nousi wilkas keskustelu.

— Suomesta, — hän on Suomesta — pakisiwat he toisilleen ja ruusunen wienolla äänellä jatkoi:

— Maassasi olen ollut, nuorukainen. Siellä kewäisen aurinkon suutelo mun eloon herätti, siellä tai-

waan kaste mua illoin terwehteli ja keſäinen, lämmin ſade woimiani wirkiſtytti. Muiſtanpa, kun kerran heiluin Suomen immen kultaiſiſſa kiharoiſſa, ja waikka kauneuden ruhtinattareksi mua ſanotaan, himmeni kuitenkin kauneuteni hänen ſuloutenſa rinnalla. Otſallaan aſui liljan puhtaus, ſilmiſtään loiſti muiſtikukan hempeys ja poskienſa hohde oli ihana kuin iltarusko taiwaalla. Hänen purppura-huuliltaan waan ylewiä ajatuksia ſanojen muodoſſa walui ulos maailman. Näinpä nuorukaiſen, jonka kirkkaat ſilmäykſet impeäni ſeuraſiwat. „Oi ihana neiti“ ſaneli nuorukainen, „ſinä olet mun ſydämeni walloittanut: ſano, miten woiſin ſun rakkauteſi woittaa?“ Ja neiti wastaſi: „todiſtakoon elämäſi, että kalliimpana minua, kalliimpana kaikkea, pidät ſynnyinmaaſi ja taiwaan: palwele uskolliſesti totuutta ja iſäiſi maata, ja mun rakkauteni hellä on ijäti olewa ſun omaſi.“ Säihkywin ſilmin lupaſi nuorukainen tämän ehdon täyttää ja lemmen taiwas kuwautui impeni ihanaſſa muodoſſa.“

Näin puhui runſunen; mutta hänen waiettuaan korotti peipponen äänenſä ja wiſerteli:

„Kallis on mulle tuhatjärwinen Suomi, joſſa ſynnyin, kaswoin. Siellä aamuauringon herätteſſä wirſiäni wirittelin, ſiellä tyyneenä keſäiltana yſtäwäni löyſin. Istuin kerran tuuheaan koiwun okſalla ja ſen koiwun juurella lepäſi jäntewä nuorukainen. Hän ſilmäili edeſſään aukenewaa kiwistä ja kaitaiſta tienpolkua. Huomaſin ſilloin ilkeän noidan, joka pukeutui ihanan naiſen haamuun ja, kautaen kädeſſään kultaiſta pikaria, täynnä heloittawaa neſtettä, lähestyi hän hymyhuulin wiatointa nuorukaiſta. „Kaunis nuorukainen“, puhui hän wiettelewällä äänellä „tule mun ſeuraani! Yltäkyllältä tarjoan ſulle iloa ja elämän nautintoa. Kostuta huuliaſi tällä wirwoittawalla nes-

teellä ja weri sukkelammin wirtaa sun suonissasi, suloiset tunteet täyttäwät sydämesi ja sinä saawutat werrattoman autuuden jo täällä maan päällä." Nuorukainen katseli naista, ihmetteli hänen ihanuuttaan ja kuunteli hänen hurmaawaa puhettaan. Sydämeni wapisi ja minä waroittelin häntä tuskallisella äänellä, waan en tiedä, lieneekö hän kieltäni ymmärtänyt. Hetken kuluttua hän kuitenkin käänsi silmänsä jälleen kaitaiseen polkuun ja saneli naiselle: „En joudu seuraasi, ihana nainen, sillä katso, tuolle polulle on minun rientäminen, siellä helmi on etsittäwänä, jonka nimi on Suomen onni." „Älä hulluttele, nuorukainen", — puhui nainen," „jätä se toimi muiden huostaan, sillä sitä helmeä et kuitenkaan woi löytää; suotta waan kuluttaisit ihanan elämäsi tuskissa ja waiwoissa. Tuolla polulla sä kompastut teräwiin kiwiin, orjantappurat ja ohdakkeet sun jalkasi haawoittawat ja risut piirtäwät werisiin naarmuihin sun kauniit kaswosi. Heitä tyhjät tuumat ja tule mun seuraani! Katso, ruusut ja kukkaiset heloittawat sillä tiellä, jolle sua saatan." Mutta nuorukainen katsoi wakaasti naiseen ja wastasi jyrkällä äänellä: „Luowu minusta, wiekas nainen; sillä huomaanpa jo walheen huulillasi asuwan." Näin sanottuaan, nousi hän ylös ja astui kaitaista polkua kohden. Samassa ilmestyi tälle polulle impi, suloinen kuin metsän waalea wanamo, nuori ja raitis kuin kewäimen kukka. Tämä impi oli Suometar. Hän loi kirkkaat silmänsä nuorukaiseen ja toiwon säde wälkkyi niissä, kun hän, ojentaen kätensä nuorukaiselle, lausui: „älä epäile jalo nuorukainen, waan ole uskollinen ja wakaa, niin jalkasi ei horjahda eikä woimasi uuwu!" Ja Suomettaren turwissa astui nuorukainen urheasti katalata polkua. Mutta noita-akka wihan wimmassa wiritti joutsensa ja tähtäsi heidän jäl-

keensä, waan myrkylliset nuolensa eiwät enää nuorukaista saawuttaneet. Silloin minä riennuitsin ja säwelsin ilowirren enkä muistanut sinä yönä lewollekaan mennä."

Kaikki, sekä kukkaiset että linnut, yhtyiwät nyt peippoſen wiserryksseen ja lauloiwat: „Eläköön ja wauraſtukoon ihana Suomi! Sen jalo luonto herättäköön eloon jaloja tunteita ihmisten poiweissa!" —

— — — — — — — — — — — — — —

Kokonainen kukkaisſade putoſi äkkiä Niilon kaswoille. Hän aukaſi ſilmänſä ja kawahti ylös, eikä tiennyt wielä oliko hän nukahtanut taikka oliko hän todellakin ollut Tapiolaſſa. Mutta kaſſi pientä kättä laskettiin takaapäin hänen ſilmilleen ja tuttu ääni kuiskaſi:

— Arwaa, Niilo, ken ſua herätti!

— Eihän tuo lienee waikea arwata — lauſui Niilo, ſamalla kun tarttui kiinni noihin käſiin ja weti niiden omiſtajan rinnalleen istumaan.

— Hiljaa mies — torui Katri — luuletko minulla olewan aikaa täällä joutilaana oleskelemaan.

— Mihinkäs ſinulla on kiire?

— Täytyy mennä lehmiä hakemaan. Iſä käski waan ſanomaan ſinulle, että meidän tänä iltana oliſi mentäwä nuotalle.

— Sitä olen minäkin wähän arwellut. Tulethan ſinä minun wenheeſeni!

— Ei ole tietoa. Olethan käynyt niin wakaakſi ja totiſekſi, että ſua wähitellen rupee ihminen pelkäämään.

— Katri!

— Niilo!

— Tuo oli ſinulta leikkiä waan.

— Ei ollutkaan ſe leikkiä, waan aiwan täyttä

totta. Mutta älä wiiwytä minua, kun on muutenkin kiire. Hywästi nyt! Tule hywissä ajoin!

— Hywästi Katri! Kyllä tulen.

Katri katosi puiden ja pensaiden taakse ja kohta sen jälkeen kuuli Niilo hänen heleän äänensä kaikuwan metsästä.

— Ptrui lehmäni, ptrui piikani, ptrui Mansikki, ptrui Mustikki, ptru — ptru—u—u—ui! Ptrui kotiin, ptrui syömään, ptrui juomaan, ptru — ptru —u—u—ui.

Lehmän kello kuului loitompaa ja Katri meni sihen suuntaan, wähän wäliä kutsumus-huudollaan lehmiä houkutellen. Nämät pian tuliwatkin häntä wastaan, kellokki edellä, muut jälessä. Mansikki, joka kelloa kantoi kaulassaan, oli Katrin nimikko. Sitä hän ensimmäisekši silitteli ja taputteli, siitä hän myöskin ensimmäisekši koiwun wihdakkeella kaikki kärpäset pakosalle ajoi. Hänen tätä tehdessään, käänsi lehmä hitaasti päätänsä, katsoi suurilla tummilla silmillään wakaasti nuoreen hoitajaansa ja sanoi „möö—öh", joka sen kielellä tarkoitti samaa kuin „suuri kiitos!"

Nuotta oli jo wedetty, raskas työ oli päättynyt ja saalis, suuri joukko kiiltäwiä, pieniä muikkuja, oli weneen pohjalla. Niilo ja Katri oliwat kahden toisessa weneessä; toisessa taas oli Katrin isä erään palwelustytön kanssa. Paluumatkalla tahtoi Katri soutaa, pyysyäkseen lämpöisenä, sillä hän oli nuottaa tarpoessaan kastunut. Niilo asettautui sentähden perään.

Yö oli jo tullut. Se oli noita juhlallisia, lumoawia kuutamo-öitä Elokuun loppupuolella. Sywä hiljaisuus wallitsi kaikkialla, ei hiiskahdustakaan kuulunut, ei läheltä eikä loittoa, muuta kuin airojen tahdinmukainen kolke. Saarissa ja niemekkeissä ei pienin liikahdus, ei lehdenkään wäräys häirinnyt metsän asu-

jaimten rauhallista yöunta. Tummanſiniſellä taiwaalla kumotti yhtäwällinen täyſikuu, ja muutamia keweitä, walkoiſia pilwen hattaroita niskenteli werkalleen yläilmoiſſa. Niiden wälistä näkyi ääretöin awaruus, jonka ſynkeyttä wiehkeät tähdet waan wähäiſen walaiſiwat. Mutta järwi wälkkyi niin kirkkaana hopeanhohtawaſſa walosſa — olipa aiwan kuin jonkun Wellamon neitoſen hääjuhlaa oliſi tuolla alhaalla, Ahtolan kartanoſſa wietetty.

Suloiſet tunteet täyttiwät Niilon ſydämen, kun hän tätä ſuurta ja ylewää ihanuutta katſeli. Mutta tawalliſuuden mukaan kätki hän ne omaan poweenſa eikä ainoallakaan ſanalla niitä ilmituonut. Katria hänen puhumattomuutenſa harmitti ja hän päätti pienellä kiuſantcolla kostaa ſulholleen tuon luuletellun kylmäkiskoiſuuden. Ei Katri wielä täydelleen tuntenut ſen ſydämen jaloutta ja lemmen-ſywyyttä, jonka hän oli omakſeen ſaanut. Käſittäneekö hän ſen, ennenkuin ſe liian myöhäiſtä on?

Katri taukoſi hetkekſi ſoutamasta, pyyhki hiukſet ſilmiltään huiwin alle, jonka ſolmua hän weti tiukempaan, korjaſi wähän tuhtoa, ja — niin, nyt oli kostontuuma walmis!

— Kuule Niilo!

— Kyllä kuulen.

— En wielä heti aiokaan mennä wihille kanſſaſi.

— Kuinka niin? Olethan jo luwannut Köyrin aikaan tulla pappilaan.

— Waikka olen luwannut; mutta en tule ſittekään.

— No mikä ihme ſinun nyt on päähäſi piſtänyt?

— Se waan, ett'ei minua haluta wielä mennä miehelään.

— Et ſitä tähän asti ole wastaan pannut.

— Mutta nyt panen. Enhän tietäiſi nuorena ol-

leenikaan, jos kahdeksantoista wuotiaana jo naimiseen menisin.

— Eihän sinun siltä tarwitse wanhaksi tulla — ole sinä waan ijäti yhtä iloinen ja hilpeä luonnoltasi, kuin nytkin olet.

Niilo antoi Katrille lämpimän silmäyksen, mutta Katri päätti nyt wuorostaan olla muka jäykkä.

— Kyllä on hywä sanoa „olen" — wastasi hän — mutta etkö luule minun näkewäni, kuinka kaikki naiset kuihtuwat ja wanhentuwat heti, kun naimiseen joutuwat. Tottapa ei heillä silloin mahda olla warsin hywä oltawa.

— Niin — lieneet siinä osaksi oikeassakin; wakuutustani wastaan puhuisin, jos toista wäittäisin. Warmaankin mahtanee naimisessa olewalla naisella olla paljoa enemmän huolta ja kärsimystä kuin naimattomalla, niinkuin hänellä myöskin on suuremmat ja waikeammat welwollisuudet täytettäwänä. Mutta koska Jumala sen kerran niin on säätänyt, niin luulen myöskin, että hän ne woi hywin kestää, jos häneltä waan ei tahtoa puutu. Ja warmasti luotan siihen, että siunaus aina tulee olemaan sitä suurempi, kuta raskaampi ja waikeampi tehtäwämme on ollut.

— Miten lienee tulewaisessa maailmassa, mutta ei se tässä elämässä kumminkaan aina niin ole.

— Kyllä se totuus paikkansa pitää jo tässäkin elämässä. Ken ensin rehellisesti kärsii työn kiroukseen, joka juuri on waiwa ja rasitus, hän saa myös tuntea työn siunauksen, joka, lukuunottamatta ajneellista hyötyä, on tunnon rauha ja kaikkien hywien awujen kehittyminen.

— Tuota en ymmärrä.

— Etkö ymmärrä? Otetaan esimerkiksi kaksi miestä, jotka kumpikin owat saaneet periä yhtä hywät tilat.

Toinen heistä tekee kowasti työtä talonsa päälle ja saa tietysti monta wuotta kestää ruumiillista waiwaa ja rasitusta, ennenkuin mitään hedelmiä työstään näkee. Mutta siinä säilyttää hän mielensä wirkeänä ja puhtaana, tottuu säästäwäisyyteen, ahkeruuteen ja raittiuteen, ja saawuttaa sisällisen rauhan ja tyytywäisyyden. Toinen taas ei huoli woimiaan uuwuttaa työn teolla, waan wiettää aikaansa ilossa ja hupaisuudessa. Siinä hänelle kaswaa nautintohimo senlainen, ett'ei hän siitä ikänä omin woimin wapaaksi pääse. Hän tulee wiimein työhön kykenemättömäksi, ruumiilliset ja hengelliset woimat tylsistywät ja yltyneet himot eiwät anna hänelle hetkeksikään lepoa. Siihen tulewat lisäksi tunnon waiwat ja köyhyys, sillä tietysti hän piankin talonsa menettää, kuin sitä wastaan edellisen talo yhä hyötyy ja woimistuu.

— Nyt ymmärrän, mitä tarkoitit työn kiroukſella ja työn siunauksella. Mutta — Katri muisti, ett'ei hän wielä ollut kostonsa perille pääsſyt -- mutta enhän minä siltä aio laiskana wirua, waikka en wielä halua naimiseen mennä.

— Siinä kohden, rakas Katri, saat tehdä juuri mielesi mukaan. Kyllä sinua odotan niinkauwan, kuin waan tahdot; toiwossa on hywä elää.

Katri weti niin kiiwaasti airoilla, että toinen luiskahti wedestä ja kasteli Niilon.

— Enkö millään saa tuota tyyneyttä häiritykſi — arweli hän itſekseen.

— Mutta älä paheksi — sanoi hän, hetken mietittyään — älä paheksi, jos sillä wälin sattuisin saamaan jonkun mieluiſemman ja silloin sinut heitän.

— Katri, miksi puhut noin kewytmielisesti? — Nyt oli Niilon ääni tawallista kiiwaampi.

— Ahaa — ajatteli Katri — hywä juttu! — Mutta kowaa sanoi hän:

— Niin, näet, ajattelin waan — — — —

— Mitä ajattelit?

— Ajattelin waan — — — —, no hywänen aika, pitäisikö sinulle kaikki ajatuksensakin ilmoittaa?

— Katri, mihinkä luottaisin maailmassa, ell'en sinuun?

Niilon ääni hiukan wapisi. Katri käänsi päänsä järwelle päin, sillä hän oli niin hywillään, ettei tahtonut woida nauramatta olla. Ei hän kuitenkaan enää hennonnut Niiloa kiusata. Mutta kun hän hetken kuluttua jälleen katsoi Niiloon, näytti tämän kaswot hänestä niin kummallisen kalweilta.

— Niilo, sinulla warmaankin on kylmä — lausui Katri — ota minun sarkanuttuni hartioillesi, soutaessa pysyn kyllä lämpöisenä sitäkin paitse.

— Kiitoksia, mutta pidä se waan itse, eihän minulla kylmä ole.

— Eikö ole? Wapiseehan äänesi ja kaswosi owat kalweat kuin kuolleen.

— Sinusta waan näyttää siltä näin kuuwalossa. Jos jaksat, niin souda wähän paremmin, että päästään pois.

— Kyllä.

Katri olikin tähän saakka soutanut niin huonosti, että toinen wene jo aikoja sitten oli heidät jättänyt. Mutta nyt hän weti sitä kiiwaammin, ja matka kului joutuisasti. Kohta he jo kääntyiwät Koiwuniemen ympäri ja tuliwat Rauhalahden salmeen. Musta warjo teki salmen synkeäksi ja Katri katsoi kammoksuen siwulle, pimeään metsään.

— Kuulitko? — kysäsi hän äkkiä — tuolla koiwukossa risahti.

— Lienee ollut lintu tai muu eläwä, jonka yö unta häiritsimme.

Tuskin oli Niilo tämän saanut sanotuksi, ennenkuin noin nyrkin kokoinen kiwi tuli metsästä ja lensi hänen päänsä ohitse. Katri huudahti säikähdyksestä ja käwi kalman waaleaksi. Mutta Niilo koki häntä rauhoittaa ja päätti jonkun satunnaisesti wiskanneen kiwen. Mielessänsä hän kuitenkin toista ajatteli.

IV.

Oli kolkko, syksyinen sunnuntai-ilta. Winhuen pieksi pohjantuuli puiden oksia ja lennätti lumihiuteita ja puista irtautuneita, kellastuneita lehtiä ympäri, huimaawassa tanssissa. Se oli kesän jätteiden wiimeistä kuolintanssia, johon talwen ensimmäiset sananjaattajat riemuiten yhtyiwät. Mutta korwesta kaukaa kuului suden surkea ulwonta ja käheällä äänellään säesti häntä huuhkain petäjiköstä.

Yksin istui Katri kotona, tuwan lämpöisen lieden ääressä. Hän odotteli Niiloa, joka oli luwannut tänä iltana käydä hänen luonaan, ja päätti nyt selittää tälle, ettei aikomuksensa todenperään ollutkaan, estää heidän pappilaan menemistään Köyrin aikaan, waikka suotta aikojaan oli sillä tahtonut häntä kiusata. Wieläkin Katri hymyili muistellessaan, kuinka hänen toki wiimeinkin onnistui saada Niilo lewottomaksi. „Kyllä hän minusta sentään pitää", ajatteli hän ja tunsi itsensä niin sanomattoman onnelliseksi.

Nyt kuului jalan kopse porstuasta, — owi aukeni ja sisään astui — Koiwiston Yrjö. Ilon säde loisti Yrjön silmissä, kun hän huomasi Katrin yksinään olewan.

— Hywää iltaa, Katri! — sanoi hän, Katria

lähestyen ja häntä kädestä ottaen. — Onhan hauskaa saada sua kerrankin tawata näin kahdenkesken.

Katri ei saanut sanaakaan sanotuksi; tuo entinen tuskallinen tunne häntä jälleen ahdisti ja toiwowin silmin katsoi hän owea kohden, odottaen Niiloa tulewaksi.

— Terweisiä kaupungista! — lausui taaskin Yrjö — tiedätkö, mitä sinulle sieltä toin tuomisiksi? — Hän weti samalla taskustaan esiin kauniin, mustan silkkihuiwin, jota lewitteli ja näytteli kädessään.

Katri heitti puoleksi aran, puoleksi epäilewän silmäyksen tuohon komeaan huiwiin eikä wirkannut mitään.

— Mutta palkakseni tahdon sinulta muiskun — sanoi Yrjö. — — — — Katri — — yhden ainoan waan — lisäsi hän hiljaisella, rukoilewalla äänellä, kun Katri päätään pudistaen tahtoi hänestä wäistyä. — Katri, rakas Katri, anna minulle waan yksi ainoa suutelo!

Hän läheni Katria, huulensa lähes koskettiwat tytön kiiltäwiä hiuksia ja Katri tunsi kaswoillaan hänen kuuman hengähdyksensä. Katri tahtoi paeta, mutta Yrjö sulki hänet syliinsä ja painoi hänen mansikkahuulilleen, ei yksi eikä kaksi, waan useampia tulisia suuteluita.

Samassa kamala ääni, aiwankuin tuskallinen hätähuuto kuului ulkoa pimeydestä ja kalweat kaswot poistuiwat ikkunan ruudusta.

— Mikä se oli? — huusi Katri kauhistuen.

— Se oli waan tuulen wingahdus nurkissa — Katri, mitä tyhjää pelästyt? — — Älä katso noin kamalasti Katri — — — Katri, miksi kalwenet suotta?

Syleillen tarttui Yrjö uudelleen Katriin, mutta

tämä töytäsi hänet inholla luotaan ja silmäili häntä ylenkatseella.

— Sinä olet kehno mies, Yrjö — lausui hän wihaisesti. — Niilo ei koskaan olisi sinun eikä kenenkään morsiamelle tehnyt sitä, kuin sinä tuonoin minulle.

— Mutta minäpä rakastan sinua, Katri — rakastan sua hurjasti, sinä ihana, suloinen tyttö. Mitä huolit Niilosta, tuosta köyhästä mökkiläisestä. Heitä hänet ja tule minulle! Parempi on olla rikkaan talon emäntänä kuin mökkiläisen kurjana orjana.

Yrjön silmät hehkuiwat, hän hengitti kuumeentapaisesti ja äänensä oli lähes tukahtua rajuista himoista.

— Mene pois, kelwotoin — lausui Katri — mene ja wie huiwisi ja kaikki, — en tuon koomin kärsi sinua silmieni edessä.

Katri juoksi tuwan pääsSä olewaan suojaansa, otti awaimen suulta ja weti owen lukkoon. Turhaan houkutteli ja rukoili Yrjö owen takana, Katri ei hiiskunut enää sanaakaan eikä liioin tullut näkywiin.

Koiwiston tuwassa kerrottiin seuraawana päiwänä merkillisiä kuulumisia. Niilo oli kadonnut tietymättömiin. Hän oli edellisenä iltana lähtenyt kotoansa, mennäkseen Rauhalaan; waan täällä häntä ei oltu nähty, enemmän kuin munallakaan likitienoosSa. Päätettiin warmasti hänelle jonkun onnettomuuden tapahtuneen, sillä Niilolla ei ollut tapana turhanpäin kuleksia ja wiipyä kodosta poissa. Katrin sanottiin säikähdyksestä makaawan houreissa. Yrjö kuunteli äänetöinnä näitä uutisia ja pani tupakkaa piippuun. Kätensä toki hieman wapisi, mutta sitä ei kukaan huomannut.

Päiwä päiwältä kului, mutta Niiloa ei takaisin kuulunut. Katri makasi monta wiikkoa huonona kuumetaudissa, ja kun hän wiimeinkin nousi wuoteeltaan, ei hän enään ollut sama kuin ennen. Hymy oli kadonnut huulilta, runsut lakastuneet poskilta ja silmäin katse oli niin wälinpitämätöin ja toiwotoin, niinkuin ei mikään maailmassa niitä enää woisi elähdyttää. Koko hänen olentonsa osoitti suurinta wäsymystä — ei siinä woinut merkkiäkään huomata entisestä wirkeydestä ja elämänriemusta.

Yrjö häntä tawan takaa kiusasi kosioimisellaan eikä wäsynyt, waikka Katrilla aina oli walmiit rukkaset. Mutta — Yrjö sai wahwat liittolaiset Katrin wanhemmissa. Päästäkseen rauhaan, oli Katri kerran luwannut antaa Yrjölle suostumuksensa, ellei Niiloa wuoden sisään kuuluisi takaisin. Hän lupasi — sillä hän luuli silloin jo makaawansa rauhassa turpeen alla. „Elämäni lanka katkeaa“ ajatteli hän, „kun wiimeinen toiwon kipinä Niilostani sammuu.“ Mutta Yrjö riemuitsi sydämessään, sillä hän warmasti uskoi, ett'ei Niilo enään elossa ollut.

Talwi meni ja kewät tuli. Aurinko paistoi yhtä kirkkaasti kuin ennen, metsä wiheriöitsi ja linnut lauloiwat, — mutta Niilo ei takaisin tullut. Ristolassa tehtiin toukoa, wilja kaswoi, tuleutui, leikattiin ja puitiin, mutta Niilo sitä ei aittoihin korjannut. Kolkko ja synkkä syys oli taaskin käsissä. Wuosi oli kulunut umpeensa siitä ajasta, jolloin Niilo katosi. Ei Katrin sydämen salaisimmassakaan sopukassa enään ollut toiwoa. Mutta odotettu kuolema ei kuitenkaan tullut häntä omakseen korjaamaan, hänen täytyi wielä jäädä maailmaan ja toimittaa töitään niinkuin ennenkin. Ensimmäisen surun katkeruus oli nyt muuttunut

hiljaiseksi wakawuudeksi, toiwottomuus tyyneydeksi, mutta iloa ei hän elämästä enää toiwonut.

Eräänä päiwänä muistutti Kalle häntä lupauksestaan ja tarjoi kihloja, joista rikkainmatkin talon tyttäret olisiwat ylpeilleet. Katria ne eiwät miellyttäneet, mutta häntä oli wäsyksiin asti pitkin wuotta joka taholta kiusattu, eikä hän jaksanut enää wastaan ponnistella. Olihan hän sitä paitse lupauksensa antanut. Hän suostui ja — hyrähti itkuun. Mutta nähdessään wanhempainsa lempeiden kaswojen muuttuwan iloisiksi, nähdessään Yrjön riemullisen ihastuksen, koki hän tyytywäisenä asettautua uusiin oloihinsa. Seuraawana pyhänä heitä kuulutettiin ja kolmantena oli jo Koiwistossa häät, suuret ja komeat, jommoisia likiseudulla ei miesmuistiin oltu wietetty. Moni uhkea talon tytär kadehti tuota suloista ja kalweata morsianta, ja päätti hänen warmaankin noituuisella woittaneen Koiwiston nuoren ja rikkaan isännän sydämen.

V.

Koiwiston isäntä oli luowuttanut talon hallituksen pojalleen. Mutta Yrjö, joka aina lapsuudesta oli ollut ylpeä ja itsekäs, alkoi heti ylwästellä rikkauksillaan ja laiminlöi talon hoidon. Suurella korskalla ajoi hän joka wiikko kaupunkiin, jossa kerskaten pani satamarkkaiset liikkeelle. Yökaudet nähtiin hänen uljas hewosensa seisowan kapakan ääressä sillä wälin, kun hän itse sisällä löi korttia ja joi wuoroin wiinaa ja olutta, wuoroin poreilewaa sampanjaa. Näin hän jo kahdeksan wuoden sisään oli tyhjen häwittänyt suuren rikkautensa. Katri istui kotona neljän lapsensa kanssa, itki, suri, waroitti ja rukoili, — mutta turhaan. Woimiensa mukaan oli hän koittanut hoitaa sisällistä

taloutta, mutta mahdotointa oli hänen torjua köyhyyttä, kun miehensä waan häwitti, sen kun ennätti.

Oli myöhäinen ilta Heinäkuun loppupuolella. Likeiseen kestikiewariin oli tullut matkustaja, pyytäen yösijaa. Hän oli uljas, reipas mies tumman sinisillä silmillä, ruskealla parralla ja päiwettyneillä kaswoilla. Olentonsa herätti kunnioitusta ja luottamusta, ja isäntä, joka sitä paitse kohta huomasi matkustajan warakkaaksi mieheksi, kiiruhti kohteliaasti riisumaan hänen muhkeata hewostaan, jonka wei talliin yöksi. Sillä wälin oli matkustaja mennyt wierashuoneesen, jossa heti pyysi walmistamaan wuodetta, sillä hän oli matkasta wäsynyt. Hän jätti pienen matkalaukkunsa pöydälle, laskeutui lewolle ja nukkui sikeään uneen.

Lienee ollut noin puoliyön aika, kun owi aukeni ja eräs mies hiljaa, hiipien astui sisään. Hän läheni pöytää, wilkasi makaawaan, joka oli kääntänyt kaswonsa seinään päin, ja sieptaen matkalaukun pöydältä, kiiruhti hän nopeilla askeleilla takaisin samaa tietä. Jo oli hän aiwan lähellä owea, kun äkkiä takaapäin tukewat kädet tarttuiwat häneen ja wiskasiwat hänen herwottomana laattiaan. Wawisten käänsi roswo kalweat kaswonsa wastustajaansa kohden. Ainoa huudahdus kuului samalla kumpaisenkin huulilta.

— Yrjö!

— Niilo!

Yrjö tunsi kylmän wäristyksen käywän läpi ruumiinsa. Niilo oli laskenut hänet irti, mutta hän ei kyennyt karkaamaan. Masennettuna makasi hän siinä hampaita lyöden, wawisten joka jäsenessään ja peittäen kaswojaan käsiinsä.

— Onnetoin, näinkö sinut jälleen tapaan? — puhkesi wiimein Niilo puhumaan.

Tuskallinen walitus oli Yrjön ainoa wastaus.

— Elääkö Katri? Onko hän waimonasi?

Synkkä tuli iski Kallen silmistä, wiha antoi hänelle jälleen rohkeutta. Hän katsoi epäillen Niiloon.

— Mitä kysyt — sanoi hän — mene häntä katsomaan, wiimeistä yötä wiettää hän Koiwistossa.

— Mitä tarkoitat?

— Irtain tawaramme on jo myyty, karja myyty, yksin tou'otkin owat myydyt, ja huomenna myydään talomme.

— Katri raukka! Jos olisin aawistanut, että sinä hänet onnettomaksi tekisit, niin enpä totta olisikaan lähtenyt meriille suruni kyllyyttä liewittämään, waan olisin jäänyt tänne hänen turwakseen. Mikä pimitti mun järkeni, ett'en silloin huomannut hänen waan nuoruutensa ymmärtämättömyydestä joutuneen sinun wiettelyksiesi ansaan.

— Haa — sinä konna! — mutisi Yrjö — tulitko tänne Katria lohduttamaan? Sopiihan wallan hywin! Wiet minut ensin kruunun miesten käsiin ja ryöstät sitten minulta waimoni. Mut' Jumal' aut' — sitä ennen olet sinä laudoissa ja minä laudoissa

— — — —

Hän karkasi wimmastuneena ylös ja tawoitteli puukkoa wyöltään. Mutta Niilon rautaiset sormet puristiwat häntä käsirautees ta ja puukko putosi maahan.

— Kelwotoin, mikä oletkin — lausui hän — Waimosi luo todella lähdenkin heti, mutta sinut wien sinne mukanani.

Niilo waljasti hewosensa, nousi Yrjön kanssa kärryihin ja ajoi Koiwistoon. Kuinka hywin hän muisti tämän tien! Joka puu, joka kiwi ja kanto oliwat juuri kuin wanhat rakkaat tuttawat, ja kukkaiset tien ohessa kallistiwat päätään, ikäänkuin terwehtiäkseen.

Mutta Koiwistossa oli kaikki toisin kuin ennen. Pellot oliwat huonossa kunnossa, rakennukset rappiolla, — joka haaralla oli kolkkoa, tyhjää ja autiota. Eräässä pienessä suojassa he wiimein löysiwät talon ainoat asujaimet. Kolme lasta makasi laattialla ja neljäs, nuorin, waikeroi sairaana wuoteella, jonka äärcen Katri oli waipunut polwilleen. Owen auetessa käänsi hän kärsimysten ja huolten hiwuttamat kaswonsa tulijoita kohden ja silmänsä jäiwät tuijottamaan Yrjön seuraajaan.

— Niilo! — kuiskasiwat hänen wärisewät huulensa, — Niilo, mun Niiloni! — riemuitsi hänen sydämensä, ja pitkästä unesta heräsiwät waltawat, autuaalliset tunteet. Sydämen kuihtuneet kukkaiset saiwat kauwan kaiwattua päiwänwaloa ja wirkistyiwät unteen kukoistukseen. Unhotetut oliwat pitkien wuosien kärsimiset, unhotettu oli kaikki kurjuus ympärillä, unhotettu koko maailma. Tällä hetkellä hän waan tiesi ja tunsi Niilon terweenä ja jalona seisowan hänen edessään ja rajuinen riemu täytti hänen sydämensä.

Ja Niilo?

Hän tunsi waan sääliwäisyyttä, joka yhtä wähän muistutti hänen nuoruutensa sywästä lemmestä, kuin tuo onneton, murtunut waimo siitä wiehkeästä ja ihanasta Katrista, joka hänen muistossaan asui. Niilo antoi wihaisen katseen Yrjölle, joka synkkänä oli jäänyt owen suuhun seisomaan. Tämä katse sanoi: „sinä, kurja, olet hänen noin onnettomaksi tehnyt!“

Niilo läheni polwillaan olewata waimoa, otti hänen kätensä omiinsa ja puhutteli häntä hellällä ystäwyydellä.

— Katri, mun armas ystäwäni — lausui hän — sydämeni on pakahtua, nähdessäni sinua noin su-

run ja murheen ahdistamana. Sano, sallitko minun apuani? Syytä on sinulla kyllin, saadakseni laillisen eron kunnottomasta miehestäsi, ja sitten, Katri, ei sinun enää lapsinesi tarwitse kurjuutta nähdä.

Katri hengitti sywään. Niilo oli hänet herättänyt unelmistaan, juohdattamalla hänen mieleensä puolison ja lapset. Hän muisti nyt eroituksen nykyajan ja entisyyden wälillä, ja kallistaen päätään, kätki hän kaswonsa hetkeksi nukkuwan lapsen päänaluseen. Äänetöinnä kesti hän siinä sisällisen taistelun, jonka kowuus oli lähes murtaa hänen heikot woimansa. Siitä eiwät Niilo eikä Yrjö mitään aawistaneet, mutta Hän, joka sydämet tutkii ja ihmis-heikkoudet tuntee, Hän sen näki ja kiiruhti taistelewan awuksi. Sielun tuska wähitellen antaantui, ahdistus hälwentyi ja — woitto oli saawutettu. Rauha loisti Katrin kaswoista, kun hän jälleen nosti päänsä wuoteelta. Kirkkailla silmillä hän katsoi lapsiinsa, jotka nukkuiwat wiattomain unta, ja mieheensä, joka yhä seisoi owen suussa, epäilyksen täydellisenä kuwana. Wiimeiseksi hän katsoi Niiloon, joka wielä odotti hänen wastaustansa.

— En hylkää puolisotani, Niilo, — kuului päätös hänen huuliltaan. — Mitä Jumala on yhdistänyt, ei sitä woi ihmiset eroittaa.

Nyt Yrjön paatunut sydän pehmeni. Hän töytäsi waimonsa jalkain juureen ja raskaat kyyneleet wieriwät hänen poskilleen.

— Jumala siunatkoon sinua, Katri — nyyhkytti hän — ei taiwaan enkeli woi olla sinua parempi. Annatko todellakin anteeksi kaikki, mitä minun tähteni olet saanut kärsiä, ja rohkenetko minuun luottaa, kun nyt lupaan muuttaa entisen elämäni ja täst'edes kokea rehellisellä työllä hankkia perheelleni elatusta? Sano, armas Katri, etkö todellakaan minua hylkää?

— En sinua missään tapauksessa hylkäisi, saatikka nyt, kun parannusta lupaat.

— Taiwaan Isä sinua siunatkoon ja antakoon minulle woimaa lupaukseni täyttämiseen!

— Amen! — kuiskasi Katri.

Samassa nousi aurinko kultaisen pilwen helmasta ja loi ensimmäisen silmäyksensä ikkunan läwitse Koiwiston perheesen, joka wihdoinkin oli rauhaan ja sowintoon tullut. Lapsi, joka oli maannut horroksissa, aukaisi nyt kirkkaat silmänsä ja katsoi suloisesti wanhempiinsa.

— Päiwä koittaa! — lausui Katri toiwowalla silmäyksellä loistawaan sinertäwää taiwasta kohden, sunteli hellästi lastaan ja aukaisi ikkunan, josta raitis aamu-ilma wirtasi sisään.

Mutta aurinko wuodatti jo täyden, kirkkaan walowirran alas nukkuwaan maailmaan ja niinkuin lapsi, joka aamu-unestaan herää äidin syleilyyn, raittiina ja iloisena hymyilee, niin autuaasti hymyili maailmakin herätessään auringon lämpimäin säteiden sunteluihin. Linnut wiserteliwät ja leiwonen kohosi terwehtien ylös taiwasta kohden ja liwerteli korkeudessa riemuisen aamuwirren.

Katrin silmissä wälkkyi kyynel, — ei enään murheen eikä huolien tuottama, waan ilon ja kiitollisuuden.

Kun Koiwiston talo seuraawana päiwänä myytiin huutokaupalla, lankesi se Niilon omaksi. Niilolle onnistui wielä lunastaa tou'ot ja karjankin, jotka hän kaikki yhtä talon kanssa lahjoitti entisille omistajilleen takaisin. Niilon ylewämielisyys waikutti sywästi Yrjöön, joka tästä lähtein täydellä todella koki elämäänsä parantaa. Monta wuotta tosin kesti, ennenkuin Koi-

wiston talo nousi entiseen woimaansa, mutta Yrjö ei wäsynyt, sillä hänellä oli kaksi hywää apulaista, Katri ja Niilo. Wiimemainittu ei enää mennyt merille, waan asettui syntymäseudulleen, jossa hän osti itselleen talon. Muutaman wuoden kuluttua toi hän taloonsa emännäksi nuoren, kauniin Helenan, jota Niilo lempi yhtä sywästi ja hellästi kuin ennen nuorempana ollessaan Katria. Helena ja Katri oliwat parhaimpia ystäwiä, ja seudun toimeliaisimpia emäntiä; mutta Niloa paikkakunnalla yleisesti rakastettiin ja kunnioitettiin, niinkuin sitä ihmistä rakastetaan, jossa Jumalan kuwa täydellisimmästi ilmautuu.

Loppu.

Kärsivä kukka.

Kirjoittanut

Aug. Blanche.

Suomennos.

"Niiden kukkain, joita tahdotaan jalostuttaa, tulee kärsiä," sanoo puutarhan hoitaja, ja hän on oikeassa. Ylenmääräinen päiwän paiste ja weden saanti eiwät ole niille hywäksi, sillä siten ne äkkipikaan kaswawat, tulewat warreltansa ponnettomiksi ja heikoiksi ja kukkansa owat hywinki yksinkertaiset ja mitättömät. Niiden tulee kärsiä sekä nälkää että janoa, ja rawintoa niille tulee suoda ainoastaan sen werran, että töintuskin pysywät elossa. Puutarhurin weitsen tulee lakkaamatta haawoittaa ja katkoa niitä. Herkeämätön sekä sisällinen että ulkonainen waiwa on siis niille tärkeänä elämisen ehtona, — ja elämä se kuitenki on jokaiselle rakas. Mitä tulee tuon kukka poloisen tehdä? Hänen tulee koota kaiken sisällisen woimansa, myöskin sen, josta hän ei mitään tiedä, woidakseusa waltawasti wastustaa kamalaa kohtaloansa ja wiimein hän onnistuu, hän woittaa. Tällaisella woiman kokoomisella, tällaisella ponnistuksella kehittyy hänessä kauneus, josta hän ei itsekään woinut uneksia. Hänen kukkansa tulewat moninkertaisiksi ja wärinsä kohta wetää wertoja päiwän loistolle. Siten hän jalostutetaan.

Miten tämä kukassa toteutuu, siten myöskin ihmisessä. Mitä kaunista, jaloa ja suurta on, tulee esiin ainoastaan taistelun kautta. Sitä warten täytyy käydä puutteen koulua. Sitä warten täytyy tehdä työtä otsansa hiessä. Hupaista ei ole sen koulun käyminen, eikä myöskään niin kowilla kouluistuimilla istuminen. Mutta useimmille, jotka sen owat läpikäyneet, on se ollut hywäksi. He owat jalostuneet, owat tulleet on-

nelliſiksi, ja parempi on tietysti tulewa kuin mennyt onnelliſuus ja olewa onnettomuus.

Mutta, ſanonet ehkä, ſuurin oſa ihmisſukukuntaa on käynyt juuri puutteen koulua. Edustaako ſe ſiis, mitä kaunista ja jaloa on? Se ainakin edustaa taiwaallista kärſiwälliſyyttä, ja tätä hywettä wailla miki oliſikaan ihmisſukukunta, mikä maailma.

Klaran koulussa oli minun kouluaikanani eräs opettaja, nimeltä Biljer, rakkain ja ſuopein ihminen minkä minä muistan. Hän yhdellä ſanalla ſai kymmenen kertaa enemmän aikaan kuin rehtori Tryſén piſimmällä kepillänſä. Kun olimme warſin wallattomat tahi laiskat, ſanoi hän tawalliſesti:

„Tänään ette ole nähneet kärſiwää kukkaa.“

Kuka ſitte tuo kärſiwä kukka oli? Se oli pieni tyttö, joka käwi ſeurakunnan köyhäin koulua, mutta jolla ennen opetukſen alottamista oli tapana istua eräällä hautakiwellä kirkon etelä puolella ja lukea läkſyänſä, ſilmät aina kirjaan kiinnitettyinä. Tyttöä ja kirjaa oli yhtä pahasti pidelty. Kirja oli hywin kulunut, miltei kaikki lehdet oliwat irtonaiſet, ja lukia oli warſin hento ja heikko. Kaswonſa oliwat miltei ſiniſen kalpeat, ja hän kulki awojaloin kaiken keſää, ja Jumala tieſi, josko ei hän talwellaki tehnyt ſamoin. Hän näytti paljon kärſineen, eikä warmaan lukemiſenſakaan häntä wirkiſtyttänyt. Ei hän milloinkaan ottanut wastaan, kun hänelle tarjoſimme jonkun leipäpalan tahi jotakin muuta. Olikohan häntä ſiitä joku kieltänyt? Tahi itſeſtäänkö hän tarjoomiſemme epäſi? Me ſanoimme häntä kärſiwäkſi kukaksi. Sentähden kun maisteri Biljer puhui ſiitä, tieſimme me, että hän ſillä tarkoitti hiljaiſta, ahkeraa, näliſtynyttä, awojalkaiſta tyttöä hautakiwellä. Silloin myöskin tieſimme, miſtä hän tahtoi meitä muiſtuttaa, meitä, jotka olimme

wallattomat ja laiskat, ehkä olimme rawitut ja meillä oli kengät jalassa.

Wuoden kuluttua katosi kärsiwä kukka hautuumaalta. Hän ei enää käynyt koulua. Kumminki hän usein tuli meitä wastaan kadulla. Hän horjui raskaiden kannettawiensa alla. Toisinaan kantoi hän, lapsi itse, toista wähän pienempää hennolla käsiwarrellansa, ja useasti näimme hänen kylmässä talwi ilmassa huhtowan waatteita wirran rannalla. Hän oli palweluksessa, näki waiwaa muiden hywäksi, oli lasten hoitajana ja toimitti paljon muuta, mikä kuuluu orjan työalaan, ja tämän ala on lawein kaikista.

Aina sama kärsiwä katse, mutta myöski sama pieni ylpeys. Muistan erään tilaisuuden, jolloin löysimme hänen samalla hautakiwellä, tunditellen pientä tyttöä polwellaan. Tyttönen oli komeasti puettu, sillä hän oli herrassäätyä. Eräs meistä tarjosi wanhalle tuttawallemme muutamia sokerimakeisia, jotka hän tällä kertaa kiitollisuudella ottiki wastaan. Mutta hän ei niitä itse maistanut, waan antoi ne lapselle.

„Etkö siis milloinkaan tahdo jotakin itsellesi?“ kysyi antaja.

„En minä mitään tarwitse,“ wastasi hän.

Mutta herraslapsi, runsuposki, hieno pitsi-myssy päässä, hän tarjoamaamme tarwitsi. Tytön sanat kuultuamme, silmämme himmentyiwät. Ne sywästi meitä liikuttiwat. Näin oli hänen kuwansa niin painunut mieliimme, että monen wuoden kuluttua, jolla ajalla hän miten myöski me luonnollisesti olimme paljon muuttuneet, me kumminki heti hänen tunsimme. Hän oli silloin naimisessa erään köyhän suutarin kanssa. Jo oli kymmenen wuotta kulunut siitä, kun hän häitänsä wietti. Nyt häntä elatuksen murheet monasti rasittiwat, sillä suuri oli hoidettawansa perhe. Mutta

hänen kotinsa oli kuitenki todellisen perheenäidin hengen pyhittämä temppeli. Hän ei enää ollut tuo kärsiwä kukka. Kehittyminen oli päätetty, eikä sen ehtoja siten enää tarwittu. Hän oli iloinen, wiehättäwä, ihana, ehkei kukaan olisi woinut sanoa häntä kauniiksi. Nyt oliwat hänen kukkansa muotonsa suhteen mitä moni-kertaisemmat ja wärinsä suhteen mitä loistawimmat, ja millaiset kukat, sellaiset myöskin hedelmät. Hän kaswatti lapsensa hywiksi ja rehellisiksi ihmisiksi, hän tiesi oikean kaswatustawan. Kirja, joska hän sen tiedon oli saanut, oli oma elämänsä, oma lapsuutensa.

En tiedä elääkö hän wielä, mutta jos hän on kuollut, niin warmaan kuoleman enkeli tapasi hänen hymyilewänä, onnellisena ja tyytywäisenä, — tyytywäisenä kuolemassa miten elämässäki.

Pitempi ei ole kertomus kärsiwästä kukasta.

Loppu.

Sowitettu.

Kirjoittanut

Emilie Tegtmeyer.

Mukaelemalla suomentanut

Wilja.

Sydänkesän helle paahtoi niittyjä ja wainioita. Ikäänkuin nääntyneinä kallistuiwat kukkaiset ja ruohot alas maata kohden. Metsästä tuoksui suloinen lemu, mutta yksinäisyydessä ei muuta ääntä kuulunut kuin toisesta mesirikkaasta kuwusta toiseen lentäwien mettiäisten surina, tai sirkkojen hiljainen laulu tiewierustan puolelta kuiwettuneessa ruohostossa.

Maantien warrella olewan aidan takana käweli eräs nuori waimo, jonka hoikka ja heiweräinen wartalo osoitti heikkoa terweyttä, ja jonka astunnassa oli jotakin wäsynyttä, mikä huonosti soweltui hänen nuorekkaisiin, melkein lapsellisiin kaswoihinsa. Uneilewalla silmäyksellä katsoi hän aidan yli maantielle, mutta ikäänkuin hätäytyen käänsi hän jälleen silmänsä sieltä pois ja loi ne alas maahan. Silloin huomasi hän aidan wieressä kauniin ruusupensaston; hän läheni sitä, kumartui alas ja taittoi yhden ruusun. Kun hän jälleen nosti silmänsä ylös, jäykistyiwät ja waaleniwat hänen hienot kaswonsa. Pölyisellä maantiellä oli hän oiwaltanut kookkaan wanhanpuoleisen naisen, joka, kantaen kahta walkoisella waatteella peitettyä wakkaista käsissään, pitkillä, riwakkailla askeleilla häntä läheni. Nuori waimo wilkaisi taakseen, nähtäwästi hän aikoi paeta samaa tietä, kuin oli tullutkin; mutta samassa hän jo kuitenkin otti muutamia askeleita eteenpäin, juuri kuin olisi joku wastustamatoin woima wetänyt häntä wastaantulewata kohden. Tämä riennätti askeleitaan ja wiittasi hänelle. Waimo näytti unhottawan epäilyksensä ja läheni aitaa, jonka toisella

puolella olewa waimo jo oli laskenut wakkansa maahan, ja sinirantuisen esiliinansa kulmalla nyt pyyhki hikeä otsaltaan.

„Sepä oli hywä asia, Anna Heikkinen," puhui hän, yhä kaswojaan pyyhkien, „että juuri tänään teitä täällä tapaan. Olisi tottakin ollut wahinko, ellen olisi saanut teille lausua niitä terweisiä, joita poikani Petter toi Suorsakylästä mukanaan." Nuoren waimon kaswoista poistui wäsymyt, wälinpitämätöin katse ja antoi sijaa wilkkaammalle näölle.

„Käwikö poikanne siellä, Leena, ja milloin?"

„Toissapäiwänä, sunnuntaina, hän siellä oli. Silloin, näetten, pidettiin tanssit myllärin luona, eikä poikani niitä mielellään laiminlyö."

Anna ei siihen mitään wastannut. Tietämättänsä hän waan wei sydämelleen kätensä, jossa hän wielä runsua piti. „Kunliko Petter mitään minun omaisistani?" kysyi hän sitten hiljaisella, wakawalla äänellä.

„Tottahan nyt", kuului wastaus. „Hän käwi itse Peltolassa. He oliwat kaikki raittiina ja woiwat hywin, yksin Katrikin. Mutta," waimo kumartui lähemmäksi aidan yli, samalla kuin wiekas ilmänisku teki hänen ruman muotonsa wieläkin inhottawammaksi, „minulla on teille jotakin erinomaisempaa kerrottawana. „Tommi on siellä!"

Anna kawahti, ikäänkuin olisi odottamatoin isku häntä tawannut ja kaswonsa käwiwät tulipunaisiksi. „Tommi," sanoi hän sortuneella äänellä, „Tommi," — — — — ja riwakkaasti kääntyen, heitti hän aran, hätäisen katseen siihen suuntaan, josta tuuheiden koiwupuitten wälistä komean kartanon katto näkyi.

Leipuri-Leena, jolla waimoa paikkakunnalla yleisesti sanottiin siitä syystä, että hän likeisestä, pienestä kaupungista kuletti wehnäsiä maalaisille, tarkasti hetken

aikaa sanojensa waikutusta, ennenkuin ryhtyi wastaamaan noiden jäykästi katsowien silmien äänettömään, tuskalliseen kysymykseen. „Wanhukset, näette“ pitkitti hän „eiwät enää tule hänettä toimeen, ja sentähden jää Tommi nyt kotiin. Petter myöskin sanoo, ett'ei koko talouden hoidosta ole mihinkään ilman Tommitta. Ja kauniiksi on hän tullut! Hän on antanut kaswaa suuren mustan parran, jolla hän on aiwan kreiwin näköinen ja — — — — — wähän hurjaksi on hän käynyt. Hän on tanssinut kaiken yötä niinkuin raiwokas ja ottaa myöskin tilaisuudessa wähän liiemmäksi wäkewiä, mutta Petterille hän on sanonut sitä tekewänsä ainoastaan surusta, ja hän käski sanomaan teille terweisiä, Anna!“

Tämä oli puhetta kummellessa painanut päänsä alas ja hänen kaswoistaan oli taaskin joka weripisara kadonnut. Nyt hän kawahti ylös. Hänen waaleat huulensa jo aukeniwat wastaukseen, mutta —

„Anna, Anna!“ kuului woimakas ja raikas miehen ääni huutawan wähäisen loitompaa, ja nuori waimo säikähti niin, että hänen polwensa wapisiwat. Hätäisesti, tuskin tietäen, mitä hän teki, painoi hän jotakin wanhemman waimon käteen, wiittasi häntä pakenemaan ja kääntyi itse riwakkaasti astumaan asunnusta kohden.

Leipuri-Leena katsoi ihmetellen hänen jälkeensä ja sitten omaan ruskeaan ja karkeaan käteensä, jossa hänellä nyt oli suuri raha ynnä kaunis runsunkukkainen, jonka hän tätä ennen oli huomannut pakenewan kädessä. Mitä oli hän tarkoittanut tällä lahjalla? Eikö hän hämmästyksessään ollenkaan tietänyt, mitä hän teki taikka — — — — — ilkeä hymy näkyi Leipuri-Leenan päiwettyneissä kaswoissa; hän laski warowasti kukkaisen wakkaseen liinawaatteen alle ja alkoi kiirunsti astua eteenpäin.

Sillä wälin oli Anna pakenewilla askeleilla rientänyt siihen suuntaan, josta samaa kutsumushuutoa yhä uudistettiin. Kääntyessään muutamien pensaiden taakse tapasi hän erään miehen, joka, kantaen noin kaksiwuotista lasta käsiwarrellaan, tuli asunuksen edessä olewan ruohoisen kentän yli. Mies oli pitundeltaan keskikertainen ja warreltaan wankka. Muotonsa ei ollut wähääkään kaunis eikä hän liioin nuoreltakaan näyttänyt. Muutamat hienot kurtut otsassa ja poskissa ynnä juonteet suun ympärillä osoittiwat, että hän mahtoi olla likempänä neljää kuin kolmeakymmentä. Mutta hänen näössään oli jotakin reipasta ja wilpitöintä, ja hänen olennossaan jonkunlainen tyyne wakawuus, jonkatähden häneen heti ensi katsannossa mieltyi, ellei mitään ennakkoluuloa hänestä ollut.

„Siinäkö sinä wiimeinkin olet, Anna“ lausui hän nuorelle waimolleen, joka häntä nähdessään säpsähti ja hiljensi käyntiään. „Minä olen sinua jokapaikasta hakenut. Joku onnettomuus olisi helposti woinut tapahtua, sillä Kati leikki aiwan yksinään joen rannalla.“

Anna, joka tuskin wielä oli tointunut edellisestä hämmästyksestään, tunsi itsensä loukatuksi miehensä sanojen ja etenkin hänen katsantonsa ja äänensä nuhteesta. Peittääkseen kiusallista hätäthymistään, tekeythi hän uhkamieliseksi ja wastasi jäykästi: „Olisit huutanut Liisaa, ja nuhdellut häntä, jonka huostaan olin lapsen jättänyt“.

Miehensä katsoi häneen pitkään. Hän oli tottunut näkemään waimoaan wälinpitämättömänä ja haluttomana, mutta äreänä ei hän wielä konsaan häntä nähnyt. „Sinä tiedät, Anna, kuinka huolimatoin se tyttö on, ja sentähden on minun kääntyminen äitiin, kun kysymys on lapseni edusta ja turwallisuudesta.

Waimolla oli jotakin tekemistä hameensa kanssa, jonkatähden hän ei woinut mieheensä katsoa. Kokien päästä hänen ohitsensa, intti hän hiljaa: „Kuinka minä woisin kaikkialla olla?“

Miehensä sulki häneltä tien. „Mutta missä sitten olit oikeastaan,“ kysyi hän „koska sinulla ei ollut aikaa lastasi ajatella?“

„Täällä pellolla, niinkuin näet.“

„Tähän aikaan, aiwan yksin?“

Anna wältti yhä miehensä silmäyksiä, ja oli liian wähän oppinut teeskentelemään, woidakseen näyttäytyä lewolliselta hänen tätä kysyessään.

„Anna,“ huudahti Heikkinen äkkiä ja hänen miehiset kaswonsa wäwähtiwät surusta, sillä asia oli hänelle nyt selwä. „Sinä et ole yksinäsi ollut. Tänään on tiistai, oletko taaskin puhellut aidan luona Leipuri-Leenan kanssa?“

Waimo nosti hienon, walko-tukkaisen päänsä ja silmäinsä säteet kohtasiwat nyt suoraan hänen miestään, mutta niiden luonnissa asui kylmyyttä ja miltei wihaa. „Ja josko niin olisin tehnytkin, mikä onnettomuus siinä sitten oli? Et toki woine minua kieltää paria sanaa waihettamasta hänen tai jonkun muun kanssa, jonka satunnaisesti tuolla tien warrella tapaan.“

„Satunnaisesti?“ Hän katsoi kiinteästi ja surullisesti liikutetulla mielellä waimoonsa, joka punastuen taaskin loi silmänsä alas. „Anna“ pitkitti hän, hywäellen ja wyyhdyttäen lasta, joka alkoi käydä lewottomaksi hänen sylissään. „Sinä tiedät ja olenhan sen monasti sanonut, minkätähden kerrassaan olen kieltänyt Leipuri-Leenaa käymästä talossani. Hän on inhottawin kielitteliä koko paikkakunnalla, wie walhejuttuja talosta toiseen, ja on jo paljon pahaa sillä tawoin matkaansaanut. Sinä tiedät sen, etkä kuitenkaan

usko että luota minuun sen werran, että pitäisit kieltoani arwossa."

Nuoren waimon sydämessä taisteli niskoittelemisen halu ja wakuutus wäärässä olemisesta, mutta kun hän ennen kaikkea tahtoi päästä tuosta kiusaawasta haastelusta, turwautui hän edelliseen. „Warmaan sen tekisinkin, Yrjö" wastasi hän sentähden nurpeasti, „ellei tämä kielto olisi sinulta waan pelkkiä juonia. Ei kukaan ole woinut näyttää toteen, että Leena on walhejuttuja kertonut", ja samalla, käyttäen tilaisuutta hywäkseen, kun isä koki rauhoittaa itkewää lasta, puikahti hän heidän ohitsensa ja pakeni huoneesen.

Kauan katsoi Heikkinen hänen jälkeensä, ja synkkä ja yhä synkempi warjo pimensi hänen otsaansa. „Ei hän siitäkään mitään wälitä, että lapsi on waarassa ollut," lausui hän hiljaa ja huolestuneena itsekseen. Hellästi puristi hän pikku Katia rintaansa wasten ja käweli hiljaa koiwujen warjostamaa polkua pitkin peltoa kohden, jossa kullankarwainen ruis kauniina ja tuleentuneena aaltoeli, leikkaajan sirppiä odotellen.

Tästä päiwästä lukien woi Yrjö Heikkinen huomata waimonsa olennossa nähtäwän muutoksen. Tosin ei hän tähänkään saakka ollut osoittanut mielelleen hellempää rakkautta eikä näyttänyt wähääkään ymmärtäwän sitä intoisata lemmen halajamista, josta tämän rehelliset, siniset silmät puhuiwat, mutta hän oli kuitenkin sietänyt ja melkein ystäwällisesti wastaanottanut kaiken hellän huolenpidon. Nyt oli toisin. Ilmeisesti hän karttoi miestään, ja wältti katsoa häntä silmiin, ja samassa suhteessa hänen olentonsa käwi yhä wastahakoisemmaksi, kaswonsa kelmeämmäksi ja astuntansa wäsyneemmäksi. Yrjön sydämessä alkoi hento toiwon taimi wähitellen lakastua, ja yhä tuskallisemmaksi käwi hetki hetkeltä kysymys, mitä oikeastaan oli

tekeminen sen hilpeän ja heikon olennon eteen, joka niin auttamattomasti näytti kuihtuwan hänen kainalossaan.

„Ettekö sitä huomaa, weli Heikkinen" sanoi eräänä päiwänä muuan ystäwällinen naapuri, „ettekö huomaa, että teidän waimoanne waiwaa koti-ikäwä? Eikä teidän sitä ole ollenkaan ihmetteleminen. Noin nuorelle naiselle mahtaa tuntua hywinkin oudolta, kun äkkiä tulee muutetuksi niin suuresta kylästä kuin se, jossa hänen isänsä talo oli, tänne yksinäisyyteen, — — sillä, älkää pahetsuko, kyllähän teillä kaunis asunto on, mutta hywin se on erillään muista."

„Mutta hän saattaisi milloin hywänsä mennä hewosella naapureitaan terwehtämään," wastasi Heikkinen ihmeissään.

„Kyllähän se niinkin on, mutta ei se kuitenkaan wastaa monilukuista koto-perhettä ja tuttawien ahkerata luona-käyntiä. Uskokaa waan minua, waimoanne waiwaa koti-ikäwä," wäitti naapuri, aawistamatta sitä huolien helpoitusta, jonka hänen sanansa toisessa waikuttiwat. Hukkuwakin tarttuu olkikorteen, eikö siis Yrjö Heikkinen halukkaasti kiintyisi siihen ajatukseen, että hänen nuoren waimonsa huolestuttawaan tilaan oli waan koti-ikäwä syynä. Monasti hän oli kuullut tämän surkuteltawimman taudin kalwaawasta woimasta ja jos tämä waan oli se waiwa, joka Annaa murti, niin woisihan siihen toki jonkun neuwon keksiä, kun siitä kerran tiedon sai. Kun Heikkinen myöhemmin jäi yksinään, kuiskasi tosin joku ääni hänen sydämessään näinkin: „Jos hän waan puolekskaan lempisi sinua niinkuin sinä häntä, niin ei hän wanhaa kotiaan ikäwöitsisi," mutta hän koki kaikin woimin saada tätä ääntä waikenemaan ja alkoi tuumia, mikä keino, asian näin ollen, hänen waimoaan parhaiten auttaisi.

„Mitä arvelet, Anna," alkoi hän jo seuraawana päiwänä, kun he kumpikin yhtä puhumattomina kuin ennenkin oliwat puolipäiwällistä atrioineet, „et ole pitkään aikaan ollut kotonasi, tahtoisitko ehkä jokisikin aikaa mennä käymään wanhempiesi luona?"

Tämän kysymyksen waikutus hänen nuoreen waimoonsa hämmästytti Heikkistä. Annan kaswot lensiwät tulipunaisiksi, koko hänen ruumiinsa wawahti ja silmänsä kiintyiwät ihmeellisellä, puolittain tuskallisella, puolittain riemullisella ja kummastuneella katseella Yrjöön. Tämä näki siinä waan waltawan ilon osoitukseu, joka kertoi kauan sydämen kätköön painetusta halajamisesta. Waikka Yrjö tunsi ikäänkuin pistoksen sydämessään, otti hän kuitenkin ystäwällisesti waimoaan kädestä ja lausui, lempeästi häntä nuhdellen: „Kun niin kowin olet ikäwöinyt kotiasi, miksi ei sinulla ollut sen werran luottamusta minuun, että olisit halunasi ilmoittanut? Josko wiimeinkin oppisit minussa tuntemaan uskollisimman ystäwäsi, ja kertoisit minulle kaikki, mitä toiwot, taikka mikä sinua painaa!" Kyynelet waltasiwat Annan, hänen katseensa osoitti niin suurta neuwottomuutta, ja ilmaisi hänen niin waiwaloisesti tawoittelewan jotakin sopiwaa sanaa, että miehessään heräsi jo rahtuinen toiwetta saada häntä wiimeinkin awaamaan sydäntänsä.

Heikkinen läheni waimoaan, kietoi käsiwartensa hänen wartalonsa ympäri, jota hän ei kaukaan aikaan ollut tehnyt, ja lausui hellästi: „Anna, jos sinulla on joku huoli, ja minä sen woin auttaa, niin sano se minulle Sinä tiedät, sinun täytyy tietää, että kaikessa tarkoitan waan sinun onneasi. Ei ole Luoja minulle suonut hywää puheenlahjaa, jolla kentiesi woisin sun nuorta sydäntäsi wiehättää, mutta sinä woit

luottaa minuun, ja jos sinulla waan on joku toiwo, niin anna mun se tietää!"

Anna pudisti päätään ja lepäsi miehensä kainalossa aiwan kuin pieni, wangittu lintuinen, jonka sydän lewottomasti sykkii, ja joka hätääntyneenä silmäilee ympärilleen, odottaen sopiwata hetkeä, jolloin tohtisi lentoon lähteä. Heikkinen sen hywin huomasi ja hänen mielensä käwi siitä katkeraksi. Kuitenkin hän yhä puhui waimolleen helliä, sydämestä lähteneitä sanoja, puhui niin, kuin hänen hiljainen, tywen luontonsa waan harwoin oli pannut häntä puhumaan, mutta — turhaan! Sywästi loukattuna wetääntyi hän pois ja undisti nyt kysymyksensä kolkolla äänellä: „Tahdotko lähteä wanhempiesi luona käymään?"

Wawisten wastasi Anna wiimeinkin: „Mielelläni sen tekisin. Halajaisin wielä kerran saada Katria nähdä."

„Hywä! Niinpä walmista itseäsi matkaan. Lauwantaina lähden wiemään teitä ja saat lapsen kanssa olla siellä muutamia wiikkoja, kunnes tulen teitä hakemaan."

Hän otti hattunsa ja läksi huoneesta. Anna jäi ristiriitaisten tunteittensa waltaan. „Minä saan hänet jälleen nähdä!" rienuitsi hän rajussa ilossa ja hänen silmistään iski outo tuli, mutta seuraawassa silmänräpäyksessä hän kätki kaswonsa käsiin ja kowasti, niinkuin ukkosen jylinä soimasi häntä omatunto: „Sinä olet miehesi pettänyt, tämä on ensimmäinen askel sillä tiellä, joka kadotukseen wie!"

II.

Juhlallisesti kaikuiwat kirkon-kellot lakean yli ja kutsuiwat Suorsakylän asukkaita Herran huoneesen.

Kirkko, joka oli rakennettu keskelle kylää eräälle kukkulalle, katseli ystäwällisesti seutua ympärillään ja wirtaa, joka tywenesti wiheriässä laaksossa wyörytti aaltojaan nurmirikkaiden äyräin wälitse alas kaukaista merta kohden. Elokuun aurinko imi kastehelmet ruohojen nenistä ja kimalteli ilakoitsewilla walosäteillä hautaristien kullatuissa kirjoituksissa. Hiljaisten hautaristien ympärillä wallitsi pyhäpäiwän huoleton elämä, sieltä ja täältä kuului leikkipuheita ja naurun hälinää, sillä kylän nuoriwäki mieluisasti kokoontui kirkkopihaan jonkun puolituntia ennen jumalanpalwelukseen alkamista. Nuorten uhkuwa ilo, heidän kajahtelewa naurunsa ei woinut paikan wakaisuutta wähääkään karkoittaa. Wiikon tapaukset kerrottiin, iltapuolen mukawimmasta wiettämisestä tuumailtiin ja ennen kaikkea tarkasteltiin nuoria neitosia, jotka siweinä, maahan luoduin silmin kulkiwat siwutse, waan kuitenkin hengin hipiin mieliwät yhtyä johonkuhun lähellä olewaan tuttawaan tai sukulaiseen, pyśähtyiwät keskustelemaan ja wastaamaan leikillisiin puhutteluihin, kunnes aina useampia heidän seuraansa liittyi, joten pian siellä ja täällä syntyi iloisesti hälisewiä naisjoukkioita. Koko tuo wilkas näkymö sai sen kautta kirjawan monenmuotoisuuden ja wiehätti tietysti sitä enemmän kaikkia läsnäolewia. Puhe käwi reippaasti ja ujostelematta, siksi kuin äkkinäinen liikunto nähtiin wäkijoukossa ja kaikkien huomio kääntyi kirkonporttiin, josta juuri nyt ijäkäs, nähtäwästi noin kuusikymmen-wuotias, jykewä mies tuli sisään. Hänen kookas wartalonsa, hänen pulska ja talonpoikaiseen malliin tarkasti mukautettu pukunsa sekä wissi mahti hänen olennossaan osoittiwat heti hänen olewan tärkeä-arwoisen miehen.

„Katsokaa tuolla tulee Peltolan isäntä!“ käwi kuiskutus suusta suuhun. Hänen ympärillään kohotettiin

lakkia ja hattuja, ja astuessaan mahdikkaasti eteenpäin, terwehti hän suurella itsehuomiolla oikeaan ja wasempaan. Sitten hän läheni muutamia wanhempia miehiä, joiden kanssa alotti puhetta.

„Kukahan tuo lienee, joka hänellä on mukanaan?“ kysyi siwulla olewassa parwessa eräs nuorukainen.

„Etkö sinä sitä tunne?“ wastasi toinen. „Sehän on hänen wäwynsä, tuo rikas Hekkinen, järwen toiselta puolen, sieltä, jossa talollisten tilat owat kuin hywät howit. Näkyy selwään, kuinka wanhus hänen rinnallaan kulkeissaan pitää niskaansa wielä tawallista jäykempänä. Mutta minkähäntähden ei Anna ole heidän kanssaan? Luulisi kuitenkin, että miehensä olisi hänet ottanut mukaan.“

„On kyllä ottanutkin“ lausui nyt kolmas, joka tähän saakka oli silmiään kääntämättä katsellut eräitä nuoria, jotka seisoiwat lähellä kirkonowea ja joiden kowanlainen ilo, toisten ikään hiljennettyä, herätti huomiota. „Anna on eilen illalla tullut, ja kylässä kuulin jo kerrottawan, että hän on ikäwöinyt kotiaan, ja warsin huonolta on hän kuulemma näyttänytkin. Sentähden on miehensä tuonut hänet tänne, ja aikoopa wielä, niinkuin sanotaan, jättääkin hänet wanhempiensa luokse jokisikin aikaa, koska hän ei ymmärrä mitään neuwoa hänen kanssaan siellä kotona.“

„Sepä on ikäwää kuulla“ arweli ensimmäinen kysyjä, jonka rehellisissä kaswoissa ilmautui wilpitön huoleisuus. „Anna oli kuitenkin ennen niin iloinen tyttö ja paras leikkikumppani.“

Toinen kohotti olkapäitään. „Niinpä se tawallisesti tahtoo käydä tässä matoisessa maailmassa, kun ei ihminen koskaan woi saada tarpeekseen asti sen hywyyttä. Ei Peltolallakaan ole, niinsanoakseni, kuin yksi ainoa tytär, sillä Katri-raukkaa tuskin woikaan

lukuun ottaa; eikä hän kumminkaan saanut lupoa, ei ranhaa, ennenkuin oli sen ainoansa myynyt rahaan ja tawaraan ja lähettänyt pois wieraisiin."

„Oho, Lassi, ei se nyt sentään niin maailmasta pois ole Heikkisenkään tila" lausui taas se nuorukainen, joka ensin oli Annan tulosta kertonut. „Kun he waan lossilla ensin menewät Keljonlahteen, niin siitä ei ole kuin 6 tai 7 tunnin matka, etenkin jos semmoisilla hewosilla ajaa, kuin Heikkisen oriit owat."

„Yhdentekewä, oli muutamia tuntia enemmän tai wähemmän, wieraassa paikkakunnassa se kumminkin on ja siitä olen warma, että jos waan Annan mielen jälkeen olisi käynyt, niin Suorsakylässä hän wieläkin olisi".

„Ja kuka tietää, mikä paras on! Siitä waan olen warma, ett'ei Anna rahan eikä tawaran tähden ole miehelään mennyt. Eipä hänellä mahtanut täälläkään warsin hauskat päiwät olla, sillä ennen olisi Peltola antanut waikka tappaa itsensä, ennenkuin olisi tytärtään Ojalan Tommille antanut, sen me kaikki tiedämme."

„Olisiko hän sitten ollut ainoa kylässä!" Puhuja lykkäsi ylpeästi lakkinsa kalleleen ja, pistäen kädet taskuunsa, katseli hän nähtäwästi hywin itseensä mieltyneenä ympärilleen, josta warmaankin olisi joutunut pilkanalaiseksi, ell'ei hywäluontoinen kumppalinsa olisi sitä estänyt, tuustaamalla toista kylkeen, samalla kun huudahti: „Hei, katsokaas tuonne," jolla hän saattoi heidän huomionsa kirkonowen luona seisowiin nuoriin. Yksi heistä, jota toiset nähtäwästi oliwat narranneet ja kiusotelleet, erkani samassa tuokiossa seurasta ja meni suoraa päätä Peltolan isännän luokse.

Hän oli erinomaisen kaunis nuorukainen, jonka mustat, kiharat hiukset ynnä wapaampi olento ja se jul-

kea tapa, jolla hän piti harmaata huopahattua pääs-sään eroittiwat hänen heti kaikista muista. Wakailla askeleilla ja rohkealla katsannolla, wähintäkään wälit-tämättä niistä kummastuneista silmäyksistä, jotka häntä seurasiwat, meni hän suoraa tietä kylän ylimyk-sen eteen. Tummilla, säihkywillä silmillään hän en-sin hetkisen mittaili Annan miestä ja sitten Peltolaa itseään, kohotti ylpeästi hattuaan ja lausui äänellä, jo-hon arwon antawa nöyryys ja waatiwa rohkeus nau-rettawasti sekaantuiwat:

„Hywää huomenta isäntä! Isäni käskee sanomaan terweisiä ja hän tahtoisi mielellään tietää, joko nyt olette harkinneet, kenen korjattawa se raja-aita on, joka on myllyntakaisten peltojen wälissä?"

Peltolan isännän tyyneet kaswot muuttuiwat suut-tumuksesta. Otsaansa ryppistäen nykäsi hän waan hin-kan lakkiaan terwehdykseksi ja, katsoen karsaasti ko-peaan kysyjään, wastasi hän: „Jos teillä, sinulla tai isälläsi, on minulle jotakin sanomista, niin tiedätte, missä minä olen tawattawana; tässä ei ole semmois-ten selitysten paikka."

Warmaankin se oli Peltolan mielestä juuri par-haasen aikaan, kuin kirkossa urut nyt kajahtiwat soi-maan, kehoittaen siten ulkona seisowia tulonsa oikeata tarkoitusta muistamaan. Peltola wiittasi wäwylleen, ja näiden astuessa Herranhuoneesen, ympäröiwät nuo-rukaiset nauraen undelleen Tommin, jonka katse osoitti selwään, että he sitä ennen oliwat epäilleet hänen us-kaliasta rohkeuttaan.

Jos Anna olisi tietänyt tästä tapauksesta, kuinka hän silloin olisikaan iloinnut siitä, ettei hän tänään kirkkoon mennyt! Hänen wanhempainsa talo oli kylän toisessa päässä, maantien wieressä. Paitse aittoja ja muita tarpeellisia ulkohuoneita, kuului siihen tawallinen asuin-

huonerivi, jonka rakennuksen keskellä olewa porstua jakoi kahteen osaan. Porstuan toisella puolen oli mahdottoman suuri perheentupa ja toisella pari pienempää kammaria ynnä wierastupa. Peltolan tilukset oliwat suurimmat koko kylässä; hän oli jo kauan ollut kylän wanhuksena ja kaikin puolin sen arwokkaimpana miehenä, eikä itse ruhtinaskaan woinut olla Peltolan isäntää ylpeämpi maallisen asemansa puolesta. Wierastuwan ikkunassa, joka oli maantielle päin, istui talon wasta tullut tytär juuri silloin, kuin Tommi kirkonpihassa puhutteli hänen isäänsä. Annan suuret, wäsyneet silmät tuijottiwat eriskummallisella katsannolla ulos ikkunasta. Katseliko hän, kuinka wilpoinen aamutuuli tuuditti maantien warrella kaswawien koiwunjen lehwäisiä latwoja, tai oliko huomionsa wetääntynyt hiukan kauemmas, — kenties tuohon tunlimyllyyn, joka näkyi hietakummulta wähän matkan päässä maantien toisella puolen, tai sen wieressä olewaan muhkeaan taloon, joka erkani kaikista muista kylän huoneuksista uudemman-aikaisen rakennustapansa puolesta.

„Anna, mitä ajattelet?“ Lauhkea ääni tempaisi wiimeinkin nuoren waimon tällä kysymyksellä ajatuksistaan tai muistelmistaan, ja kun hän äkkiä kääntyi, tapasi hän ymmärtäwäiset, hywämietteiset silmät, jotka eräistä kalwoista, kiwuliaista, mutta kuitenkin miellyttäwistä kaswoista oliwat häneen kiinnitetyt, ja juuri tällä hetkellä haikean surullisella katsannolla.

Niiden omistaja istui jonkunlaisessa rullatuolissa, jota hän mielensä mukaan tottuneella tawalla liikutteli mihin hywänsä, waan johon, kun jaloillaan ei woinut askeltakaan ottaa, oli tuomittu aiwan kuin koteloinen kuorensa.

„Mitä sinä ajattelet?„ toisti hän. „Sittenkuin

olemme täällä kahdakesken olleet, et ole minulle sanaakaan puhunut etkä edes wilahdukselta minuun katsonut, waan lakkaamatta tuijottanut tuonne ulos. Mielestäni on kuitenkin jo kauan siitä, kuin wiimeksi olemme toisiamme kohdanneet."

Annan kaswoissa ilmautui maltiton katkerus. „Enkö enää saa ajatuksianikaan itsekseni pitää?" kysyi hän. „Enkö enää saa muistellakaan sitä aikaa, jolloin wiattomana lapsena noiden koiwujen alla leikin?"

Hänen äänensä wapisi ikäänkuin pidätetyistä kyyneleistä, mutta kun hän huomasi hämmästystä ja huolta sisarensa katseessa, heittäytyi hän alas tämän istuimen ääreen, kätki kaswonsa hänen hameensa laskoksiin ja lausui sydämen tuskalla: „Suo minulle anteeksi, Katri! Minä olen niin paha, enkä ansaitse lainkaan sinun hywyyttäsi, mutta et woi käsittää, kuinka tyyten onneton minä olen!"

„Kuinka se woi olla mahdollista! Oi, tuota juuri aawistin heti, kuin sinut eilen näin." Sywä suru soi Katrin äänessä, hänen tätä lausuessaan, ja ohuilla, laihoilla käsillään hän hiljaa hiweli sisarensa waaleita hiuksia. „Kuinka woi se olla mahdollista! Yrjö on kuitenkin niin hywä."

„Mutta hän waatii minua rakastamaan itseään, hän wartioitsee minua," kuului puoleksi kuiskaama wastaus. „Enkä minä woi sitä kärsiä. Hän on tyytymätöin minuun, ja minä tiedän, että hän tawallansa on oikeassa, mutta sitä en kuitenkaan woi auttaa. Woi, kaikkian ennen haluaisin kuolla!"

„Anna, Anna, mitä tämä merkitsee! Enhän sinua enää tunnekaan!" Näistä sanoista soi surewa helleys, mutta samalla myöskin ankara nuhde. Anna nosti äkkiä päänsä sisarensa polwilta.

„Wai niin!" sanoi hän ja weti kahden käden hiuk-

set ylös otsaltaan. „Wai käy se nyt teidän ihmeekſenne, kun olette minut tänlaiſeksi ſaaneet! Nyt, kun ſe on liian myöhäistä ja onnettomuus jo on käsissä!“

„Anna, ota waari ſanoistaſi! Sinä et tiedä mitä puhut.“

„Hywin ſen tiedän!“ Sama omituinen alakuloiſuus, joka Yrjö Heikkiſen puoliſoa wiime aikoina oli waiwannut, ilmautui nytkin hänen katſannossaan. „Olin wielä niin nuori, tuskin muuta kuin lapſi, enkä ollut kuin muutaman kerran miestäni nähnyt. En ſitä woinut uneksiakaan, että hän minulle oliſi rakkaampi kuin ken tahanſa joku muu. Silloin minulle eräänä päiwänä julistettiin, että hän oli minua waimokſeen pyytänyt, ja että wanhemmat olimat hänelle antaneet lupaukſenſa. Kielto kuoli huulilleni, kun iſä jyrkästi ilmoitti tahtonſa, ja kun ſitten hädissäni otin turwani ſinuun, Katri, et ſinä herjennyt päiwä päiwältä minulle ſelwittämästä, kuinka muka welwolliſuuteni oli iſää totella, ettei minulle koskaan oliſi tarjona ſenlaista onnea, ja muuta ſemmoista, ſiksi kuin pääni käwi ymmälle ja minä wiimein ſuostuin ſiihen, jota en auttaa woinut. Nyt kuitenkin, nyt ſen tiedän, ettei minun oliſi pitänyt ſitä tehdä, ei, waikka ſiihen paikkaan oliſin nääntynyt!“

Hän oli nouſſut ylös tätä lauſuesſaan ja ſeiſoi nyt eteenſä tuijottaen, kaswot kalweina ja huulet yhteen puriſtettuina.

„Sinä teet ſyntiä, kun tuonlaiſia puhut,“ ſanoi Katri. „Sinuſta on pidetty hywä huoli. Sinulla on mainio toimeentulo, hywä mies ja terwe, kaunis lapſi.“

„Ja, —“ nuori waimo tuli mahdolliſimman lähelle ſiſartaan. Hän kumartui alas, nojaſi käſillään toiſen olkapäihin ja likeni huulineen hänen korwaanſa.

„Ja ääretön, kalwaawa ikäwyystys sydämessä toista muistellessa,“ kuiskasi hän harwaan ja painawasti, ja kun hän sen sanottuaan kätki kaswonsa käsiin, wawahteli hänen rummiinsa kowista nyyhkäyksistä.

Katri huolestuneena ja hämmästyksissään, koki häntä rauhoittaa, mutta Anna pudisteli ewäten päätään. Hän laski kädet alas kaswoiltaan ja kyynelty-neen poskin alkoi hän uudelleen: „Oi, Katri, Katri, kuinka taisit sinä houkutella minua Heikkistä ottamaan kun kuitenkin tiesit —“

„Waiti,“ — tautinen ojensi laihan kätensä puhujaa kohden, „waiti Anna, ei sanaakaan enään. Sinä tiedät, kuinka sydämestäni toiwon ja tarkoitan sinun onneasi, kuinka olisin walmis milloin tahansa uhraamaan tämän kurjan elämäni, jos sillä woisin sinua auttaa, ja kuitenkin wielä tänäkin päiwänä puhuisin juuri samoin kuin silloinkin.“ — Ja kun nuori waimo nyt silmät lewällään kummastellen häneen katsoi, jatkoi hän: „Sinä olit nuori emmekä kukaan olisi kiirehtineet sinun naimistasi, ellet olisi alkanut Ojalan Tommin kanssa noita onnettomia rakkauden asioita, joista kaikella muotoa oli loppu saatawa.“

„Kaikella muotoa!“ Katkerana tuskan huudahduksena nämä sanat puhkesiwat Annan sydämestä, hänen huulensa wärisiwät, mutta jäykistyneellä katseella pyyhki hän kosteat helmet silmäripsistään ja ojensi itsensä suoraksi.

„En ole sitä koskaan woinut käsittää“, sanoi hän, „ja nyt kun olen wanhemmaksi tullut, olen sitä monasti miettinyt, mitä teillä oikeastaan on Ojalaisia wastaan. Nyt minä sinulta kysyn, mitä pahaa owat he tehneet ja mistä te heitä moititte?“

Katrin kaswot jäykistyiwät. Näkyi selwään, että nyt koskettiin asiaan, josta hänen käsityksensä oli yhtä

luja kuin kallio meressä. „He eiwät kuulu meihin", wastasi hän. „Kaukaa owat he tulleet ja tunkeunneet tänne meidän keskuuteen".

„Toisin sanoen, he owat wieraita ihmisiä, jotka Suorsakylässä owat ostaneet itselleen kiinteän omaisuuden. Mutta onhan ihmisiä niin pitkälle, kuin armas aurinko walonsa luo, eikä suinkaan woi olettaa, että owat huonompia kuin nekään, joiden esi-isät meidän kyläsämme owat asuneet."

„He owat tunkeunneet meidän sekaamme, eiwätkä kuitenkaan ole omistaneet maan tapoja. Jsälle he tekewät kiusaa, miten waan parhaiten taittawat." Katrin täytyi täsä pysähtyä henkeänsä wetämään, sillä hän oli liian kiiwaasti puhunut; mutta kun hän huomasi sisarensa pudistawan päätään, alkoi hän taaskin innolla: „Eikö myllärі aiwan uhalla, isän harmiksi ole nostanut tuota suurta, uudenaikaista huonettakin hänen silmäinsä eteen?"

Hän osotti kädellään siihen suuntaan, josta myllärin rakennuksen walkoiset seinät hohtiwat puiden wälistä wähän matkan päässä maantien toisella puolen.

„En tottakaan ymmärrä, kuinka sinä tuonlaista woit uskoa," wastasi Heikkisen waimo, joka nähtäwästi koki puoliaan pitää sen mukaan, kuin sisarensakin innostui. „Monta monituista kertaa olen kuullut isän sanowan, ett'ei hän kuolemakseenkaan tahtoisi asua muunlaisessa kuin oikein huonossa ja tawallisessa talonpoikais-asunnossa, niinkuin hänen wanhempansa ja wanhempain wanhemmat owat asuneet."

„Siinä hän on wallan oikeassa; samoin oli naapuriemmekin laita tähän saakka, ja hywin owat kaikki toimeen tulleet. Tarwitsiko silloin näiden wieraiden tulla kylään ja kääntää kaikki asiat ylös-alaisin? Ja

mitä heidän tarwisi kapakkaa tänne laittaa ja sillä tawoin turmella kylän asujainten hywiä tapoja."

„Mutta Heikkinenkin sanoo, että Suorsakylän myllärit owat ikuisista ajoista kapakkaa pitäneet, waikka tämän edellinen isäntä, joka ei muutoinkaan ollut erittäin toimelias, sen laiminlöi."

„Samoin olisi Djalakin saattanut tehdä. Ja kaikesta muusta huolimatta ei isä hänelle koskaan woisi sitä anteeksi antaa, että hän meiltä wei kestikiewaripidon."

Anna aikoi jotakin sanoa, mutta Katri ei antanut suun wuoroa. Sama jäykkä katse wallitsi yhä wieläkin wiimemainitun kaswoissa ja hänen kalweille poskilleen oli noussut pari punaista, hehkuwaa pilkkua. „En woi käsittää" pitkitti hän, „kuinka milloinkaan saatoit unhottaa, minkä huolen kestikiewari-pidon kadottaminen antoi isälle. Ammoisista ajoista oli se ollut sijoitettu tälle talolle, ja samoin on koko isän elinajan kestikiewari tässä ollut, sikli kuin wiisi wuotta sitten, kun kontrahti oli uudistettawa, myllläri otti hollikyydin helpommasta pitääkseen."

„Mutta hän oli siihen oikeutettu. Sen olisi ken tahansa woinut tehdä, joka waan tahtoi sen helpommalla ottaa."

„Waan sitä ei olisi kukaan muu tehnyt."

„Olisihan isä saattanut sen ottaa yhtä helpolla."

„Mutta sitä ei hän woinut tehdä, sillä se olisi hänelle ollut häwiöksi. Ja isän kiusalla sen Djalakin waan otti, ei hän siitä muuta hyödy, sen saat nähdä. Hywinwä jo kuulumatkin ihmiset puhuwan hänen huonoista asioistaan."

Nämät wiimeiset sanat hän lausui ilmeisellä tyytywäisyydellä. Selwää oli, että hän säälimättä näkisi wastustajansa häwiöön joutuwan ja waikka woisikin

ainoalla sanalla sen estää, niin ei hän sitä kumminkaan tekisi. „Noiden tuolla ja meidän välillä ei mitään yhteyttä woi olla“ jatkoi hän, „ja se minua aina on ihmetyttänyt, Anna, ett'et sinä sitä woinut käsittää.“

Nuori waimo seisoi synkällä katsannolla hänen edessään. Hän ei enää ollut, niinkuin ennen, lapsi, jolta mieltä ja ajatusta puuttui. Hän tunsi nyt selwään, että sen riidan syy, joka niin tehokkaasti oli waikuttanut hänen elämäänsä, oli wähintäkin tasan jaettawa kummallekin puolen. Nyt hän ei toki noin ehdottomasti antaisi mukaan, waan taistelisi wiimeiseen asti elämänsä onnesta, — mutta — „myöhään,“ tuo kowa sana, joka urhoollisimman woimat wie lamaan, ynnä sisarensa wäsynyt katsanto kuolettiwat loput kiistasanat hänen huulilleen. Sywään huoaten waipui hän istumaan sisarensa tuolin wiereen, mutta lauhtuneena kumartui tämä häntä kohden.

„Anna,“ alkoi hän taas sillä hellällä äänellä, jolla hänen aina oli tapana puhutella sisartaan. „Anna, sinun tulisi olla niille kiitollinen, jotka, wähemmän sokeita kuin sinä, warjeliwat sinun elämääsi suuresta waarasta. Tommi ei ainakaan ansaitse sinun huolehtimistasi. Sittenkuin hän jälleen on tänne tullut, puhutaan hänestä sangen wähän hywää. Hän kuuluu paljon seurustelewan kaikenlaisten huonomaineisten ihmisten kanssa toisista kylistä, muun muassa tuon hunttiomman Petterin, Leipuri Leenan pojan kanssa, sieltä teidän puolelta. Sanotaanpa hänen harjoittaneen salametsästystäkin. Kiitä Luojaasi, että olet turwattuna, ja ettei sinulla ole mitään tekemistä Tommin kanssa.“

Kolkko hymy oli Annan ainoa wastaus tähän puheesen. Hän kuuli äänen sydämessään kuiskaawan: „Ei hän senlaiseksi olisi tullut, ellet sinä olisi häntä

hyljännyt, ja hywin mahdollista myöskin on, ett'ei koko jutussa ole sanaakaan totta." Ei hän kentiesi olisi malttanut olla tätä epäilystänsä ilmoittamatta, ellei huoneesen juuri samassa olisi tullut eräs lihawa, iloisa waimo, joka talutti pikku Katia kädestä.

Sisarukset katsoiwat wilahdukselta toisiinsa, mutta se ainoa silmän luonti sisälsi liiton siitä, ettei äidille mitään pitänyt sanottaman heidän keskinäisistä puheistaan, joka häntä waan suotta saattaisi lewottomaksi. Äiti oli kowasti mielissään, kun pikkuinen niinpian oli häneen taipunut ja wäsymättä tallustellut hänen kanssaan joka paikassa sisällä ja ulkona. Hänen silmänsä hehkuiwat äidin-äidillisestä ilosta ja waikka hän sisään tullessaan loi silmänsä tutkistellen toisesta tyttärestään toiseen, ei hän kuitenkaan woinut ajatella muuta syytä heidän yksiwakaisuuteensa, kuin että he pitkästä ajasta toisiaan tawatessa oliwat keskustelleet totisista asioista ja kentiesi oli Katrin huono terweys tuottanut tuon surullisen katseen Annan silmiin.

III.

Yrjö Heikkisen käwi samoin, kuin tawallisesti käy ruhtinaallisille ja muille senlaisille henkilöille, joiden maine on suuri taikka jotka asemansa eli wirkansa puolesta owat muita ylhäisempiä: jokainen tunsi hänet, mutta hän sitä wastaan waan muutamia, ja kummallista oli nähdä, miten isä Peltola, joka muutoin aina ylpeili talonpoikaisuudellaan ja pilkkasi niitä, jotka käytöksessään tahi waatteissaan tahtoiwat herrastella, nyt koki herättää huomiota ja mielellään näytteli wäwyään, joka kuitenkin oli maanwiljelyskoulussa saanut tawallista enemmän siwistystä ja joka käytöksessäänkin oli aiwan kuin herra. Ei hän wäsynyt käwele-

mästä wäwynsä kanssa kylää pitkin kirkonmenon jälkeen ja halusta hän pyssähtyi puhuttelemaan wastaantulijoita, jos ne hänen mielestään wähääkään sitä arwoa kannattiwat. Ja kun hän näillä sanoilla: „minun wäwyni," tahi: „tunnettehan wäwyni?" esitteli kumppaliaan, ymmärsi jokainen hänen näöstään ja äänestään, että hän mielessänsä ajatteli: „Tunnetteko lähellä tai kauempana ketään, jolla on sellainen wäwy kuin minulla? Kuka siinäkään kohden woi wertoja wetää Suorsakylän Peltolan isännälle?" Hänen kookas wartalonsa kaswoi nähtäwästi ja ruumiinsa suhteen oli hän jo päätänsä korkeampi kaikkia muita; ajatuksissaan tunsi hän itsensä tietysti wieläkin korkeammaksi. Jälkeenpuolisen, kun wanhoja, tuttuja isäntiä tuli heitä terwehtimään, ja ukot istuiwat tuwassa olutta juoden, tupakoiden ja jutellen yhtä ja toista, sai Heikkinen kuitenkin kylläkseen heidän seurastaan ja pujahti appensa huomaamatta owesta ulos, sillä hän ikäwöi nähdä Aunaa, jonka surullinen näkö, heidän puolipäiwällistä syödessään, ei ollut häneltä hoksaamatta jäänyt. Lewottomana oli hän kaiken aikaa päiwällisten jälkeen itsekseen miettinyt, mikä hänen waimoaan nyt mahtoi waiwata, kun hän kuitenkin oli kotonaan ja omaistensa luona. Likellä taloa oli kaunis koiwikko, jossa Anna ennen aina sunnuntaisin mielellään oleskeli. Heikkinen waroi hänen nytkin olewan siellä, eikä hän siinä pettynytkään.

Tämä lehto oli wähäinen metsikkö lähellä maantietä, josta sen eroitti aukea, pensastunut tanner. Maantietä wastaisella puolen oli järwi ja takana suuri ruispelto, joka oli leikattu ja kuhilailla. Koiwukko ei ollut mikään ahdas, kostea metsä, waan tilawa ja raitis. Puut oliwat kaikki suuria, tuuheita ja antoiwat hywän warjon. Keskellä koiwukkoa oli se paikka, johon Anna juuri oli walmistanut kahwipöy-

dän. Päiwällis-lepoa nautittuaan, oli Katrikin luwannut tulla tänne ja Anna oli kantanut hänelle walmiiksi mukawan nojatuolin pöydän ääreen.

Nuori waimo oli jo asetellut kupit pöydälle ja tähysteli nyt polulle päin, josta odotti toisia tulewaksi. Nasahdus hänen takanaan sai hänen äkkiä kääntämään päänsä. Mutta samassa tuokiossa hän huudahti hämmästyksestä, sillä takanaan, aiwan likellä, seisoi nuori Ojala ja katseli häntä tummilla silmillään.

„Tommi!“ kuului kuiske hänen wärisewiltä huuliltaan. Kuppi, joka sattui olemaan Annan kädessä, putosi raskaasti pöydälle ja hän itse waipui herwottomana kuin lanka-wyyhti likeisimpään tuoliin.

Tommi seisoi suorana hänen edessään käsiwarret ristissä rinnan yli ja kiinnitti silmänsä jäykällä, waativalla katseella häneen.

„Et sinä ennen, Anna“, alkoi hän sitten, „noin hämmästynyt minua nähdessäsi.“

„Anna wawahti kuullessaan Tommin äänen, ja kaikki muiston leimut wirisiwät woimalliseen waltaan hänen sydämessään. Koko hänen mielensä hehkui Tommiin, mutta omatunto hillitsi mielen intoa, ja muistutti häntä asemastaan. Hän kuuli omantunnon waativaa ääntä ja lausui rukoilewalla äänellä: „Mene, Tommi, mene heti pois!“

Tommi pudisti päätään. „En woine helposti saada yhtä hywää tilaisuutta sua kahdakesken puhutellakseni,“ sanoi hän, „ja minulla on sinulle wielä paljon sanottawaa. Ehkäpä en lainkaan olisi tullut, ellen olisi saanut terwehdystäsi ja kukkaista, jonka minulle lähetit, joista näin, että sinä minua wielä muistat.“

„Minäkö olen sinulle kukkaisen ja terwehdyksen lähettänyt?“ Yrjö Heikkisen puolison kaswoissa näkyi selwä, teeskentelemätöin kummastus.

„Niin kyllä, — ruusunkukan ja terwehdyksen. Ettetkö muka olisikaan minulle niitä lähettänyt Leipuri-Leenan Petterin kanssa? Kiellä se jos woit?“ Hän osoitti kuiwettuneen ruusukukan jäännöstä nuttunsa napinreiässä. „Tänään sitä kannan sinun kunniakses,“ jatkoi hän puolittain iwalla.

Anna tunsi ajatuksensa sekaantuwan ja tuskan kouristawan sydäntänsä. Todenperään ei hän mitään tietänyt kukasta enempää kuin terwehdyksestään, mutta olisi mieluisesti myöntynyt waikka mihin, kun waan olisi siten saanut Tommin lähtemään.

„Jo muistan“ sai hän wiimeinkin tuskaltaan sanotuksi, „mutta nyt kuulen jo ääniä pihassa. Kun he tulewat tuon aitan kulmaan, et sinä enää pääse heidän näkemättänsä pois.“

Annan kädet kohosiwat ikäänkuin rukoillen ylös, mutta nuorukainen ei paikaltaan liikahtanut. Hänen silmänsä hehkuiwat ja huulten ympärillä hytkähteli ikäänkuin woitonriemusta. „En lähde,“ lausui hän, „ellet lupaa tawata minua tänä iltana tässä samassa paikassa.“

„Tahdotko sitten tehdä minut tykkänään onnettomaksi, Tommi? Ja siitä *tulee* onnettomuus, jos waan mieheni tai isäni sinua täällä tapaawat.“ Hän hyppäsi ylös tätä lausuessaan ja käytöksensä sekä arka silmänluonti polulle ilmoittiwat hänen aikowan tuossa tuokiossa paeta, mutta nuori Ojala, joka heti oiwalsi hänen aikomuksensa, asettui hänen eteensä.

„He owat sisällä wieraittensa luona,“ sanoi hän, „etkä sinä minusta niin wähällä pääse, Anna. Sinä puhut onnettomuudestasi, mutta kuka wälittää *minun* onnettomuudestani?“

Luhkeana wärähteli hänen äänensä näitä wiimeisiä sanoja lausuessa, ja ne wäreet tunkeutuiwat suo-

raan Annan sydämeen. „Tommi," rukoili hän, „lähde jo täältä; wielä on aika, ja kenties ensi hetki meille jo tuo suuren onnettomuuden."

Juuri kuin hänen sanojensa wahwistukseksi kääntyi Heikkinen samassa silmänräpäyksessä aitan kulmasta, mutta hän talutti pientä tyttöään kädestä ja puhui hänen kansaan, eikä sentähden katsonut päin.

Tuskallisessa ahdistuksessa loi Anna silmänsä entiseen armastettuunsa. „Tuletko siis?" kuiskasi tämä ja melkein tainnoksissa nyykäytti Anna päätään myönnytykseksi. Nuorukaisen kauniita kaswoja wäänsti ilkeä hymy, — langenneen enkelin pirullinen ja kawala hymy, — samassa kuin hän wetäytyi koiwujen taakse ja kyyristyi wähän loitompana muutamien pensaiden suojaan.

Anna hengitti wapaammin, mutta hänen täytyi nojautua pöytään, sillä jalkansa tuntuiwat kowin herwottomilta. Koko hänen ruumiinsa wapisi kuin haawan lehti ja kuitenkin tuli hänen nyt enemmän kuin koskaan ennen hillitä mielenliikutustaan, sillä juuri nyt lähestyi hänen miehensä, huolettomasti puhellen lapsen kanssa.

„Näetkö, äiti," alkoi hän jo etäältä, „kuinka kauniin pallon Katri-täti on lahjoittanut risti-tytölleen. Se on wasta kaupungista — mutta Anna" keskeytti hän, tultuaan lähemmäksi waimoaan, „mikä sinua waiwaa? Sinä olet hirwittäwän kalwea."

Hän erkani lapsesta ja tarttui huolestuneena nuoren waimonsa kylmään käteen. Annan hento ruumis wawahteli, mutta ystäwällisemmin kuin moneen aikaan tätä ennen hymyeli hän miehelleen. „Ei se mitään ole," lausui hän, pakoittaen itseään jonkunlaiseen kuumeentapaiseen wilkkauteen. „Minun on kaiken päiwää kiwistänyt päätäni, mutta luulen sen antautuwan

täällä raittiissa ilmassa. Tule tänne istumaan, ja, katsohan, tuolla jo toisetkin tulewat!"

Siellä tosiaankin tuli Peltolan emäntä kantaen suurta, kuuleata kahwipannua kädessään, ja heti hänen takanaan astui Annan weli, noin kuuden tai seitsemäntoista waiheilla olewa nuorukainen, joka näytti perineen isänsä kookkaan wartalon ja werrattoman wäkewyyden, sillä hän toi Katria sylissään kuin jos käsiwarsillaan olisi ollut waan pieni lapsi. „Wahti," talon walpas koira ja perheen uskollinen seuraaja, tepsutteli tyytywäisenä jälessä. Koko seurue oli pian asettunut pöydän ympärille istumaan, ainoastaan pikku Kati leikki palloineen rannalla. Kun ei hän ymmärtänyt palloansa muulla tawoin käyttää, wieritteli hän sitä waan maata pitkin, siksi kuin Wille-eno tuli häntä neuwomaan pallonheittämisen temppuja. Ei näyttänyt olewan Willelle juuri wastenmielistä itsekin wielä ottaa osaa tuohon huwittawaan toimeen.

„Hiljaa Wahti! Mikä koiraa waiwaa, kun pitää semmoista ääntä, ettei tahdo puhetta kuulla?" Näillä sanoilla Katri ilmoitti tyytymättömyyttään siihen tosiaankin häiritsewään tapaan, jolla koira heti tultuaan alkoi ensin murista selkäkarwat pystyssä ja sitten kowaa haukkua.

„Ei suinkaan sitä mikään waiwaa," wastasi hänen äitinsä säwyisästi, kokien saada koiraa hiljenemään waroitussilla ja houkuttemalla sitä luokseen wehnäleiwällä. „Luultawasti käwelee joku maantietä."

„Eikös ja mitä! silloin se tawallisesti ei hauku ollenkaan, taikka sitten wallan toisella tawalla," wastasi hänen tyttärensä warmana asiasta. „Noin se haukkuu waan silloin, kun joku wieras on likisessä läheisyydessä."

Anna tunsi weren jähmettywän suonissaan. Hän tiesi wallan hywin, ett'ei Tommille wielä ollut onnistunut päästä lymypaikastaan aukeata tannerta maantielle ja tuskasta tarkistuneesen korwaansa oli kuulunut hiljainen rasahdus pensaasta, joka luultawasti saattoi koirankin raiwoon. Tuskin tietäen mitä hän teki, likeni Anna miestään, ikäänkuin tahtoisi hän kahlehtia häntä läsnäolollaan ja silmäinsä katsannolla pidättää häntä tenhopiirissään, jossa Heikkinen pysyi liiankin mieluisesti. Kaikesta, mikä tapahtui, ei hän muuta huomannut eikä muusta lukua pitänyt, kuin että waimonsa hänelle osoitti ystäwällisempää kohteliaisuutta kuin koskaan ennen, ja kun Wahtikin, joka tällä hetkellä ei näyttänyt wainuawan mitään epäiltäwää, rauhoittui ja alkoi ahmaten nieleskellä emännän wähän wäliä tarjoomia wehnäleiwän palasia, näytti kaikki taas olewan sulaa sopusointua, sillä — kukapa woinee sydänten salaisuudet tutkia? Yrjö Heikkinen sitä paitse ei ollut wähääkään epäluuloinen. „Annalla oli todellakin waan päänkiwistystä," ajatteli hän, „ja nyt toki näyttääkin hänen alakuloisuutensa antautuwan." Ilomielin hän aloitti puhetta, ja lausui, kääntyen nuoreen lankoonsa:

„Aioin sinulta jo äsken kysyä, kuka se nuorukainen oli, joka niin eriskummallisella tawalla tuli puhuttelemaan isääsi, tän' aamuna kirkonpihassa? Isäsi näytti sitä paheksuwan, enkä minä tahtonut sentähden sitä häneltä kysyä."

Wille käwi hämilleen ja katsoi neuwottomana nuorempaan sisareensa, mutta tämä ei mitään huomannut, waan tuijotti pikku Katiin, joka yhä wierittelі palloaan ja oli sen kanssa jo joutunut aiwan likelle ruispellon kulmaa.

„Isääkö?" kysyi Katri, jonka huomio heti heräsi,

waikka hänen silmänsä seurasiwat Annaa. Ei hetkeäkään Katri pettynyt sisarensa sisällisen lewottomuuden suhteen.

Heikkinen nyökkäsi, ja Wille, joka ei enää woinut wälttää hänen kysywää katsettansa, kumartui alas ottamaan jotakuta wähäpätöistä esinettä maasta ja sanoi: „Se oli Ojalan Tommi."

„Wai niin, myllärin poika siis?"

„Niin."

„No, sitten hywin ymmärrän, miksi isäsi niin närkästyi" arweli Yrjö, joka hywin tunsi wanhan Peltolan wihan Ojalaisia kohtaan, waikka ei hän wähääkään aawistanut, mitä heidän lastensa wälillä oli ennen ollut, „ja minun täytyy myöntää, ettei se poika minuakaan miellyttänyt, niin hywännäköinen kuin hän muuten olikin; hänen olentonsa oli kowin mahdikas ja röyhkeä, kun hän meitä lähestyi. Näytti juuri kun —, mutta Herran tähden, Anna, mikä sinua waiwaa?"

Tuskin tietäen mitä hän teki, oli Anna lujasti tarttunut miehensä käsiwarteen, noudattaen waan jotakin sisällistä tunnetta, joka waati häntä millä nemwolla tahansa keskeyttämään tätä waarallista puhetta. „Minä, —" sammalsi hän, hajanaisesti mieheensä katsoen, ja tawoitellen waiwaloisesti jotakin sopiwaa sanaa, „pelkään, että Kati repii waatteensa risuissa tuolla. Tule tänne, Kati, tule, lapseni, äidin luokse!"

„Anna pienen leikkiä, eihän siellä woi hänelle mitään tulla," lausui hänen wilpitöin miehensä, joka ei woinut kyllin itsekseen ihmetellä, että hänen waimonsa noin elpyi oleskellessaan omaistensa parissa. Hän kietoi käsiwartensa ikäänkuin suojaten ja rauhoittaen Annan wartalon ympäri, ja kääntyen natoonsa, pitkitti hän: „Sinä, Katri, woit niin paljon waikuttaa isään. Koetahan kuitenkin taiwuttaa häntä so-

wintoon ja jos mahdollista saada loppu näistä harmillisista riidoista. Minä puolestani en tiedä mitään niin ikäwää, kuin olla epäsowussa naapurien kanssa, ja jos siinä tilassa olisin, myöntyisin mielelläni waikka mihin, ellei se waan kunniaani loukkaisi, ennenkuin pitkittäisin joutawia riitoja."

Katri, joka aina tawattomasti kiiwastui, kun tähän arkaan kohtaan koskettiin, waikka hän muuten oli tywen ja hiljainen luonnoltaan, alkoi Yrjölle selittää ajatuksiaan asiassa. Anna oli wähällä mennä tainnoksiin. Hän muisti ja tunsi hywin entisen armastettunsa waromattoman rohkeuden, ja oli myöskin wakuutettu, että hän yhä ole läheisyydessä ja kuuli jok'ainoan sanan.

Kauhistuneella mielellä odotti hän joka silmänräpäys hirwittäwää tapausta ja hämmästyneet silmänsä oiwalsiwat wielä lisäksi, kuinka hänen weljensä, jota tämä keskustelu nähtäwästi waiwasi, nousi ja läheni pikku Katia.

„Sinä olet semmoinen pikkuinen tuhma tyttö" sanoi hän, „kun et wielä osaa palloakaan heittää. Katso tänne, minä näytän sinulle, kuinka se käy." Hän otti pallon tytön kädestä, ja alkoi sitä wiskellä ylös ilmaan ja taas tawoitella sitä alas pudotessa. Aina korkeammalle ja korkeammalle kohosi pallo ja Kati hyppi ja kirkui ilosta, kunnes wiimein pallo lensi siwulle ja putosi keskelle pensastoa. Samassa tuokiossa Anna kawahti ylös istuwiltaan.

„Wille!" huusi hän ja ääni tuli kimakkana ja hätäisenä hänen kurkustaan. „Sinä saat sen lapsen aiwan williksi. Tulkaa tänne, Kati saa kahwia ja minä kaadan sinulle myös."

Anna otti samassa raskaan pannun käteensä, mutta kun hän wäristi ja oli hätäinen, luiskahti pan-

nunsanka hänen kädestään ja ennenkuin kukaan ennätti awuksi, walui kuuma kahwi hänen wasemman kätensä yli, jossa hän parastaikaa kuppiparia piteli. Kirkaisten säikähdyksestä ja kiwun tuskasta olisi hän warmaankin pudottanut koko pannun, ellei äiti heti olisi tarttunut siihen kiinni samalla, kun Heikkinen tukesi horjuwata waimoaan.

Hämmästyneinä ympäröiwät kaikki Annaa ja pitiwät waan hänestä huolta, jonkatähden ei kukaan huomannut, kuinka Wahti syöksi ylös ja rajusti haukkuen ryntäsi pensaihin; kuinka se kiljahti, kun joku sitä kepillään siellä hotaisi, ja taas wielä raiwokkaammin haukkuen juoksi aina kauemmaksi, siksi kuin wiimein winkuen ja kolmella jalalla linkuttaen palasi takaisin. Ainoastaan Anna oli kesken kipujaan sen hoksannut, ja kiwuistaan huolimatta tunsi hän suuren helpoituksen. „Nyt Tommi on pois," arweli hän, „ja kun hän näki onnettomuuteni, ymmärtää hän myöskin, ett'en tänä iltana woi tulla. Hywä onkin niin."

Kärsiwällisenä antoi hän äitinsä ja sisarensa useilla lääkkeillä kokea saada hänelle liewitystä. Hän oli maltillinen ja tottelewainen kuin lapsi, ja kun puolisonsa, joka tuskin liikahti hänen luotaan, iltasella lausui: „Kaikkian mieluummin tahtoisin sinut huomenna wiedä mukanani takaisin," loi hän suuret, siniset silmänsä wäsyneenä häneen ja wastasi: „Ehkä olisikin parasta."

„Mitä minun pitää kuulla, "wastusti äiti. „Älkää tulkokaan semmoisilla tuumilla! Onko se nyt laitaa, Yrjö, ensin tuot waimosi ja lupaat, että hän saa olla jonkun werran aikaa luonamme ja minä jo toiwoin saawani oikein tutustua tyttäreni-tyttäreen, ja nyt kun hän omasta waromattomuudestaan sai pienen kiwun, niin tahtoisit heti wiedä hänet pois. Siitä ei tule mi-

tään. Wai mitä arwelet sinä, Katri? Emmehän ollenkaan aio semmoista kärsiä?"

Tautinen loi älykkäät silmänsä toisesta awiopuolisosta toiseen. „En minä sekaannu mihinkään," kuului sitten wastaus. „Heidän tulee siitä keskenään sopia."

Ja sen he tekiwätkin tahi oikeammin, he eiwät enää mitään puhuneet asiasta. Se jäi entiselle kannalle, mutta kun Heikkinen seuraawana aamuna jäähywäisiksi syleili waimoaan, kuiskasi hän tämän korwaan: „Kyllä minä kohdakkoin tulen takaisin sinua katsomaan."

IV.

Talonpoika ei ole arkaluontoinen, ja Peltola puolestaan ei tuntenut wähääkään taipumusta joutawalliseen tunteiden haaweksimiseen. Hänen isällinen helleytensä olisi täydesti tyytynyt, kun waan parin kuukauden päästä olisi aina päiwän tai parin saanut seurustella naimisessa olewan tyttärensä kanssa. Mutta kun tämä nyt kerran mieli olla pitemmänkin aikaa, ja sitä warten oli tullut, ei sekään häntä wastaan ollut. Päinwastoin oli se hänestä hupaistakin saada taas monesta aikaa itseään wastapäätä, pöydän toisella puolen nähdä nuoremman tyttärensä miellyttäwät kaswot, sillä ehdolla tietysti, että nämät olisiwat iloisat niinkuin ennenkin; hän kiikutteli tyttärensä-tytärtä polwillaan ja oli sisällisesti wakuutettu siitä, ett'ei tässä maailmassa parempaa isää eikä isoisää ollut kuin hän. Se mitä hänen wäwynsä heti tultuaan oli hänelle kahdakesken puhunut Annan synkkämielisyydestä ja koti-ikäwästä, oli hänen mielestään waan joutawia. Hänen, Peltolan isännän tytär, josta niin

hywä huoli oli pidetty ja jonka läksiäisiä ja myötäjäisiä koko kylä oli kadehtinut, hänkö nyt synkkämielinen olisi? Hulluutta! Semmoisia woi waan Heikkinen ajatella sentähden, että luki liian paljon kirjoja ja oli niistä saanut liian paljon kaikenmoista oppia ja tyhjänpäiwäisiä tietoja päähänsä. Tulkoonpa waan tytär hänelle semmoisia puhumaan! Mutta sitä ei hän tehnyttkään. Tosin täytyi Peltolan jo seuraawana päiwänä itselleen myöntää, että Anna näytti kalwealta ja kärsiwältä; mutta sen waikuttiwat ne kiwut, joita hän yhä tunsi polttetussa kädessään; ehk'ei hän olisikaan näyttänyt niin kärsiwältä, ellei kätensä olisi kääreissä ollut, sillä — muutaman päiwän kuluttua alkoiwat ruusut taaskin werkalleen aina enemmän kuultaa hänen poskillaan. Täällä ei kukaan häneltä waatinut muuta, kuin mitä hän woi antaa. Hän istui taaskin, niinkuin ennen tyttönä ollessaan, Katrin rullatuolin ääressä ja katseli kuinka siewästi hänen hienot, kuuleat sormensa liikutteliwat sukkapuikkoja ja kuinka sukankudin kaswamistaan kaswoi hänen nutterissa, laihoissa käsissään. Ja wäliin taas soitti Katri kanteletta ja he yhdessä lauloiwat „Kukkuu, kukkuu," „Honkain keskellä," „Sydämestäni rakastan" ja monta muuta lapsuudesta saakka tunnettua ja rakastettua laulua. Wieraita, — wanhoja, hywiä tuttuja käwi heitä sillä wälin usein terwehtimässä ja kyseliwät Annalta kuulumisia naapuri-pitäjästä ja hänen omista oloistaan uudessa kodissa, ja suloiset, hurmaawat unelmat kutoiwat kultasäikeistä kimaltelewan werhon kaiken yli.

Pari kertaa päiwässä käwi Ojalan Tommi maantietä heidän ikkunansa ohi, mutta eikö hän siihen ollut täydesti oikeutettu? Totta walta-maantie oli kaikille awoin. Oliko sitten Annan hänen tähtensä jättäminen tuo wanha lempipaikkansa ikkunan luona? Ei-

hän sitä kukaan järjellinen ihminen woisi waatia. Kun Tommi ensi kerran käwi ohitse ja kumpaisenkin silmäykset äkkiä tapasiwat toisiaan, säikähti nuori waimo niin, että hänen sydämensä wawahti, ja kuitenkin, wähääkään miettimättä aikomustansa, nosti hän kipeätä kättään, ikäänkuin näyttääkseen sidettä siinä. Tommi näytti häntä ymmärtäwän, sillä kaswoissaan ilmautui säälliwäisyyttä, ja Anna tunsi itsensä onnelliseksi ja rauhoitetuksi. Sittemmin ei hän enää säikähtänyt Tommia nähdessään. Pian oppi Anna säntilleen tietämään, millä ajoin Tommin oli tapana kulkea siwu ja hän wastasi waan silmäin niikkaukselta tämän kohteliasta terwehdystä; mutta joka kerran katsoi hän nuorukaisen jälkeen, ihaili hänen soriaa wartaloaan, hänen wakaata ja pontewaa käyntiään, jossa miehuuden woima yhdistyi nuoruuden hilpeyteen, ja hän imi siten makeata myrkkyjuomaa sitä huolettomammin, kun hän luuletteli, ett'ei tämä kaukaa toisiaan katseleminen ja terwehtiminen mitään muhteellista tai wäärää olisi. Sitä huolekkaammin hän tästälähin karttoi mennä yksinään wähääkään ulos, ja oleskeli waan aina Katrin luona. Sillä kannalla kun asiat nyt oliwat, ne häntä täydellisesti tyydyttiwät eikä hän lainkaan tahtonut ajatella eteenpäin. Mutta kohta piti jotakin tapahtua, joka äkkiä hänet tempaisi tästä uneilewasta lewollisuudesta. Mitä useimmin Tommi kulki siwu, sitä selwemmin woi Anna hänen kaswoistaan huomata, ett'ei hän enää kauemmin aikonut näin wähään tyytyä. Ensimmältä oli hän ystäwällisesti terwehtinyt, mutta nyt hän sen teki aina synkemmällä katsannolla, kunnes wiimein Anna hänen silmissään jo huomasi jotakin uhkaawaa. „Se onneton tekee jotakin, josta tulee paha loppu," ajatteli Anna eikä hirwennyt enää seuraawana päiwänä ikkunata lähestyä.

Seuraawana aamuna, kun Peltolan perhe oli kokoontunut tupaan aamiaiselle ja siinä aikeessa juuri istautunut pitkän, kuulean pöydän ympärille, jossa kalakeitto höyryeli useassa wadissa, kuului etehisestä rotewa astunto, owi aukaistiin äkkiä ja kynnykselle ilmaantui myllärin poika. Samassa tuokiossa koko perhe keskeytti syömisensä ja jäi hämmästyneenä katsomaan tulijaan; jokaista läsnäolewaa waiwasi se tukala häni, johon tawallisesti joutuu, tawatessaan äkkiarwaamatta jonkun, jonka kanssa on epäsowussa ollut ja jota sentähden on kauemman aikaa wälttänyt. Mutta Peltola ei hewin unhottanut arwonsa waatimuksia. Katsantonsa oli tywen ja kylmä, kun hän kuulusteli wieraan asiata.

Terwehtien oli Tommi ottanut lakin päästään ja Leipuri Leenan sanat: „hän on aiwan kreiwin näköinen," kaikuiwat Annan korwissa. „Ei woi ikinä kukaan hänen rinnalleen astua" ajatteli hän, eikä woinut silmiään Tommista kääntää.

„Minä tulin puhumaan siitä raja-aidan korjauksesta, josta isäntää hiljakkoin jo muistutin," alkoi nuorukainen.

„Mutta joka tapahtui niin sopimattomalla paikalla, että minun ei käynyt sinulle wastaaminen" lausui Peltola.

„Ja senpä wuoksi tulenkin nyt, ja arwelen, isäntä, ett'ei teitä tällä kertaa mikään estä ottamasta asiaa rauhassa keskusteltawaksi."

Peltola tunsi wihansa paisuwan. Harmittawinta kaikesta oli tuo kiusallinen iwa nuorukaisen katseessa, joka ei ollenkaan soweltunut hänen ulkonaiseen kohteliaisuuteensa. Sana rauhassa oli waan pilkkaa hänen suussaan, sillä wähäinenkin silmänluonti Peltolaan toi heti ilmi, ettei tämä suinkaan rauhallinen ollut.

„Minä en anna aitaa korjata," tiuskasi hän. „Jos waan tätä puheellasi tarkoitat, woit säästää waiwojasi. Minä en ole sitä ennenkään tehnyt, enkä sitä liioin nytkään tee. Sano niin isällesi."

Tommi nosti olkapäitään.

„Isäni on tarkoin lukenut kaikki taloon kuuluwat kirjat," wastasi hän „ja myöskin kysynyt neuwoa lakimiehiltä. Se on todellakin teidän welwollisuutenne, isäntä, pitää aitaa kunnossa."

„Niinkö luulet?" Peltola nauroi ilkkuen ja mittaili nuorta wastustajaansa kiireestä kantapäähän. „Koettakaa, jos woitte minua siihen pakoittaa! Isäsi on hywin kärkäs lukemaan talonsa kirjoja ja neuwottelemaan lakimiesten kanssa, koettakoon, jos hän minua niillä peloittaa, tai sillä tawoin saa minua tekemään sitä, jota minä tiedän, ett'en ole welkapää tekemään."

„Entä jos meidän nyt täytyy laskea lehmämme leikattuun ruispeltoon ja ne särkyneestä aidasta menewät teidän kauramaahanne?"

„Niin tulee teidän maksaa minulle wahinko, siitä woitte olla warmat."

Nuorukaisen tummissa silmissä, kun hän kiinteästi loi ne wastustajaan, säihkyi jäykkä uhka, joka osoitti, ettei hän aikonut wähääkään wäistyä eikä mitään sääliä. „Ottaisitte kuitenkin asiata harkitaksenne, isäntä, ennenkuin annatte sen mennä liian pitkälle. Isäni on warmasti päättänyt oikeuttaan — — — — —"

Hän taukosi äkkiä. Korwaansa oli kohdannut tuskin kuuluwa ääni, waiwatun sydämen syvimmästä tullut huokaus, ja kun hän ehdottomasti käänsi päätään, tapasi katseensa Annan suuret, siniset silmät, jotka tuskallisina ja rukoilewina oliwat häneen kiinnitetyt.

Hetken waan nämät silmäykset sähköisinä säkeinä toisiaan tapasiwat, mutta riittäwä oli aika ajatuksia waihettamaan, joita ainoastaan he kumpikin ymmärsiwät. Tommi painoi päänsä tuokioksi alas, ja kun hän sen jälleen nosti, jatkoi hän taas keskeytettyä puhettaan, mutta tällä kertaa tykkänään toisella painolla. „Isäntä“ lausui hän niin nöyrästi ja alamaisesti kuin hänen oli soweliastakin wanhaa ja arwokasta miestä wastaan, „jos kuitenkin tahtoisitte wielä kerran harkita asiaa! Kenties woitaisiin se sowussakin ratkaista jakamalla työ ja kulungit, joka kuitenkin naapurien wälillä olisi parhainta. Tahdon puolestani koettaa saada isääni siihen taipumaan. Tietysti on asia pian saatawa selwille. Tänä iltana tulee teidän päättää; tänä iltana tulee minun saada tietää, maksaako waiwaa rakentaa sowintoa. Kauemmin en woi enkä tahdo odottaa.“

Nämät wiimeiset sanat hän lausui harwaan ja erinomaisella painolla, kumarsi sitten päätään jäähywäisiksi ja läksi, jättäen Peltolan perheen suureen hämmästykseen.

Anna oli nojannut kyynäspäänsä pöytään ja kätkenyt kaswot käsiinsä. Hän ei mitään wirkannut, eikä liikahtanutkaan sillä wälin, kuin isä suurilla askeleilla astui edes takaisin tuwan permannolla, ja wilkaisi siwu mennen milloin wanhempaan, milloin nuorempaan tyttäreensä ja milloin taas waimoonsa. Peltolan katsanto oli puolittain uhkaawa, puolittain ihmettelewä. Naisista tuntui olo niin raskaalta, juuri kuin olisi ukkonen ollut ilmassa ja ensimmäinen jylinä jo kaukaa kumajannut, mutta Anna teki tukalasta tilastaan pikaisen lopun. Hän nousi äkkiä ja läksi suoraapäätä owesta ulos.

Isänsä katsoi hetken hänen jälkeensä, kääntyi sitten

toisiin ja kysyi: „Mitäs tämä nyt on? mitä noilla kahdella on keskenään? Toiwon kumminkin, että — —"

„Isä" keskeytti häntä Katri nopeasti, „älä toki mitään pahaa luule! Olihan se tietysti Annasta waikeata tawata Tommia noin äkki-arwaamatta, ett'ei hän sitä suinkaan ollut aawistanutkaan."

Peltola pudisti maltittomalla liikunnolla päätään, juuri kuin olisi hän kerrassaan tahtonut antaa tiedoksi, ett'ei kellään ollut oikeutta muistella wanhoja hullunksia.

„Ja nuorukainen sitten" tutki Peltola taas, „mitä hän niin äkkiä käänsi puheensa? Ja mitä hän siinä tämän päiwän illasta lörpötteli?"

Katri, jonka sydän kyllä oli täysi kaikesta siitä, mitä hän tässä suhteessa tiesi, koki kuitenkin isäänsä rauhoittaa ja antaa asialle aiwan wiattoman näön, ja kun äiti hiljaa ja wawisten rohkeni ehdoittaa, eikö kuitenkin olisi parempi myöntyä Tommin tarjoomaan sowintoon, ennenkuin taas uudistaa ikäwiä riitoja naapurin kanssa, oli Katrikin puolestaan samasta ajatuksesta. Sitkeästi hän pysyi siinä, minkä katsoi oikeaksi ja kohtuulliseksi, mutta tässä suhteessa hän ei ollut warma, josko isänsä todellakin oli oikeassa. Annan tähden hän myöskin olisi suonut isänsä antawan myöten, mutta tämä ei tänään suostunutkaan kuulemaan hänen neuwojaan, niinkuin aina ennen. Nurpeasti hän kielsi heitä puhumasta asioista, joita „ei naiset ymmärrä," otti sitten lakkinsa ja läksi pois.

Miehen epäluulo oli herätetty. Hän wainusi juuri kuin ilmassa jotakin, jota häneltä tahdottiin salata, ja se häntä harmitti. Ei hän hetkeäkään olisi epäillyt käydä asiaan kiinni niinkuin tuuliaispää ja ratkaista se heti, jos waan se olisi selwä ja käsitettäwä ollut, mutta arwoituksia suorittamaan ei hänessä ollut miestä eikä hän niitä rakastanut. Kun hän näissä kinsallisissa

ajatuksissa astuskeli maantietä pitkin, näki hän kaukana jotakin, joka kiinnitti hänen huomionsa ja heti kohta selkeniwät hänen kaswonsa. Nähtäwästi luuli hän nyt saaneensa oikein hywän tuuman.

Esine, joka oli herättänyt Peltolan huomion, oli eräs rahtimies, joka jywäkuormineen tuli maantietä myöten, ja jonka Peltola tiesi asuwan wäwyänsä likellä. Äkkiä päätettyään mieleensä juolahtaneen tuuman, puhutteli Peltola miestä, kysyi, josko hän wielä samana päiwänä palajaisi kotiansa ja kun tämä siihen wastasi myöntämällä, pyysi hän miestä wiemään häneltä sanaa Yrjö Heikkiselle.

„Sanokaa wäwylleni," jatkoi hän ja oli jo täydellisesti saanut entisen mielenponteuden takaisin, „että pyydän häntä tulemaan mitä pikemmin hakemaan waimonsa meiltä pois, koska hänellä tuntuu olewan niin ikäwä miestään ja kotiaan eikä päiwät pitkään woi muuta kuin hänestä puhua. Nähtäwästi tulee tyttäreni aika täällä pitkäksi, kun ei hänellä ole mitään tekemistä ja hän kaipaa sentähden tawallisia toimiaan. Ehkä hän nyt kuitenkin tahtoisi olla ensi sunnuntain yli, jolloin meillä wietetään piika-Annan häitä, ja sopisi hywin, jos Heikkinenkin woisi tulla tänne siksi päiwää ja sitten seuraawana wiedä waimonsa kotiin."

Mies lupasi kaikki toimittaa, ja käwellessään taas eteenpäin hieroi Peltola tyytywäisenä käsiään. „Ei minua niin pian petetä" puhui hän hiljaa itsekseen. „Tahdon heille näyttää, ett'ei minua niinkään helposti saa korppia hanhena pitämään. Ja mitä muuten asiaan tulee, niin kuuluu waimo miehensä haltuun ja pitäköön wäwyni huolta omastaan."

Jos isä Peltola kuitenkin tällä hetkellä olisi nähnyt tytärtään, olisi hän warmaankin kääntynyt wähän huonommalle tuulelle. Anna oli tuwasta lähdettyään

mennyt koiwukkoon ja sieltä pensastuneen tanterен poikki maantielle päin aina aitaan saakka. Täällä seisoi hän ja odotti Tommia, jonka arwasi kohdakkoin tulewan. Siinä hän ei liioin pettynytkään. Tommi tuli hywin wakawalla katsannolla, mutta niin pian kuin hän Annan hoksasi, huudahti hän ihastuksesta ja seisoi samassa tuokiossa aidan toisella puolen hänen luonaan. Hän ojensi kätensä aidan yli Annalle, mutta tämä astui askeleen taakse päin ja pudisti ewäten päätään.

„Olen tullut tänne, Tommi," alkoi hän „selkeällä päiwällä, koko maailman uhalla, waikka hywin tiedän, mikä seuraa, jos ihmiset näkewät minun sinun kanssasi puhelewan; mutta sen teen waan sentähden, että minulla on sinulle jotakin sanottawaa. Älä luule, että seison täsjä keweällä mielellä. Minä ymmärsin sinun wiimeiset sanasi, Tommi, enkä woinut jättää sinua siihen luuloon, että niitä tahtoisin noudattaa. Minä en tule iltasella myöhään puhuttuun paikkaan sinua tapaamaan, en tänään enkä wast'edes.

„Mutta sinä olet luwannut," wäitti Tommi suuttuen.

Anna loi silmänsä maahan, ikäänkuin pelosta, että Tommin hehkuwa katse hämmentäisi hänen sydämensä waikeasti saawutetun wakawuuden ja iskisi sinne kuin polttawa ja sytyttäwä tulikipinä. „Semmoinen lupaus minua ei sido" wastasi hän „jonka sait minulta houkutelluksi tuskan hetkenä. En minä ole mikään niin huono waimo enkä niin huono äiti, että tekisin semmoista, joka häpäisisi nimemme ja olisi welwollisuuksieni laiminlyömistä."

„Welwollisuuksiesi?" Iwallisella ja kummallisesti wärähtelewällä äänellä lausui Tommi tämän sanan.

„Anna, tuottaako se sinulle paljonkin onnea tuo kylmä sana „welwollisuus“?

Anna painoi kumpaisenkin kätensä sydämelleen ja nosti werkkaan silmänsä, joiden tummansinisessä sywyydessä asui sanomatoin suru, ylös Tommiin. „Onnea“, toisti hän hiljaa. „Kuka minun onnestani wälittää? Luuletko, Tommi, että se minulle onnea lisää, kun sinä minun omaisiani wihalla ja riidalla wainoat?“

„Olkoon se mennyttä. Minä tahdon unhottaa sen pahan, kun isäsi on meille ja warsinkin minulle tehnyt, jos waan sinulta, Anna, saan yhdenkin hywän sanan. Minä saan wanhempani taipumaan, mihin waan tahdon, ja minä houkuttelen heitä peräytymään waatimuksestaan, — jos waan sinä, Anna teet sen, mitä olen sinulta pyytänyt.“

Anna pudisti päätään. „Sitä en woi tehdä.“

Tommi löi jalkaansa maahan malttamattomuudesta, mutta samassa hänen suuttunut muotonsa äkkiä kirkastui. „Anna“ lausui hän ja likeni wielä enemmän aitaa. „Sunnuntaina on teillä häät, — tulenko kuokkimaan?“

„Häitä saa ken tahansa tulla kuokkimaan.“

„Mutta tahdotkos, että tulen?“

„Enhän sitä woi sinulta kieltää.“

„Oi, Anna, älä tee minua hulluksi, sano tulenko wai ei?

Hänen äänessään oli uhkaawa woima, joka waati Annaa luomaan katseensa häneen. Hetken waan heidän silmäyksensä suliwat yhteen, hetken waan kaksi tulenleimua yhdistyi ja: „tule!“ kuului kuiske Annan huulilta; mutta samalla hän kääntyi ja rensi nopein askelin pois, taakseen wilkaisematta.

Annan sydän tykytti niin, että hänen sitä täytyi

kädellään puristaa, saadakseen sitä wähänkin rauhoittumaan. Noin puolen tuntia hän käweli edes takaisin pihassa, ennenkuin jälleen meni sisään, mutta silloin hän jo olikin taas täydesti tyyntynyt.

Katri katsoi häneen pitkään ja tutkien, mutta ei puhunut sanaakaan. Äänetöinnä otti hän waan kanteleen pöydältä käteensä ja alkoi soittaa erään laulun säveliä. „Tunnetko tätä laulua?“ kysyi hän.

Annan huulet wetääntyiwät katkeraan hymyyn. „Mahdoit minulle muistuttaa sitä laulua, ennenkuin Heikkiseltä otin kihlat,“ wastasi hän.

Laulu, jota Katri soitti, oli: „Ole ijäti wakaa ja uskollinen.“

V.

Anna eli nämät päiwät aina seuraawaan pyhään kummeentapaisessa lewottomuudessa. Hän sanoi itselleen: „Kerran minun kumminkin pitää puhua Tommille ja koettaa saada häntä järkeensä, estääkseni häntä useimmista waromattomuuksista. Siihen olen hänen ja itseni tähden welwoitettu, ja illan kuluessa saan siihen kyllä sopiwaa tilaisuutta.“ Nämät ajatukset ja tämän aikomuksensa hän kuitenkin huolellisesti peitti omaisiltaan. Ei hän enää ikkunaakaan lähestynyt, wälttääkseen Tommia maantieltäkään nähdä. Wallan hywin hän huomasi, miten isän ja Katrin silmät häntä tutkistellen seurasiwat, ja juuri sentähden tekeytyi hän huolettomaksi ja wälinpitämättömäksi. Hänessä nousi halu wielä kerran ottamaan osaa nuorten iloon. Hän tahtoi tanssia, hän tahtoi riemun waahtoawan pikarin wiedä huulilleen, kenties wiimeisen kerran, ja sentähden hän huolekkaasti warjeli salaisuuttaan, otti sanoistaan ja katsannostaan waarin, ettei kukaan aa-

wistaisikaan, kuinka paljon hänen wiattomalta näyttäwään iloisuuteensa oli sekoittunut intohimoisuuden hehkuwaa tulta ja lähes huumaawaa tuskaa. Hän wältti, ett'ei mitään häiritsewää tunkeutuisi hänen ja sunnuntai-illan wäliin. Tuo pelätty ja samalla ikäwällä odotettu päiwä oli wiimeinkin käsissä. Pitkän ajan päästä Anna taas tänä aamuna pukeutuessaan melkein lapsellisella ilolla katseli kuwastimessa omaa kauneuttaan, ja kun hän pyhäwaatteissaan tuli isärensä luokse, oli hän niin kukoistawa ja ihana kuin kewätaamu. Sisällinen liikutus, joka säteili hänen silmistään ja joka punasi hänen poskensa, antoi hänen muodolleen erehdyttäwän hohteen, niinkuin raikkaasta elämän halusta, ja haalakan siniset waatteensa soweltuiwat niin mukawasti hänen kahteen waaleaan palmikkoonsa, jotka wiehättäwän yksinkertaisesti ja somasti riippuiwat alas aina wyötäröihin. Hänen kaulassaan kimalteliwat kultaiset ketjut, jotka hän oli mieheltään saanut morsiuslahjaksi.

Katri ei koskaan ollut wähääkään kateutta tuntenut, waan aina hellästi rakastanut nuorempaa sisartaan, jonka luonto oli paljon runsaammilla lahjoilla warustanut kuin hänen. Nytkin hän ylpeydellä, mutta samalla myöskin sisällisellä lewottomuudella katseli Annaa. Tämän katsannossa ja olennossa oli jotakin, josta hän ei ollut selwillä, eikä hän liioin ymmärtänyt, minkätähden Anna nyt wältti olla kahden kesken ja uskoa hänelle murheitaan, niinkuin hän ensin tultuaan oli tehnyt.

Isä Peltola, joka seisoi ikkunan luona ja tähysteli, eikö jo wieraita näkyisi tulewaksi, katseli siwulta päin suurella mielihywällä Annaa. Juuri tuonlaiselta tulikin hänen tyttärensä näyttää. Katri, siitä hän oli warma, olisi tullut yhtä kauniiksi, ellei se onnettomuus

olisi kohdannut häntä lapsuudessaan, että hoitaja pudotti hänet sylistään ja sillä tawoin sai alkuun sen waiwan, jota Katri-raukka nyt ikänsä sai kärsiä. Mutta siihen sijaan hän taas oli niin wiisas-järkinen, että piammiten koko kylä käwi häneltä neuwoja saamassa.

Nämät ajatukset saiwat Peltolan niin iloiselle tuulelle, että häntä jo halutti wähän leikkiäkin laskea. „Hei, Anna," lausui hän, asettautuen tyttärensä eteen, „et sinä warmaankaan meidän tähtemme olisi noin kaunniiksi pukeutunut. Sen teit waan sentähden, että tiesit miehesi tulewan tänäpäiwänä tänne."

„Mieheni?" Nuoren waimon kaswoista katosi äkkiä joka werenpisara, mutta ainoastaan silmänräpäyksexsi, sillä samassa tuokiossa lensiwät ne tulipunaisiksi. Hän näki jo mielessään Yrjön suopeat kaswot, hän luuli jo aiwan selwään eroittawansa kahdet silmät, jotka niistä kaswoista huolekkaina ja rukoilewina häneen katsoiwat. „Mieheni?" toisti hän tiedustaen ja epäwakaisesti.

Peltola nauroi, niin että rummiinsa täriši. Kädet taskuissa käweli hän edes takaisin laattialla ja iloitsi tyttärensä kummastuksesta. „Niinpä niinkin, sinun miehesi, onko se sitten niin ihmeellistä?" pitkitti hän. „Tottahan sen woit arwata, että hän sinua kerran tulisi katsomaan, ja ettei hän sitä unhottaisi, lähetin wielä warmuuden wuoksi hänelle siitä sanan ja pyysin, että hän kaikella muotoa tulisi tänne tänään ja weisi sinut sitten huomenna mukanaan. Woitte tänä iltana wielä yhdessä tanssia etkä suinkaan sinä toden perään mahtane aikoa antaa hänen yksinään palata takaisin ja jättää kotisi ja talouteesi aina wielä oman onnensa nojaan."

Anna seisoi kuin naulattuna. Hän näki isästään,

ettei puhe pelkkää pilaa ollut, waan että leikin alla oli täyttä totta. Häntä tahdottiin siis saada täältä pois. Tämä kaikki oli kenties hänen selkänsä takana näin walmiiksi tuumailtu. Samassa hetkessä, kuin tämä ajatus hänessä selweni, täytti myöskin uhka hänen mielensä. „Hywä," ajatteli hän, „koska minut huomenna lähetätte täältä pois, niin älkää panko ihmeeksenne, jos tätä päiwää käytän oman mieleni mukaan."

Kun Yrjö Heikkinen wähän myöhempään saapui taloon, ei hän kyllin woinut ihmetellä ja iloita waimonsa terweestä näöstä, ja tämä puolestaan ei tehtyä päätöstään unhottanut. Niin elpyneenä ja iloisena ei Yrjö wielä koskaan ollut waimoaan nähnyt, mutta kun hän päiwän kuluessa siitä wuoroin iloitsi, hän taas toisen wuoron tunsi piston sydämessään ja hänestä oli, kuin ei olisikaan se hänen Annansa, waan wallan toinen, joka noilla suurilla, oudosti hehkuwilla silmillä ylenannetun iloisena katseli ympärilleen. Anna hymyili mielelleen, mutta siinä hymyssä ei Heikkinen huomannut hiwentäkään sydämellisyyttä. Tämä tila saattoi tuon tyynen, hiljaluontoisen miehen kummalliseen lewottomuuteen, jonka salaaminen käwi hänelle aina waikeammaksi.

„Piika-Anna" oli palwellut Peltolan taloa kymmenen wuotta, ja kun hän nyt meni naimiseen erään torpanmiehen kanssa, oli Peltola luwannut hänelle pitää hywät häät eli „läksiäiset", niinkuin rikkaan ja mahtawan isännän sopikin wanhalle uskolliselle palwelijalleen. Tupa oli kattoa myöten koristettu pihlajan oksilla ja koiwuilla, penkit ja laattia oliwat kuultawan walkoiset, porstuan ja wierastuwan ynnä kammarin laattioille oli ripoteltu tuoreita katajan hawuja ja pihaan laitettu lehtimaja koiwuista. Kaikki oli juhlallista ja

kaunista. „Juuri niin komeata, kuin kylän ylimyksen talossa pitääkin olla", arweli Peltola käwellessään edes takaisin tuwassa ja terwehtien wieraitaan enemmän tai wähemmin kohteliaasti, säntilleen sen mukaan, kuin itsekunkin arwo waati. Muutamien kättä hän iloisesti pudisteli, toisille hän waan tuota pikaa tokaisi kätensä, taikka ainoastaan siwumennen wähän nyykäytti päätään; nuorille riposi joku terwehtiwä sana, sillä wälin kuin hän kaikin tawoin koki saada wäwyään pysymään siwullaan. Mutta tämä taas pyrki päästä hänestä wapaaksi ja wältti kaikkea keskustelua wieraitten kanssa saadakseen yksinomaisesti silmillään waan waimoaan seurata. Wihkimisen jälkeen alkoi tanssi. Anna oli pukenut morsiamen ja oli sentähden puhemiehen kanssa ensimmäisenä laattialla, sitten wei sulhainen morsiuspiikoja sillä wälin, kuin sulhaisrengit tanssittiwat morsianta, ja nyt wasta oli muille luwallista ryhtyä iloon. Kutsutut ja kuokkawieraat weiwät kilwassa neitosia, muuta wäliä ei heillä ollut, kuin että kuokkamiehet aina tanssiwat lakki päässä ja piipun=nysä hampaissa. Anna oli juuri kuin welwollisuutensa täyttääkseen tanssinut ensin puhemiehen, sulhaisen ja miehensä kanssa, ja lensi nyt toisen kainalosta toisen kainaloon, suomatta itselleen hetkeäkään lepoa. Hänen poskensa hohtiwat, hänen silmistään loisti iloisuuden tuli, ja — yhä suuremmalla wastenmielisyydellä seurasiwat häntä Yrjön silmäykset. Oli ollut aika, jolloin tämä olisi antanut puolet kaikesta omaisuudestaan saadakseen nähdä waan ainoankaan onnen hehkun tuon rakastetun olennon otsalla, — tänään näki hän waimonsa loistawana ilon ylimmällä portaalla, ja — tunsi kipeän pistoksen sydämessään. Yrjö huomasi selwään, ett'ei hänellä mitään osaa ollut Annan iloon. Hän tunsi itsensä wanhaksi ja yksinäi-

sekſi, tunſi hengessään olewansa waimostaan eroitetun, ja kuitenkaan ei Yrjöllä wähääkään aawistusta ollut Annan ſiſälliſestä tilasta, ei pienintäkään tietoa ſiitä, että tämä elpynyt riemu oli waan ſen ſiſälliſen lewottomuuden peitteenä, jolla hän ſitä odotti, joka yksinomaiſesti oli tänä päiwänä ollut hänen mielensä ja ajatustensa eſine, hänen pelkonsa ja toiwonsa päämaali.

Talonpojiſſa on aina tawallista, että kutſumattomat wieraat tulewat häitä kuokkimaan ja ottawat osaa tanſſiin ſamoin kuin kutſututkin. Siinä kohden ei olla warſin hellätuntoiſia, eikä Peltolakaan ſitä minäänkään pitänyt, waikka näki owesta tunkeutuwan kaikenlaiſia wennon wieraita ihmiſiä, joista jotkut oliwat warſin renttumaiſia näöltään. Mutta kun niiden joukkoon ilmeſtyi Ojalan Tommi, pisti ſe Peltolaa wihaksi, ja hän tuskin woi wihaansa hillitä, kun tämä lähes ſuoraa päätä meni ottamaan hänen tytärtään tanſſiin. Hän ſuuttui tyttäreenſäkin, mutta leppyi häneen kuitenkin ſamassa, kun ajatteli, että tämä tuskin oliſikaan woinut kieltää menemästä, koska hän kerran oli muidenkin kanſſa tanſſinut. Se oliſi ſuotta waan herättänyt melua ja ſitä tietysti tuli wälttää, warſinkin kun hänen miehensä oli läsnä. „Mutta pidetäänpä huolta ſiitä", päätti Peltola ajatuksenſa, „ett'ei tuo häwytön toista kertaa häntä tanſſiin wie."

Annan aikomus ei millään tawalla ollut, näyttäytyä noin julkiſesti Tommin ſeurassa. Hän oli waan toiwonut ſaada ſiwummennen, kenenkään huomaamatta waihtaa hänen kanſſaan pari ſanaa, mutta kun Tommi noin äkkipikaa tuli hänen eteensä, kun hän tapaſi nuo ſulawat, rukoilewat ſilmäykſet, ei hänellä ollut woimaa wastustaa. Hän laski hienon, walkoiſen kätensä Tommin käteen, ja kun hän tunſi tämän wankan käſiwarren wartalollaan ja ſoiton ſäwelten mukaan kii-

dätti hänen kainalossaan tilawaa tuwan laattiaa ympäri, silloin unohduksen huntu peitti häneltä muun maailman tykkänään. Ei hän muistanut eikä huomannut niitä monia teräwiä silmiä, jotka tarkastawina ja moittiwina heitä seurasiwat, eikä hän kuullut niitä kuiskutuksia, jotka nuolen nopeudella käwiwät suusta suuhun. Eikä hän myöskään huomannut, kuinka wähitellen kaikki muut tanssijat häwisiwät ja he wiimein ypö yksinään pyöriwät laattialla. Ei pieninkään aawistus waroittanut Annaa siitä uhkaawasta pilwestä, joka muutenemistaan musteni hänen isänsä otsalla. Synkistyneillä silmillä seurasi Heikkinen waimoaan ja kuunteli melkein tunnotoinna Aholan Lassia, joka seisoi hänen wieressään ja pirullisella mielihywällä kertoi Annan ja Tommin entisistä suhteista toisiinsa.

Kaikesta tästä ei Anna mitään tiennyt, ja niitäpä se tieto olisi häntä auttanutkaan siinä melkein tunnottomassa tilassa, johon hän tanssin kestäessä oli wähitellen waipunut, ja jossa hän juuri kuin unessa kuunteli Tommin kuiskaamia, tulisia sanoja, sillä wälin kuin jalkansa käwiwät lähes herwottomiksi ja hengittäminen tuntui yhä waikeammalta. Wasta silloin hän tointui, kun raitis ilma kosketti hänen ohauksiinsa ja hän, wälttämättä kohottaen silmänsä ylös, näki korkealla sini-taiwalla kuun, joka koiwujen wälistä loi walonsa hänen isänsä kartanoon.

Tommi oli sekaantunut wäentunkoon owen suussa ja pujahtanut kenenkään huomaamatta ulos. Tämä ilta oli noita kauniita elokuun kuutamo-iltoja. Tummansiniselläl taiwaankannella kumotti kun, hohtawana kuin hopealewy, ja lumoawaa hopean hohdetta walui sieltä alas wiheriään maahan. Niityn apilaista ja tuhansista kukkaisista tuoksui ylempiin ilmakerroksiin tuores lemu, joka wuodatti wirwoitusta wapisewaan

sydämeen. Ei lehtikään wärähdyksellään häirinnyt luonnon syvää rauhaa, ainoastaan ihmisten powet sykkiwät raiwoisten intohimojen tulessa.

„Mihin minua wiet, päästä minut jo!“ Nämät oliwat ensimmäiset sanat Annan huulilta, kun hän jälleen tuli tuntoonsa, ja samalla pidätti hän myöskin askeleitaan ja koki irtautua Tommin kädestä.

Mutta nuorukainen ei häntä laskenut. „Tule, tule,“ kuiskasi hän waan ja wei häntä eteenpäin, siksi kuin he kumpikin jo oliwat tulleet koiwukkoalikelle. Nuori Ojala tahtoi wetää Annaa puitten synkkään warjoon, mutta äkkinäisellä tempauksella irroitti tämä itsensä hänen kädestään. Ikäänkuin lumottuina kääntyiwät Annan silmät pimeydestä pois ja kohden kirkasta taiwasta, joka loistawana ja lempeänä kaareutui korkealla hänen päälakensa yli. Ympäristön juhlallinen hiljaisuus rauhoitti ihmeellisesti hänen sydäntänsä, ja kun hän taas loi silmänsä noihin himoista hehkuwiin kaswoihin hänen rinnallaan, wäistyi hän wawisten niistä loitommaksi. Annan sisällinen puhtaus antoi hänen äkkiä tuntea syvän juowan hänen ja sen miehen wälillä, joka seisoi häntä lähellä.

„Tommi,“ sanoi hän ja ojensi kätensä ikäänkuin tuli hänen siten pitää nuorukaista itsestään erillään, „wasten tahtoani olemme joutuneet tänne kahdenkesken, mutta koska luullakseni en toista kertaa saa näin sopiwaa tilaisuutta, tahdon ottaa tästä hetkestä waarin ja pyytää sinua olemaan järkewä ja tyyne. Sen olen sinulle jo kerran ennen sanonut, etten minä ole mikään kelwotoin waimo. Anna minun rauhassa käydä tietäni ja käy sinä omaasi. Jumala ei ole suonut, että me yhdessä waeltaisimme. Ei, laske minut,“ pitkitti hän tuskallisena ja perääntyi muuttamatta askeleen, kun Tommi rajusti aikoi tarttua häneen käsin. „Se ei käy

laatuun. Ainoastaan tyyneen jäähywäisen tahdon sinulle sanoa, woidaksemme tästä lähtein ystäwinä muistella toisiamme."

„Olenko minä mikään narri?" huusi Tommi kiiwaasti ja koki uudestaan wetää tuon solakan olennon luokseen. „Luuletko, että annan sinun taaskin pitää minua pilkkanasi niinkuin tässä joitakuita wuosia sitten?"

Mutta Anna wäistyi hänestä ja seisoi kirkkaassa kuuwalossa suorana hänen edessään. „Pilkkanasi!" lausui hän närkästyen. „Tommi, sinun tulisi minua sääliä eikä tuonlaisilla syytöksillä minua suotta kiusata. Pilkka oli minusta niin kaukana, että sydämeni oli lähes haljeta surusta."

„Ja kuitenkin," — Tommi loi synkän katseen häneen, mutta ei yrittänytkään enää häntä lähestyä, — „kuitenkin unhotit uskollisuuden-lupauksen, jonka minulle annoit ja otit, niin pian kuin olin poissa, ensimmäisen rikkaan miehen, kuin tarjoksi tuli."

Anna painoi kädellään rintaansa ja kaswoissaan kuwautui sywä sydämen suru. „Sitäpä juuri olen surrut yöt ja päiwät," sanoi hän „ja senkin tähden minun täytyi wielä kerran sinua kahdenkesken puhutella, waikka sinä hywin tiedät, Tommi, etten woinut toisin tehdä. Olenhan sinulle tämän kaiken kirjoittanut?"

Tommi kohotti olkapäitään. „Paperille woi mitä tahansa panna."

„Olimme tosin silloin wielä melkein lapsia," pitkitti Anna, „mutta kuitenkin olisi meidän pitänyt tietää yhdistymisemme mahdottomaksi, koska wanhempamme eiwät siihen koskaan olisi suostumustaan antaneet."

„Minun wanhempani siihen kyllä olisiwat suostuneet. Äitini ei minulta mitään kiellä ja hän taas saa isän taipumaan, mihin waan tahtoo."

„Mutta minun wanhempani, Tommi! Tunnethan isäni ja tiedät —"

„Tiedän," keskeytti häntä Tommi katkerasti, „että hän wainoo minua, wainoo ja wihaa koko meidän perhettä aina siitä, kuin olemme kylään tulleet."

„Ei se mihinkään hyödytä, että me niistä asioista wielä puhumme," wastasi Anna surullisesti. „Me lapset emme sitä woi auttaa. Me woimme waan kerran wielä antaa toisillemme kättä kaikessa sowussa, Tommi, ja luwata ilman wihatta muistaa toisiamme."

Hän aikoi todellakin tarjota kättänsä Tommille, mutta säpsähti samassa, kun tämä wihasta hehkuwin silmin häntä läheni ja kowalla kouralla tarttui hänen käsiranteesensa. „Sen mä luulen", puhui Tommi kummeen tapaisesti hengittäen, „sinulta se kyllä käy helposti, mutta minulta sitä et woi waatia. Sinä olit minulle kaikki kaikessa, Anna. Yksi ainoa sana sinun suustasi sai minut lauhkeaksi kuin lammas, ja käsilläni olisin sinua kantanut koko elämän ikäni; mutta nyt" — hän nauroi katkerasti — „nyt se unelma on ollut ja mennyt. Nyt käy waan sen päälle, että ollaan hurjia ja iloisia, ja aina hurjempia, käy miten käy. Wiisain on maailmassa se, joka hurjimmin elää."

Annan sydän wapisi hämmästyksestä ja kauhusta. Nämät raiwokkaat sanat ja Tommin wielä raiwokkaampi katsanto häntä pelästyttiwät, mutta huolimatta sisällisestä tuskastaan, tunsi hän innokkaan halun pelastaa nuorukutensa rakastettua. Hänen mieleensä juohtui, mitä Katri oli Tommista kertonut ja paljon muutakin, jota hänestä oli puhuttu. Jos hän todellakin oli pahalla tiellä, jonka hänen raiwokas luontonsa ja nykyinen mielialansa teki hywin luultawaksi, woi kenties waan hän, Anna, saada hänet jälleen järkeensä ja turmelukseta pelastetuksi.

„Tommi," rukoili hän ja hänen äänessään ilmautui koko hänen sisällisen tuskansa suuruus. „Tommi ole järjellinen ja muista wanhempiasi, muista kuinka suuressa welassa heille olet. Lupaa minulle, ettet mitään te'e, joka heille surua tuottaisi, joka minunkin elämälleni langettaisi hirmuisen soimauksen ja syyn. Tänään kenties wielä on aika, — lupaa se minulle!"

Tommi taaskin päästi niin leweän naurun, että Anna hämmästyneenä wetääntyi taaksepäin. „Mikä wiisas, pikkuinen saarnaaja sinusta on tullut," sanoi hän. „Mutta hywä on saarnata, kun itse istuu hywässä turwassa. Owatko he minua sinulle kontihteneet, armaani? Älä heitä usko, waan tule pois ja anna minulle pieni muisku. Näes, me kumpikin kuulumme yhteen, waikka kaikenmoisilla tuommoisilla wiisailla puheilla tahdot itseäsi suotta pettää."

Hän yritti todenperään samassa Annaa suudella ja tämä tunsi jo hänen kätensä olkapäillään, tunsi hänen kuuman hengityksensä poskillaan, mutta ponnistaen kaikki woimansa, repäsi Anna itsensä irti ja koki paeta asunnusta kohden. Rawakkaalla hyppäyksellä sulki Tommi häneltä tien. „Tällä kertaa et minusta sentään niin helposti pääse," puhui hän hampaittensa wälistä. „Sinä näyt tulleen ylpeäksi, lapseni, ja se tulee siitä, että sinä woit olla mahtawa kauniissa waatteissasi ja kiiltäwissä koruissasi. Tuommoisesta kannattaakin rakkautensa myydä, eikö niin? Tuommoista kultaista ketjua, kuin tuo sinun kaulassasi, ei yksikään tyttö Suorsakylässä kanna. Warmaankin he jok'ainoa tänä iltana owat sinua sentähden kadehtineet; mitäpä sinua sitten huolettaisi niin wähäpätöinen asia kuin se, että uskollisuutesi minulle rikoit!"

Anna hundahti hiljaa ja wawahteli kuin ammuttu metsänriista. Hetken aikaa silmäiliwät he toisiaan nuh-

telewilla, säkenöitsewillä silmillä; senjälkeen Yrjö Heikkisen waimo nosti pienen, walkoiselta hohtawan kätensä powelleen, jossa nuo kultaiset ketjut kiilsiwät kuun walaisemina, ja kiertäen ne pari, kolme kertaa kätensä ympäri, lausui hän wäriſewällä äänellä: „Jumala ſinulle anteekſi antakoon ſanaſi ja kaikki mitä tänä päiwänä ſinun tähteſi olen kärſinyt.“ Woimakkaalla nykäyksellä irroitti hän ſamassa ketjut kaulastaan, wiskaſi ne hiekkaan ja astui jalallaan niiden päälle. „Noin minä halweksin,“ jatkoi hän hytkähtelewin huulin, „kaiken rikkauden, kaiken maallisen edun, joka minulle naimiſeni kautta on tullut osakſi. Jumala on todistajani, että tähän saakka ſydämeni on wuodattanut weriſiä kyyneleitä kadotetun rakkauteni tähden. Mutta ſinä, ſinä et minua tahdo ymmärtää. Jää Herran rauhaan, tämä hetki meidät ijäkſi eroittaa.“

Sywään hengittäen pyyhki hän tämän lauſuttuaan hiukſet otſaltaan ja käyttäen hywäkſeen Tommin hämmästystä, wäistyi hän pienelle syrjätielle ja kiidätti nuolen nopeudella aſunnusta kohden.

Tuwan ikkunoista hohti kirkas walo häntä wastaan, mutta hywin ymmärrettäwistä ſyistä tahtoi Anna niitä kiertää ja ſuunnitti kulkunſa pimeän takapihan kautta rakennukſen toiſeen päähän, josta ſeiniwiertä pitkin aikoi lähetä porstuaa ja ſieltä kenenkään huomaamatta pujahtaa Katrin luokſe kammariin. Mutta juuri kun hän kääntyi ulkohuoneitten kulmasta, tuli joku häntä pimeässä niin rawakkaasti wastaan, että he warmaankin oliſiwat törmänneet yhteen, ellei Anna äkkiä oliſi wäistynyt syrjään.

„Siinäkö ſinä wiimeinkin olet,“ kuuli hän ſamassa miehensä äänen. „Siitä ſaakka kuin tuwasta läksit, olen ſua koko ajan hakenut. Miſſä olet ſinä ollut?“

Anna heti huomasi tässä äänessä jotakin erinomaista, joka karmiwana wiilsi läpi koko hänen ruumiinsa. „Sinäkö se olet Yrjö," lausui hän tuskin tietäen, mitä sanoi. „Oi tule minun kanssani huoneesen."

„Wastaa minulle, missä sinä olet ollut, ja missä on hän?" kuului wastaus. „Minä tahdon sen tietää."

Anna ei wielä koskaan ollut miestään nähnyt senlaisena kuin nyt, wärisewänä työläästi hillitystä mielenliikutuksessa, walmiina, niinkuin näytti, johonkin hirwittäwään. Ajatus, että miehensä tänlaisessa mielentilassa tapaisi Tommia, täytti Annan sydämen sanomattomalla tuskalla.

„Ketä tarkoitat?" kuiskasi hän tuskin kuuluwasti, kokien waan häntä pidättää.

„Ketä? Ojalaa minä tarkoitan, sinun — — — no yhtäkaikki, sano waan, missä hän on. Milloin ja mihin olet sinä hänen jättänyt. Minä tahdon sen tietää."

Anna oli hänen wielä puhuessaan molemmin käsin tarttunut hänen käsiwarteensa.

„Yrjö, Yrjö," rukoili hän sywimmässä sieluntuskassa, „jää tänne, tule kanssani Katrin luokse, siellä tahdon sinulle kertoa kaikki, ihan kaikki."

Mutta Heikkinen työnsi hänen kätensä pois ja kiiruhti hänen ohitsensa. „Sinulle on minulla jälkeenpäin puhuttawaa," nämät oliwat hänen wiimeiset sanansa, jotka Anna wielä jonkun matkan päästä kuuli, ja sen jälkeen Yrjö katosi hänen näkywistään puitten synkkään warjoon.

Annan polwet käwiwät niin herwottomiksi, että hänen täytyi nojautua seinään, pysyäkseen pystyssä, ja koko maailma musteni hänen silmissään. Mutta tuska ei sallinut hänen lewähtää. Mitä tuli hänen

tehdä? Kiiruhtaiſiko hän miehenſä jälkeen heittäytyäkſeen kumpaiſenkin wäliin? Tämä tuuma lenſi kuin ſalama hänen päähänſä, mutta — eikö oliſi wielä ſitäkin paitſe pelastuksen toiwoa? Kenties oli Tommi jo lähtenytkin ſieltä ja ſaattoi taas niinkin tapahtua, ett'eiwät nuo wihaſtuneet miehet toiſiaan tapaiſikaan, mutta ſilloin — ſilloin palajaiſi Yrjö takaiſin hänen luokſeen, tutkimaan taaskin, mihin hän oli Tommin jättänyt. Annaa pöyristi, hän kawahti ylös ja kiidätti kuin tulenleimaus taloon ja ſuoraapäätä Katrin kammariin, jonka tuolin eteen hän wapiſewana ja nääntyneenä wajoſi polwilleen.

„Katri," — hän löi hampaitaan ja wäriſi ſiſälliſestä wilusta niin kowin, että Katri tuskin woi ymmärtää hänen puhettaan, „oi Katri, rukoile Jumalaa, ettei mikään onnettomuus tapahtuiſi. Minä olen puoleksi kuollut tuskasta; mutta ihan warmaan, minä olen wiatoin."

Hän painoi päänſä Katrin helmaan, eikä ſaanut enää ſanaakaan enempää ſanotuksi, ei kyyneltäkään hän woinut wuodattaa. Katri laski ohuen, walkoiſen kätenſä nuoren waimoraukan päähän, ſilitteli lempeästi hänen waaleita hiuksiaan ja koki tywenellä tawallaan rauhoittaa tuota heiweriäistä olentoa, joka tuskasta lähes tunnotoinna lepäſi hänen helmoillaan. „Rauhoitu, lapſukaiſeni!" puhui hän. „Kerro minulle ennen, minkä waromattomuuden tehnyt olet, ſe kewentää ſydäntä, ja kenties, jos tarkoin kaikki punnitſemme, ei aſia ole ollenkaan niin paha, kuin täſſä kiihkeäſſä mielentilaſſa luulet ſen olewan. Jonkun waromattomuuden toſin lieneet tehnyt, ſillä wastikään käwi iſäkin täällä ſinua kyſymäſſä ja hän näytti sangen wihaiſelta. Tunnuſta minulle, lapſeni, että woiſimme jos mahdollista wälttää pahoja ſeuraukſia."

Katri taisteli kuin sankari oman lewottomuutensa kanssa ja koki yhä waan ystäwälliſellä puhuttelulla saada ſiſartaan tointumaan, mutta tämä näytti häntä tuskin kuuntelewankaan.

Wawahtaen nosti Anna jälleen päätään ja käänſi kaswonſa ikkunaa kohden. Hänen ſuuret, ſiniſet ſilmänſä tuijottiwat tautiſen ſiwu määrättömään kaukaiſuuteen ja tietämättänſä wei hän kättään korwalle, ikäänkuin ſiten paremmin kuullakſeen. Koko hänen olemiſenſa näytti tällä hetkellä olewan waan kuuntelemista, kunnes wiimein hän äkkiä hyppäſi ylös ja juokſi ikkunan luo, jonka hän tempaiſi auki.

Sekanaiſia ääniä ja huutoja kuului ulkoa ja Anna näki mustia ihmishaamuja häärimän edes takaiſin pihaſſa, näki myöskin, kuinka uſeita lyhtyjen kanſſa rienſi ſitä polkua pitkin, joka wei koiwukkoon.

Hetken aikaa waan Anna tuijotti ulos, ſitten peitti hän kaswonſa käſiin, ikäänkuin wälttääkſeen ſen enempää nähdä ja ennenkuin Katri, joka kenties ei koskaan ennen ollut tuntenut liikkumattomuuteen tuomitun waiwoja niinkuin tällä hetkellä, ennätti ainoatakaan kyſymyſtä tehdä, oli hän jo rientänyt porstuaan ja ſieltä ulos.

Samaſſa kun Yrjö Heikkiſen puoliſo tuli kammarista, taukoſi tuwaſſa wiulujen ſoitto ſoriſewalla loppuſäwelellä ja joukkoa tunkeutui awonaiſesta owesta ulos. Mutta tämmöiſeſſä tilapääſſä tawallista rähinää, tyrkkäämiſiä, naurua tai torumiſta ei nyt ollenkaan kuulunut. Hiljaiſuus, kalman hiljaiſuus wallitſi heidän seaſſaan, ikäänkuin oliſi ainoa huumaawa iſku tawannut äkkiä kaikkia näitä ſydämiä, mykiſtyttänyt kaikki nämät huulet. Ainoastaan hiljainen kuiskutus, pelonalainen kyſymys „miſſä, miſſä?“ kuului ſieltä täältä.

Anna ei tarwinnut odottaa wastausta tälle kysymykselle. Pysähtymättä tai taakseenkaan katsomatta rientsi hän koiwukkoa kohden, johon toisetkin suunnittiwat askeleensa ja jossa juuri nyt seisoi muista joukko ihmisiä, joiden wälistä useitten lyhtyjen loiste wälähteli. Ylähältä loi kuu kirkkaana ja hopeanhohtawana walonsa tämän kaiken yli, juurikuin tuli sen nyt walaista sywimmän rauhan olopaikkaa eikä rikoksen saastuttamaa kenttää, jossa murhatun weri, hiljalleen huokuen kuolemanhaawasta sydämessä ja wuotaen alas hiekkaan, huusi kostoa taiwaalta.

Ympärillä olewien wakaissa kaswoissa ilmautui sääliwäisyyttä, sywää, wilpitöintä sääliwäisyyttä sen kauhun ohessa, joka wäristytti woimakkaimmankin ruumista, sillä wälin kuin silmäin katseet lentäen toisesta toiseen tekiwät kysymyksen, jota suu wielä kamoksui ääneen lausua: „Kuka on murhan tehnyt?“

Niin, — — — — kuka sen on tehnyt? Kenenkä käsi on maahan lyönyt tuon sorian nuorukaisen, joka wielä äsken oli heidän seassaan rohkeassa, kukoistawaisessa elämän woimassa? Yhä kiiwaampana nousi tämä kysymys sydämissä ja alkoi wähitellen uhkaawassa äänessä kuulua yleisesti ympäristöllä, kun samassa läpitunkewa, maata tärisyttäwä huuto weti kaikkien huomion toisaalle. Ei kukaan ollut ottanut waaria tuosta nuoresta waimosta, joka yleisessä hämmästyksessä kenenkään huomaamatta oli pujotellut joukon läwitse ja nyt niin äkkiä näki murhatun edessään, että kauhistus wälttämättä pakoitti tuon hirmuhuudon hänen sydämensä sywyydestä esiin. Likelle, warsin likelle hän astui. Hiukset hajallaan tuijotti hän siirrottawin silmin ruumiisen, ikäänkuin kiwettynyt kauhistuksen kuwa, ainoastaan hänen jalkansa eiwät häntä enää kannattaneet. Hän

waipui polwilleen, ristiin painetut kätensä wajosiwat hänen helmaansa, mutta yhä oliwat hänen silmänsä kiinnitetyt nuorukaiseen, joka kalweana makasi weressään maassa hänen edessään, jonka kaswoihin kalma oli painanut kamoksuttawan merkkinsä, ja jonka otsaa mustat, takertuneet hiukset peittiwät. Wielä joku hetki sitten oli tuo suu, jonka ihmisten korkein hallitsija oli ainaiseksi sulkenut, puhunut hänelle hehkuwia, syntisiä sanoja.

Mitään muuta ajatusta ei Anna woinut käsittää. Ei hän tiennyt eikä aawistanut, miten ympärillä seisowien silmät alkoiwat lentää edes takaisin hänen ja ruumiin wälillä, ja miten niiden katseet käwiwät yhä uudommiksi ja kauheammiksi. Kuolleen suljetussa kädessä, hänen wetotaudin tapaisesti kiinni puserrettujen sormiensa wälistä kiilsiwät kultaiset ketjut, ja Annan kaulasta oliwat semmoiset kadonneet. Jokainen läsnäolewista oli tänä päiwänä nähnyt ketjut hänen kaulassaan, ja mitä enemmän he ruumiin kädessä olewia ketjuja tarkastiwat, sitä warmemmat he oliwat siitä, että ne oliwat juuri samat, kuin aikaisemmin oliwat Annan kaulassa olleet, ja mitä warmemmaksi se tieto tuli, sitä kauheampi oli päätös, jonka jokainen mielessään perusti tähän tietoon.

Anna yksinään ei tästä kaikesta mitään aawistanut. Hän tointui wasta silloin, kun wäkijoukossa äkkiä ilmestyi liikettä, kun onnettoman uhrin äiti samassa rientsi esiin ja surkealla walitukselta heittäytyi ruumiin yli. Aidin syöntä wihlaisewa suru teki siitä äänettömyydestä lopun, jonka ensimmäinen hämmästys oli läsnäolewissa waikuttanut. Silmät, jotka muuten oliwat itkuun tottumattomat, wuodattiwat nyt kyyneleitä, uhkauksia alkoi kuulua ja wäkijoukossa käwi tohina niinkuin kaukainen ukkosen jyrinä.

Kauhistuneella mielellä olewa ihmisjoukko ei koskaan ajattele järkewästi, warsinkaan silloin, kun säälimättömyys on herännyt ja luontainen tunto waatii kostoa, asettuen wäärynyttä kärsiwän puolelle. Kauhea epäluulo oli herännyt jokaisen powessa, mutta kukaan ei sitä rohjennut ääneen lausua, paitsi yksi ainoa, joka raiwokkaassa surussaan ei mitään kamoksunut.

„Murhaaja sinä! — Sinä juuri olet hänen tappanut.“

Ojalan Tommin äiti se oli, joka säälimättä wiskasi Annalle wasten kaswoja tämän syytöksen, mutta Anna katsoi häneen jäykästi suurilla silmillään eikä näyttänyt tätä puhetta ollenkaan tajuawan.

„Eikö häntä ole sinun seurassasi wiimeiseksi nähty? Eikö hänellä ole sinun ketjusi, joihin luultawasti kuolemantuskissa oli tarttunut, wieläkin kädessään? Katso tuonne, ja sano minua walehtelijaksi, jos woit!“ Nuoren waimon silmät kääntyiwät koneentapaisesti hänen nuoruutensa rakastetun muuttuneista kaswoista, joihin tähän saakka oliwat kiintyneinä olleet, ja seurasiwat murhatun äidin sormen-wiittausta. Hän näki ketjunsa kuolleen kädessä ja — kauhistuksen wäreet käwiwät läpi hänen ruumiinsa.

„Minun ketjuni, — niin, ne owat minun ketjuni,“ lausui hän hiljaa ja raueten waipui walkotukkainen päänsä alas powelle.

VI.

Senlaista yötä, kuin seuraawa yö oli, ei Suorsakyläässä wielä koskaan sitä ennen oltu wietetty. Jollekulle läsnäolewista wiimeinkin juolahti mieleen, että nimismiehelle oli tapauksesta tieto lähetettäwä, ja kun tämä oli toimitettu, asetettiin ruumiin luokse wahdit,

joiden tuli katsoa, ett'ei kukaan siitä saisi paikasta siirtää, eikä koskeakaan siihen, ennenkuin nimismies oli paikalle saapunut. Kaikki nämät toimet olisiwat tosin kuuluneet Peltolan isännälle, mutta wanhus oli aiwan kuin maahan lyöty tämän hirmuisen tapauksen jälkeen. Kun hän näki tuon werisen ruumiin omalla alustallaan ja maallaan, tuntui hänestä, -kuin jos hänen moniwuotinen wihansa, moni pahansuopa ajatuksensa, moni ajattelemattomasti lausuttu sanansa äkkiä olisiwat muuttuneet teoksi, — teoksi ja todellisuudeksi. Ellei Ojalan Tommi olisi aina ollut hänellä silmäntikkuna, ellei hän niin kowin olisi nuorukaista wihannut, ei kuollut olisi häneen niin kauheata waikutusta tehnyt. Tuo jättiläis-woimainen mies oli tyrkänään kykenemätöin minkäänlaiseen toimeen ja itki kuin lapsi, sillä wälin kuin hänen nuori poikansa muutamien wanhempien naapurien neuwon mukaan ja heidän awullaan täytti isänsä welwollisuudet ja saikin wihdoin niin paljon aikaan, että wäkijoukko häwisi murhapaikalta, paitsi onnettoman äiti, jota ei mitkään pyynnöt saaneet täältä poistumaan. Mutta waikka kaikki joutilaat ihmiset murhapaikalta läksiwätkin, eiwät he kuitenkaan lewolle menneet. Nukkumista ei kukaan ajatellutkaan, sillä oliwat mielet tapauksesta liiaksi liikutetut ja kauhistuneet. Jokaista kammoksutti yksinään olla; itsekukin tahtoi keskustella ystäwien ja naapurien kanssa sillä kauhistuksesta ja uteliaisuudesta syntyneellä mielihalulla, joka tietämättä walloittaa jokaisen ihmissydämen tänlaisten hirmutapausten sattuessa. Kaikkialla maantiellä ja huoneitten edustalla puheltiin kowaa sekä hiljaa, — suopea ja waloisa yö sen hywin salli —, tuumailtiin, wertailtiin ja wakaannuttiin päätöksissä. Kun nimismies aamun koittaessa saapui kylään, tiedettiin hänelle jo suurella

warmuudella kertoa, että murhantekijä olikin jo ilmi saatu ja kiinni pantawana. Mutta kuinka suuri oli-kaan nimismiehen hämmästys, kun hänelle, ilmi saa-tua murhaajaa kyſyttyään, oſoitettiin nuorta, ihanata ja kalweata naista, joka suurilla, wiattomilla ſilmillään niin ſydäntä liikuttawan murheellisena häneen katſoi.

Enſimmäiſen rammistuttawan hämmästyksen jäl-keen ja ſitten kuin myllärin emäntä oli wiskannut tuon hirmuiſen ſyytöksen Annalle, oli Heikkinen lähestynyt waimoaan, tarjonnut hänelle kättänſä ja tahtonut wiedä häntä pois; mutta huomattawalla kauhulla oli Anna hänestä wäistynyt, tarttunut weljensä käteen ja häneen nojaten horjuellut taloon. Siitä saakka oli hän is-tunut wierastuwan pimeimmässä nurkassa, kyyneletön-mänä, liikkumattomana kuin kuwa ja kaswo[illegible]ſiin hau-dattuina, mutta hänen huuliltaan ei ainoatakaan ſa-naa tullut.

Turhaan kokiwat häntä omaiſensa puhutella, tur-haan oli Katri tullut hänen luokſeen ja lempeimmillä ſa-noilla kokenut houkutella häntä kertomaan, mitä hänelle oli tapahtunut. Annan ainoa wastaus oli ſanomattoman toiwotoin katſe, joſſa ſelwään woi lukea rukouksen: „älä minulta kyſy,“ eikä nimismiehenkään tutkinto ſen paremmin onnistunut.

Hiljaiſella myönnytyksellä tunnusti Anna, kun hä-neltä ſitä kyſyttiin, olleensa tanſſin jälkeen kahdenkes-ken Tommin kanſſa koiwukon luona. Hän myönſi myöskin, että murhatun kädeſſä olleet ketjut oliwat juuri ſamat, kuin ſitä ennen oliwat hänen kaulaſſaan olleet, mutta mihinkään muuhun kyſymykſeen ei hän ſanallakaan wastannut, waan pyſyi entiſeſſä jäykäſſä äänettömyydeſſään ja antoi waan ſaman rukoilewan katſeen, joka liikutti itſe kostawan oikeudenkin edusta-

jan syöntä ja sai hänen luopumaan turhista waiwoista.

Yhtä wähän selkeyttä saatiin muista paikalla pidetyistä tutkimisista. Yrjö Heikkinen se oli ollut, joka suurimmassa hämmästyksessä oli syösnyt tansitupaan ja kertonut, että nuori Ojala makasi weressään ulkona koiwukossa. Ainoa esine, joka huolekkaassa katselmuksessa löydettiin ja jonka kautta kenties saataisiin edespäin parempaa selkeyttä asiassa, oli werinen puukko, joka, nähtäwästi syrjään wiskattuna, oli pudonnut pensaihin. Murhaajan jalan jälkiä oli tietysti mahdotoin saada selwille, sen jälkeen kuin ääretöin ihmispaljous oli joka taholla ympäristöllä tallannut maan, ja niin seisoiwat siinä neuwottomina kaikki, joita welwollisuus taikka muu syy pakoitti tässä pimeässä asiassa selkeyttä [illegible]maan.

Peltolan wäwy oli ainoa ihminen, jonka heränneessä luulewaisuudessa olisi woinut otaksua jonkunlaisen syyn tuohon kamalaan tekoon. Hän oli sitä paitse ensimmäinen, joka toi tietoa tapahtuneesta murhasta. Ellei niin pätewät syyt olisi tehneet Annaa epäluulon alaiseksi, olisi warmaankin yeisesti ruwettu Heikkistä epäilemään murhaajaksi. Hänen täytyi antautua pitkän ja kowan tutkimuksen alle, josta ei muuta tullut selwille, kuin että, niinkuin Aholan Lassikin todisti, Heikkinen tämän seurassa oli lähtenyt tuwasta, sitten kuin waimonsakin oli kadonnut. Ensin oli hän joka suojasta etsinyt waimoansa, seisonut sen jälkeen wähän aikaa porstuan owella ja lähtenyt sitten ulos pihaan, johon ei Lassi häntä enää seurannut. Hiljaluontoisena oli Heikkinen tottunut painamaan tunteensa sywälle sydämen pohjaan ja Lassin mielestä oli hän tosin näyttänyt hywin alakuloiselta, mutta ei millään tawalla niin raiwokkaalta, että olisi syytä ollut pelätä

hänen wäkiwaltaa tekewän. Aholan Lassi oli sentähden pian kyllästynyt asiaan ja jättänyt tiedustelewan awiomiehen oman onnensa nojaan. Mitä siitä hetkestä, jolloin hän Heikkisestä erkani, oli tapahtunut siihen hetkeen, kuin tämä taas kalweana ja hämmästyneenä ilmesthi tupaan, siinäpä juuri kysymys, jonka selitys kaikkien mieltä ahdisteli.

Yrjö selitti yksinkertaisesti, että hän ulos lähdettyään ensin etsiskeli waimoaan lehtimajasta ja joka paikasta talon likeisyydessä, läheni sitten salawihkaa tuwan ikkunata, katsoaksen, jos Anna sillä aikaa kenties olisikin jo palautunut tupaan; waan kun ei häntä, enemmän kuin Ojalaakaan siellä näkynyt, läksi hän wiimein etäämpää heitä hakemaan ja löysi silloin kauhistukseksen werisen ruumiin koiwukossa. Ei hän siitä mitään wirkannut, että hän ulkohuoneitten kulmassa oli Annaa tawannut; eikä hän puheessaan muutoinkaan ollut suora ja wilpitöin niinkuin ennen. Jokainen sana, jonka hänen tuli kysymyksiin wastata, näytti häntä rasittawan, ja ainoastaan suurella waiwalla sai hän sen tulemaan suustansa. Ei mikään maailmassa olisi häntä pelastanut uhkaawasta wankeudesta, ellei wielä tärkeämpiä syitä olisi ollut epäluuloon Annaraukkaa wastaan, — ketjut murhatun kädessä ja hänen jäykkä waitiolonsa, joka melkein oli pidettäwä tunnustuksena. Mikä tuon heikon naisen käden oli saattanut työntämään teräwän weitsen entisen rakastettunsa rintaan, jonka kanssa hänen wähää ennen oli nähty suosiollisessa ystäwyydessä tanssiwan, se näytti olewan noita ihmis-sydämen sywiä salaisuuksia, joita selittämään ei jörki pysty, ja mitä heidän wälillään oli tapahtunut siinä lyhyessä ajassa, kuin he kahdenkesken oliwat koiwukossa ollect, sen tiesi waan Jumala ja hän, jonka huulet järkähtämättä waikeniwat.

Itse kruunun-nimismiehellekin se tuntui waikealta tehdä Peltolan perheelle selwäksi, että hänen oli täytymys wiedä Anna mukanaan likeiseen L:n kaupunkiin. Wälttämättömästi koki hän lauhkeimmalla tawalla siitä heille ilmoittaa. Hän kiersi tuota kamoksuttawaa sanaa „wankeuteen" ja esitti asiata, niinkuin olisi waan kysymys jostakin ohimenewästä harmillisesta seikasta, koska muka piankin kaikki selwiäisi, mikä wielä oli hämärään peitetty. Epäilemättä olisi hänen hywänsuopa käytöksensä ansainnut kiitosta, mutta Annan omaisia ei hän lauhkeilla sanoillaan hetkeäkään pettänyt. Täysi tosi selweni äkkiä koko kauheudessaan heidän silmiensä eteen. Anna oli wietäwä wankeuteen murhasta epäiltynä!

Hänen wanha isänsä, joka tuskin wielä oli toipunut ensimmäisestä pelästyksestään, masentui nyt häpeän alla niin, ett'ei hän woinut lastaan hywästi jättää, eikä sanaakaan kellekään lausua. Mielummin olisi hän antanut wihansa kuohua ja wiskannut oikeuden palwelijat nurin-niskoin huoneestaan ulos. Mutta muisto kamalasta tapauksesta teki hänen niin herwottomaksi ja raukeaksi, että hän sanaakaan lausumatta hiipi waan owesta ulos.

Anna itse nousi nurkastaan kalmanwaaleana, kyyneltäkään wuodattamatta tai sanallakaan onnettomuuttaan walittamatta. Hiljaa pyysi hän saada nähdä lastansa, ja kun pikku Kati hänelle tuotiin, suuteli hän armastaan hartaasti ja laski hänen rukoilewalla katseella sunnis'a lempeisiä silmissään itkewän äidinäidin helmaan. Kun hän sitten kääntyi Katriin ja hetken aikaa painoi tämän pään rintaansa wasten, aukeniwat jo hänen huulensa. Näytti melkein siltä, kuin täytyisi jään murtua eikä hän enää woisi itseään pidättää, waan kuiskaisi ratkaisewan sanan sisarensa kor-

waan, mutta — — — — ikäänkuin olisi hän sen ajoissa saanut pidätetyksi, sulki hän jälleen suunsa ja painoi suutelon Katrin otsalle. Kädellään wiittasi hän michelleen jäähywäiset ja jätti isänsä kodin sen hirmuisimman wartiaston seurassa, mitä sitä ennen nuhteettomalla ihmisellä woi olla, mutta tyynesti kärsiwällisellä katsannolla, joka näytti sanowan: minulla ei tässä maailmassa enää toiwoa ole.

Mikä eroitus tämän ja eilisen päiwän wälillä! Kun Yrjö Heikkinen niitä ajatuksissaan toisiinsa wertaili, heräsi hän waikeroiden siitä toiwottomasta mielenhuumeesta, johon hän Annan mentyä oli waipunut. „Johan tästä ihminen wallan järkensäkin menettää," lausui hän. „Eilen tähän aikaan tuli hän hymyilewänä ja kukoistawana niinkuin wiattomuuden enkeli minua wastaan, ja nyt, nyt — — — —?!"

Sana, jolla hän puheensa keskeytti, kajahti kuin epätoiwoinen tuskan huudahdus, jonkatähden Katri pyyhkäisi kyynelet silmistään ja hämmästyneenä häneen katsoi. „Yrjö, mitä tämä merkitsee?" kuului hänen wakaa kysymyksensä. Hän katsoi kiinteästi Yrjöön, ikäänkuin tahtoi hän tutkia hänen sydämensä sywyydet ja pitkitti melkein nuhtelewalla äänellä: „Ethän kuitenkaan mahtane epäillä Annan wiattomuutta?!"

„En tiedä mitä nun tulee ajatella," wastasi Heikkinen, käsiään wäännellen.

„Ajattele, että meitä on suuri onnettomuus kohdannut, jota meidän tulee urheasti wastustaa, waan ei epätoiwoisina sen alle masentua," sanoi tautinen. „Ei se ole mahdollista, että hetkeäkään woit ajatella lapsirauhaamme Tommin murhaajaksi."

„Mutta eikö joku onnetoin kohtaus olisi woinut —! Kuinka selität hänen jäykän waitiolonsa?"

„Sitä en woi selittää", wastasi Katri, „mutta sen

tiedän, että onnettoman sisareni kädet owat puhtaat werestä. Minun kanssani hän tuskassaan wiimeiseksi puhui, ja niin warmasti, kuin uskon kaikkiwaltiaan Jumalaan, niin wakuutettu myöskin olen Annan wiattomuudesta."

„Jumala siunatkoon sinua siitä sanasta!" Yrjö istautui pienelle jakkaralle Katrin tuolin wiereen ja painoi huoaten kaswot käsiin, mutta Katri silitti hienoilla sormillaan hiljalleen hänen suortuwiaan ja jatkoi werkkaan:

„Rukoilkaamme Jumalaa saattamaan totuutta ilmi, mutta älkäämme myöskään unhottako welwollisuuksiamme. Sinun, Yrjö, tulee nyt ryhtyä toimeen. Sinun täytyy heti lähteä kaupunkiin," pitkitti hän, kun Heikkinen ihmetellen häneen katsoi, „ja tehdä kaikki, mitä waan Annan edukſi woit tehdä. Joskohan emme saatakaan toiwoa, että sen kautta saat hänet wapaaksi jälleen, saat kuitenkin tietää, mitä woimme tehdä helpoittaaksemme hänen oloansa, ja äiti pankoon tarpeellisimmat tawarat kokoon, jotta woit ne jo wiedä mukanasi hänelle!"

Ja niin käwikin. Kaikki terweet ja woimakkaat, mutta odottamattoman onnettomuuden kautta lähes mielensä kadottaneet ihmiset antautuiwat tuon raihnaan olennon, jossa asui niin urhea ja luja mieli, johdettoon, ja hän sai heitä muistamaan, että kun waurion myrskyt yksityistä tai perhettä ahdistawat, ei mikään ole turmiollisempaa kuin tahdotoin antauminen niiden waltaan, siihen sijaan kuin tulisi rohkeasti wastaan taistella.

Pahin wastus oli Katrilla isän suhteen, joka mieluimmin kätkeytyi aina johonkuhun kolkkaan eikä millään ehdolla tahtonut tulla ihmisten näkywiin. Hän näytti omalla esimerkillään, kuinka oli paljon wiisaam-

paa rohkeasti katsoa maailman tuomiota silmiin, eikä kaihtenut ketään. Kun joku wieras tuli heitä terwehtimään, otti hän lewollisella katsannolla hänen wastaan, puhuipa wielä sopiwissa tilaisuuksissa itse tapauksestakin. Hän päätti niin warmasti asiain pian selkenewän ja hywin päin kääntywän, että hänen wakuutuksensa ja malttinsa waikuttiwat wieraihinkin, ja sai heitä wähin epäilemään, josko Anna todella olikaan syypää. Ja kun wanha Peltola, joka wierеisessä huoneessa tawallisesti kuunteli, mitä hänestä tai hänen perheestään puhuttaisiin, huomasi, ett'ei jokaisen kieli ollut walmis heti tuomitsemaan, waan että monta osanottawaisuudenkin hywänsuopaa sanaa sai kuulla, rohkaisi hän mieltänsä ja tuli heidän seuraansa. Myöskin sai tyttärensä hänen wähitellen ryhtymään entisiin toimiinsa, mutta wanhalta murtuneelta mieheltä hän kuitenkin näytti onnettoman tapauksen jälkeen, ja liian paljon oli hän sitä ennen muita ylpeydellään loukannut, woidakseen oka taholta nyt sääliwäisyyttä odottaa. Moni ilkeäluonoinen ei laiminlyönyt tilaisuutta antaa hänelle pistoanoja. Katrin pyrinnöt meniwät silloin taas päiwäausiksi turhaan, ja monasti tahtoi hänenkin rohkeutensa semmoisissa tilapäissä jo lannistua.

Oli noin pari tai kolme wiikoa tuon onnettoman sunnuntain jälkeen, kun Peltolan isäntä eräänä päiwänä, palattuaan käwelyltä pelloillaan, asettautui wanhemman tyttärensä eteen ja, tuokion aikaa kiinteästi häneen katsottuaan, kysyi: „Olen ollut pelloilla ja huomannut raja-aidan olewan jo kuntoon pantuna. Kuka sen on tehnyt?"

Katrin kaswoihin lensi hieno puna, ehk'ei hän wähääkään epäillyt wastaessaan: „Wilhelmille siitä tuonoin puhuin ja hän lähetti miehiä sitä korjaamaan. Emme

tahtoneet sinua waiwata monilla kysymyksillä samasta asiasta."

„Hohoi," huokasi Peltola waan, wiskasi lakkinsa pöydälle ja istui penkille.

Katri koki hänelle selwittää, kuinka sopimatointa wanhojen riitojen uudistaminen myllärin kanssa olisi tähän aikaan ollut. Peltola rumputteli äreästi sormillaan pöytää ja sanoi, nyt yhtä itsepäisesti wälttäen waiwaloisen tyttärensä silmiin katsoa, kuin hän sitä äsken oli tehnyt: „Näyttää melkein siltä, kun ei minun tahdostani enää mitään lukua pidettäisi."

Seurasi pitkällinen waitiolon aika, — pitkällinen ja tukala, mutta wiimeinkin lausui Katri: „Isä, minä olen näinä päiwinä usein ajatellut pastorimme erään sunnuntai-saarnan esipuhetta, jossa hän meitä kehoitti olemaan awuliaita wastustelijallemme matkalla. Minusta on, kuin ymmärtäisin wasta nyt oikein hänen silloisen saarnansa."

Peltola nousi ylös ja alkoi käwellä edestakaisin laattialla. Hänen kaswoissaan ilmautui wähäisen sitä lewottomuutta, joka häntä sisällisesti waiwasi, ja jota hän kaikin tawoin koki peittää.

„Monasti täytyy minun epäillä", pitkitti hänen tyttärensä, „josko kuitenkaan on niin hywä, liian jäykästi pitää omaa puoltaan, waikka luulee oikeassakin olewansa. Saattaisihan ihminen erehtyäkin."

Peltola kääntyi äkkiä häneen. „Noin et sinä ole ennen puhunut," lausui hän.

Katri painoi laihat kätensä risteen ja katsoi kirkkailla silmillä kiiwastuneesen mieheen. „En olekkaan," wastasi hän, „mutta minä en myöskään ole koskaan sitä niin paljon ajatellut kuin näinä aikoina, jolloin olen tullut huomaamaan, kuinka odottamatta Jumalan tuomio woi kohdata syyllistä ja syytöintä, ja kum-

mallista on, kuinka nyt woin muistella Ojalan perhettä, tuntematta wähääkään katkeruutta.

„Wai niin, — juuri nyt, kun he kokewat yllyttää kaikkia ihmisiä meitä wastaan ja uskottelewat heitä, että me muka olisimme syypäät kaikkeen heidän onnettomuuteensa."

„Senkin woin heille anteeksi antaa, isä, kun ajattelen sitä kamalata onnettomuutta, joka heitä on kohdannut."

Peltolan kielellä pyöri wastaus, jolla hän luultawasti olisi tahtonut Katria muistuttaa heidän omasta onnettomuudestaan, kun samassa kärryjen rätinä kuului maantieltä ja hän, keskeyttäen puheensa, rientsi ikkunaan. Wilkaistuaan ulos, käwiwät hänen kaswonsa kalweiksi ja polwensa raukeniwat niin, että hän herwottomasti putosi penkille istumaan.

„Siinä äiti jo palautuu," lausui hän hiljaa ja Katrinkin kaswoissa kuwautui kowa mielenliikutus.

Äiti oli käynyt kaupungissa, saadakseen Annaa tawata. Kummallista oli, ettei Peltolaa kukaan saanut taiwutetuksi menemään Annaa terwehtämään. Hän näytti niin kowin kamoksuwan wankilan muuria, juurikuin pelkäisi hän niistä itseensä tarttuwan jonkun häpeäpilkan, jonka jokainen woisi lukea hänen otsallaan ja jota tuskin mikään woisi siitä pyyhkiä.

Peltolan emäntä sitä wastaan oli, wähääkään ajattelematta sitä puolta asiasta, seurannut waan äidin sydämen waatimusta, joka häntä pakoitti rientämään onnettoman tyttärensä luo; mutta tiedot, joita hän sieltä toi, eiwät wähääkään lohduttaneet eiwätkä ilahduttaneet kotona olewia, jotka kiihkeässä mielen ahdistuksessa niitä odottiwat. Hän oli Annan tawannut aiwan samanlaisena, kuin hän lähteissäänkin oli ollut, sillä ainoalla eroituksella, ettei hän nyt toiwot-

tomana istunut ristissä käsin, waan koki lyhentää äärettömän pitkiä päiwiään ahkeralla työskentelemisellä lapsensa hywäksi. Olipa hän jonkunlaisella mielihywällä näyttänyt äidilleen pieniä sukkia, jotka hän oli jo kutonut ja hametta, jota hän parast'aikaa neuloi, mutta siitä asiasta, johon kaikkien ajatukset oliwat kiintyneet, ei hän sanaakaan hiewahtanut, waan pysyi entisessä jäykässä salaperäisyydessään.

Samalle kannalle asiat jäiwät monekfi wiikkoa. Oikeudessa oli murhajuttua jo monasti tutkittu sillä innolla, kuin tawallisesti asioita tutkitaan, jotka niin suurta ja kauheata hämmästystä herättäwät, mutta parempaa selweyttä ei wielä oltu saatu. Ainoa tapaus, josta tieto nuolen nopeudella lewisi noin kuukausi jälkeen Djalan Tommin kuoleman, oli Yrjö Heikkisen wangitseminen. Niinkuin huhu tiesi kertoa, näki oikeus hänen luulewaisuudessaan sekä siinä, että hän ensimmäisenä oli murhatun löytänyt, pätewät syyt epäluuloon häntä kohtaan, ja sentähden myös hänkin tehtiin kanteenalaiseksi. Muutamat jo päättiwät hänen wangitsemisensa wiiwytetyksi waan sentähden, että kaikessa hiljaisuudessa häntä ensin tahdottiin tarkastaa, ja waikka waikea oli tietää, mitä hyötyä semmoisesta tarkastuksesta olisi ollut, koska Heikkinen tapauksen jälkeen aiwan kuin erakko oli oleskellut omalla tilallaan synkkämielisenä ja hiljaisena, pidettiin puhetta kuitenkin totena, sillä näin huomiota herättäwissä tilapäisissä on aina niitä, jotka owat walmiit kuulemaan ja lewittämään mahdottomimpiakin juttuja. Heikkisen wangitseminen saattoi Peltolan perheen yhä haikeampaan suruun ja melkein toiwottomaan epäilykseen. Heidän olonsa tuntui niin tukalalta, että waikeata oli tietää, odottiwatko he surulla waiko toiwolla sitä päiwää helmikuussa seuraawana wuonna, johon asia taas oli ly-

kätty. Warmuus olisi tosin ollut parempi kuin tämä kauhea epätieto, tämä tuskallinen riippuminen toiwon ja pelon waiheella, mutta — eikö woinut aina pelastusta toiwoa niinkauan kuin päätös wielä oli tekemättä? Jos totuus taiwaassa ja maan päällä hallitsee, niin warmaankin wielä aikaa woittaen tuo epätietoinen, mutta hartaasti odotettu selkeys asiassa ilmestyy, — niin päätti Katri aina wieläkin, waikka huoli hänen sydäntään kowin ahdisteli.

Mutta pelastusta ei kuulunut, ja sammunut oli jo toiwon wiimeinenkin kipinä sen miehen sydämessä, joka eräänä kolkkona päiwänä helmikuun alussa astui L:n kaupungin katuja. Hänen karwanen lakkinsa oli wedetty sywään alas silmille ja katuwierustaa astuessaan wetääntyi hän aiwa mahdollisimman likelle siwulla olewien huoneuksien seiniä. Hän oli hywillään siitä, että lumi, jota kowa tuuli ryöpytti wasten kulkewien silmiä, esti wastaantulewia kääntämästä huomiotansa häneen. Se muuten oli turha pelko, sillä itse kukin heistä ajatteli waan omia murheitaan eikä sitä paitse kukaan olisi tuota wanhaa, koukistunutta ukkoa woinut arwata Peltolan mahtawaksi isännäksi Suorsakylästä, joka ennen käwi suorana ja ylpeänä kuin itse ruhtinas. Mies astui nyt elämänsä raskaimpia askeleita, sillä hirmuisimman sisällisen taistelon kestettyä oli hän wiimeinkin päättänyt mennä wankilaan tytärtään terwehtimään. Jos olisi joku ennen hywinä päiwinä hänelle ennustanut näin käywän, kuinka olisikaan hän silloin häwäissyt ennustajan ja tukkinut hänen suunsa! Jumala taiwaassa ja Katri oliwat ainoat, jotka tiesiwät, mitä waiwaa hän oli kärsinyt, ennenkuin hän sai tälle matkalle lähteneeksi, ja kun hän tämän, hänen mielestään kauheimman häpeän alle antaantui, oli hänen mielensä tykkänään

murtua ja hän ajatteli sydämessään: minä olen onnettomin mies maan päällä.

Hän katseli warowasti ympärilleen joka haaralle ennenkuin kääntyi sille syrjäkadulle, joka wei L:n kaupungin wankilaan; sanaakaan lausumatta noudatti hän kaikkia waadittuja temppuja, kunnes wihdoin wiimeinen lukko narisi — ja wangittu seisoi hänen edessään.

Se waikutti häneen niin, että hän tunsi päätänsä wiimaawan, ja hän waipui sentähden raskaasti sille puisewalle tuolille, jonka Anna hänelle tarjosi. Mutta Annan kalweille, ohuiksi käyneille kaswoille lensi heleä ilon punа, ja pienellä, hienolla kädellään silitteli hän isänsä harmaita hiuksia ja hänen karkeita kaswojaan.

„Se oli sinulta hywin tehty, isä", lausui hän. „Oi kuinka iloitsen siitä, että wielä kerran tulit minua katsomaan. Nyt olen warma, ett'et wihassa ajattele Annaasi."

Peltola ei ollut tottunut lastensa hywäilemisiin, eikä koskaan ennen semmoista joutawaisuutta sallinut; mutta tällä hetkellä tuon ohkaisen käden kosketus tenhoisasti häneen waikutti. Se pyyhkäisi wiimeisenkin kowuuden ja wihan hänen sydämestään ja sai raskaat kyynelet wuotamaan hänen silmistään.

„Ethän Anna" — hän otti tuon pienen käden omaan karkeaan ja suureen kouraansa, piti siitä wakaasti kiinni ja katsoi rukoilewalla, awuttomuudessaan sanomattoman liikuttawalla katsannolla nuoren waimon silmiin, — „ethän ole sitä tehnyt; woinhan siinä suhteessa kuitenkin olla lewollinen?"

Hänen muuttuneet kaswonsa, ja wielä enemmän hänen toisenlainen olentonsa waikuttiwat waltawasti Annaan, joka onnettomuuden jälkeen ei lainkaan ollut isäänsä nähnyt. Hänen huulensa wäwähteliwät, ratkaisewa sana näytti olewan pääsemäisillään, mutta en-

nenkuin hän oli emättänyt sen lausua, oli kuin joku kauhea muiston puuska olisi häneen iskenyt, ja painaen molemmat kädet sydämelleen waipui hän herwottomana laattiaan isänsä eteen, ja kätki kaswonsa hänen polwiinsa.

Peltola laski leweän kätensä hänen päähänsä ja ja jatkoi melkein kuiskaten, ikäänkuin toiwoi hän kauhkeudellaan paremmin saawansa häntä houkutelluksi: „Eikös niin, lapseni, uskothan minulle kaikki, mitä tuona onnettomana iltana on sinua kohdannut? Jälleen toki woinet kaikki sanoa, waikka olisikin se kuinkakin kauheata, kaikki, mikä wieraita ihmisiä ei wähääkään liikuta. Tiedätkö" pitkitti hän tuskallisesti, kumartuen sywään tyttärensä ylitse, „tiedätkö, — *kuka* sen on tehnyt?"

Anna pudisti päätään. Kenties oli tämä hetki waikein hänen elämässään, ja kun hän nyt kärsiwällä katseella katsoi isäänsä, näkyi hänen suurten, wäsyneiden silmiensä sywyydessä toiwotoin katse, joka äänettömnä rukoili: „Älä minulta enää kysy, kuin en kuitenkaan woi mitään wastata." Hän näki isänsä kaswoista, että wiha alkoi kiehua hänen sydämessään ja toiwottomalla huudolla: „isä, isä, älä minuun närkästy!" tawoitteli hän isänsä kättä, mutta tämä työnsi nyt hänen luotaan ja nousi ylös.

„Aina waan yhtä jäykkä ja uppiniskainen", sanoi hän. Peltola alkoi nyt likemmin tarkastaa tätä surullista asunnosta, jonka tosin Annan toimi ja kotona olewien hellä huolenpito oli tehnyt niin hauskaksi ja mukawaksi, kuin asian haarat suinkin myönsiwät, mutta jonka todellinen laatu tarkemmin tutkiessa tuli hywinkin selwästi ilmi, ja kun hänen silmänsä kohtasiwat pientä, rautahäkillä warustettua ikkunaa, tunsi hän kylmän wäreen käywän läpi ruumiinsa. Taas täytti

muisto hänen kauheasta tilastaan yksinomaisesti hänen mielensä ja lauhkeammat tunteet tukahtuiwat. „Aina waan yhtä jäykkä ja uppiniskainen“ toisti hän. „Täytyykö minun sinua muistuttaa, että sinä se olet, joka olet meidät häwäisnyt ja tehnyt meidät kaikki onnettomiksi?“

Nuori waimoraukka koki pysytellä pystyssä. „Ei se ole uppiniskaisuutta, isä. Totisesti ja ihan warmaan, — sitä se ei ole.“

„No miksikä et sitten puhu“, tiuskaisi Peltola entisellä kiukkuisuudellaan, „kun ainoa sanakin sinun suustasi kentiesi woisi koko onnettomuuden auttaa. Eikö wiimein itsekukin tule uskoneeksi —“

Hän keskeytti puheensa ja käänsi silmänsä ikkunan rautahäkistä oween, jonka takaa tiesi tarkkojen silmien häntä waariinottawan.

Anna oli kalmankalwea. „Isä“ sanoi hän ja läheni kiukustunutta miestä ihan likelle, „suo minulle anteeksi, ett'en siitä illasta woi mitään kertoa. Walalla olen sen wannonut Jumalalle ja itselleni. Älä minulta enää kysy äläkä minuun suutu. Ole armelias!“

Wanhus, kun katsoi tuohon hentoon, niin määrättömästi kärsiwään olentoon, tunsi wihansa lauhtuwan yhtä äkkiä kuin se oli nousutkin. Hänen sydäntään kipeästi wihlaisi, kun hän katsoi noihin ohkaisiin ja surullisiin kaswoihin. „Kuinka sinun huomenna käynee,“ alkoi hän taas epäwakaisella äänellä. „Huomenna kuin he taaskin tutkiwat sinua ja —“

Hän waikeni. Koko hänen jättiläisruumiinsa wärisi, ja hänen oli mahdotoin saada wiimeistä sanaa sanotuksi.

Anna oli kohottanut ristiinpainetut, kuultawan ohkaiset kätensä. „Käy niinkuin Jumala tahtoo“,

lausui hän. „Minä tyydyn kaikkeen, mutta, isä“, ja niinkuin joku hirmuinen ajatus olisi äkkiä juolahtanut hänen mieleensä, kääntyi hän kuumeentapaisessa tuskassa isäänsä ja kiinnitti huolestuneet silmänsä tarkkaawina hänen kaswoihinsa, „isä, ethän kuitenkaan warone waaran häntäkin uhkaawan, — häntä siellä — Yrjöä?“

Wanhuksen pää painui alas ja Anna tuli häntä wieläkin likemmäksi. Hän laski kätensä isänsä käsiwarrelle. „On aiwan kuin olisi joku aawe minua wainonnut nämät päiwät,“ jatkoi hän wäriſewällä äänellä, „seurannut minua kuin warjo päiwillä ja yksinäisinä öisinä seisonut minun wuoteeni ääressä. Kuinka Yrjön laita on? Kerran he asettiwat minun hänen eteensä ja silloin he kiusaſiwat minua enemmän kuin koskaan sitä ennen kyſymyksillään. Oi, se oli hirmuista! En tohtinut häneen wähääkään katſoa, ett'en olisi tykkänään hämmentynyt. Kuinka Yrjön laita on? Ethän, isä, toki arwele, että h ä n t ä onnettomuus uhkaa?“

Wanhus loi silmänsä tyttäreensä. „Kaikessa tapauksessa“, sanoi hän, „saat hänen huomenna nähdä oikeudessa kanteenalaisena niinkuin sinäkin.“

Annan katse jäykistyi. „Sen tiedän“, kuului wäriſewä kuiskaus hänen huuliltaan. „Kaikesta waiwasta, minkä olen saanut kärsiä, en muuta muista kuin sen ainoan, mutta se onkin hirmuisin kaikesta. Mutta uskothan, lienеehän jokainen warma siitä, että hän pääſee wapaaksi? Eihän ole mitään todistusta, ei niin mitään todistusta häntä wastaan.“

Kuolettawassa tuskassa kiinnitti hän silmänsä isäänsä, mutta tämä kyſyi tuimasti: „Oletko warma hänen wiattomuudestaan?“

Hiljaiſella huudahduksella nuori waimo peräytyi

askeleen ja waipui tuolille isänsä wiereen. Hän painoi kaswot käsiin ja koko hänen ruumiinsa wäwähteli ikäänkuin kowista nyyhkytyksistä.

„Ajatteletko lastasi, Anna?“ pitkitti hänen isänsä. „Muista häntä ja kerro wihdoinkin kaikki, mitä tuona onnettomana iltana on tapahtunut.“

Annan kädet putosiwat alas ja hänen katsantonsa oli niin kauhistunut, kuin jos kaikki manalan hirwiöt olisiwat häntä yhtähaawaa ahdistaneet. Hänen kaswonsa oliwat kalmankarwaiset ja ikäänkuin haikiamman tuskan alla kiwestyneet. — „Sitä en woi,“ huusi hän, „ja waikka kuollakin nuun täytyisi, en sitä sittenkään woi!“

Peltolan isäntä seisoi neuwotoinna. Hän tunsi itsensä woimattomaksi tuon ruumiillisesti heikon olennon suhteen, eikä tiennyt mitään neuwoa enemmän kuin tuomari taikka Annan asianajajakaan, kun he kokiwat hänen salaisuuttaan riistää.

„Isä“, lausui nyt Anna äkkiä, samalla kun hän witkaan nousi penkiltä ja isäänsä lähestyen laski päänsä hänen olkapäälleen: „Isä, yhtä sinulta wielä pyydän. Rakas Jumala taiwaassa ei minua niin kowin rankaise, että sallisi Yrjön minun tähteni tulla wieläkin onnettomammaksi. Mutta kun hän wapaana palajaa kotiin, isä, niin terwehdi häntä silloin minulta ja sano, että minä näinä pitkinä, yksinäisinä päiwinä olen ajatellut menneitä aikoja ja että nyt tiedän sen olleen minun syyni, kun emme onnellisia olleet. Nyt tiedän pitää arwossa hänen määrätöintä hywyyttään minua kohtaan ja olen hänelle siitä kiitollinen. Minä pyydän häntä wihatta minua muistamaan, ja toiwokaamme, että Jumalan anteeksi-antamus meille kummallekin tulee osaksi. Paremman waimon hän olisi

anſainnut, kuin minä olin. Mutta kowa onni oli meille kummallekin niin määrännyt."

„Tuon kaiken tiedät, etkä kuitenkaan —" Anna tajuſi hänen kyſywän katſeensa. Werkalleen toisti hän: „Enkä kuitenkaan woi muuta."

Wielä tahtoi hän jotakin liſätä, mutta owi heidän takanaan nariſi hiljaa. Niin nopeasti, kuin ajatus lentää, oliwat ne lyhyet hetket kuluneet, jotka heille oli ſuotu yhdessä-oloon, ja wanginwartia ilmoitti nyt armahtamatta eron-hetken tulleeksi.

Waan muutamia yksityisiä sanoja saiwat isä ja tytär toisilleen kuiskatuiksi ja sitten ottiwat he katkerat, ſurulliſet jäähywäiſet toiſiltaan.

Wielä koukistuneempana ja ſiſällisesti maſentuneempana astui Peltolan iſäntä wankilasta palatessaan kestikiewaria kohden, johon hän oli korttierinsa ottanut, ja ſillä wälin istui hänen tyttärensä puiſewalla tuolilla wankihuoneen hämäräſsä. Hänen kuumat ja kyyneletömät ſilmänsä tuijottiwat ſylisſä olewiin, ristiinpainettuihin käſiin ja hiljainen kuiskutus kuului hänen wäriſewiltä huuliltaan: „Tämä tuntuu kuitenkin waikeammalta kuin luulinkaan, — melkein liian waikealta."

VII.

Sumean talwipäiwän hämärä walo lankeſi oikeusſalin korkeihin ikkunoihin ja walaiſi himmeästi wanhanaikuiſta huonetta, joſſa tänä päiwänä tuo walitettawasti uſein harhailewa ihmiſellinen oikeus oli tuomitſewa ſamoin harhailewia kanſſaihmiſiä. Yhä pimeämpi oli hämärä owenſuuſſa, joſſa kuuntelijat ahtaasſa tungokſeſſa tuuppiwat toiſiaan ja heittiwät puolittain uteliaita, puolittain ſywästi liikutettuja katſeita ſulkuaitauksen yli, joka heidät eroitti ſiitä osasta ſalia,

jossa oikeudenistunnon sija oli, ja jossa tyhjät istuimet odottiwat oikeuden jäseniä.

Hywä oli, ett'eiwät kanteenalaiset, joiden asiaa tänä päiwänä aiottiin tutkia, kuulleet niitä solwauksia, jotka joukon seassa kuului yhteydessä heidän nimiensä kanssa, eiwätkä tienneet kuinka usein heistä näinä aikoina oli paikkakunnalla puhetta pidetty, kuinka äärettömästi asiaa sinne ja tänne harkittu, jopa siitäkin tuumailtu, kuinka Anna Heikkisen woimat kykeniwät tekemään tuon kamalan työn, johon kenties tuntemattomat seikat oliwat hänen saattaneet. Sittenkuin ensimmäinen, murhan herättämä kauhistus oli antaantunut, ja maltillisemmat ajatukset sijaa saaneet, alkoi yhä useampia ääniä kuulua, jotka päättiwät, ettei niin wiatoin olento, kuin Anna Heikkinen aina siihen saakka oli ollut, millään tawalla woinut kohottaa kättään kuolemaniskuun jotakuta lähimmäistään wastaan, wielä wähemmin häntä kohden, johon hellemmät muistot, ja kenties wieläkin kestäwä sydämen taipumus häntä kiinnittiwät. Eikö sittenkin, jota enemmän asiaa ajatteli, olisi paljon suurempi syy epäiluuloon hänen loukattua miestään wastaan? Mutta minkätähden hän sitten waikenee, mitä merkitsee tuo jäykkä äänettömyys, joka itse Annan puolustajatkin saa epäilyksen? Se tosin oli kysymys, johon ei kukaan tiennyt wastausta antaa, waan että tätä wastausta kiihkeällä uteliaisuudella odotettin, sen todisti jo ensi silmäys siihen tungokseen asti täytettyyn salin osaan, joka kuulijoille oli määrätty.

Hitaasti löi kello yhdeksää, ilmoittaen siten ajan tulleeksi, jolloin toimitus oli alkawa ja kahden ihmisen ajallisesta tulewaisuudesta tuomio langetettawa. Kohta kellon ensi lyönnillä taukosi äkkiä hälinä owensuussa ja äänetöin mielen jännitys waltasi wäkijoukon. Hetken ankara wakawuus rammistutti liukkaimmankin

kielen, kun tuomari ja oikeudesto täsmälleen määrätyllä tunnilla astuiwat sisään ja tuomari, sittenkuin kaikki oliwat istumaan ruwenneet, selkeällä äänellä antoi käskyn kanteenalaisten saapuwille tuomiosta. Kaikkein silmät kääntyiwät kuin noiduttuina oween, josta kohta senjälkeen kanteenalaiset, heidän asianajajansa ja wartiansa ilmestyiwät. Anna oli puettu koristamattomiin mustiin waatteihin ja hänen waaleat hiuksensa riippuiwat alhaalla kahdessa palmikossa. Koko hänen olentonsa, kun hän maahan luoduin silmin ja kaswot kalmankalweina ilmestyi uteliaitten näkywiin, muistutti enemmän kärsiwästä marttyyristä kuin syyllisestä pahantekijästä. Kaikkein katsannot osoittiwat sääliwäisyyttä, mutta Anna ei kertaakaan nostanut silmiään maasta, astuessaan werkkaan ja horjuwin askelin owelta oikeuden eteen.

Heti hänen jäljessään oli Yrjö Heikkinen tullut sisään. Hänkin oli luonut silmänsä alas, ja synkkä warjo pimensi hänen otsaansa, niinkuin hän myöskin nähtäwästi koki painaa sitä kowaa ja katkerata mielenliikutusta, joka hänen kaswoissaan kuwastui, ja jonka puolisonsa kohtaaminen wast'ikään etuhuoneessa oli hänessä waikuttanut. Hän asettui seisomaan jonkun matkaa waimostaan, ja se lewotoin, tuskallinen katse, jolla hän nyt loi silmänsä Annaan, osoitti, ettei hän mitään lukua pitänyt kuulijoista enemmän kuin oikeudestakaan, waan että nuo kalweat, surulliset kaswot oliwat hänelle kaikki kaikessa. Olisiko waan ainoakaan lämmin katse noista suloisista, sinisistä silmistä häntä kohdannut! Mutta eikö wastikään etuhuoneessakin ainoastaan wälttäwä kädenliikutus, rukoilewa kuiskaus: „Älä hämmennä mun wiimeisiä woimiani," ollut kaikki, mitä hän oli wastannut miehensä sydämelliseen terwehdykseen? Olipa hänestä näyttänyt

melkein, kuin olisi Annaa pöyristänyt häntä nähdessään.

Yrjö Heikkinen weti niistinliinan taskustaan ja pyyhki kylmät hikihelmet otsaltaan, mutta samassa kuuli hän nimeään mainittawan ja katsahti sentähden ylös. Tuomari oli ikään ilmoittanut oikeuden tutkinnon alkawaan murhajutusta, josta hänen waimoaan etupäässä syytettiin, ja kysyi, josko heillä, toisella tai toisella, olisi jotakin muistutusta asiassa tehtäwänä. Kumpikin antoiwat he kieltäwän wastauksen, ja sittenkuin tuomari oli wannottanut todistajat ja waroittanut heitä tarkasti totuudessa pysymään, antoi hän heille käskyn astua ulos, kunnes heitä tarwittaessa sisään waadittaisiin, ja kehoitti päällekantajaa lukemaan kannekirjoituksen.

Tämä ei mitään uutta sisältänyt. Wielä kerran siinä kuulijoille kerrottiin tapauksen kaikki erityiset kohdat, jotka oliwat Annarakan niin kauhean epäluulon alaiseksi tehneet. Häneen kääntyi nytkin tuomari, niinpian kuin päällekantaja oli lukemisen lopettanut, näillä painawilla sanoilla:

„Minä kysyn teiltä, Anna Heikkinen, tunnustatteko itsenne syylliseksi nuorukaisen Tommi Ojalan Suorsakylästä kuolemaan?"

Nuori waimo nojautui kädellään likellä olewan tuolin karmiin, silläwälin kun hän werkkaan nosti suuret, surulliset silmänsä kysyjään. Tuijottaen katsoi hän koko ajan tuomariin, kun tämä kysymyksiä tehdessään pani erityisen painon jok'ainoalle sanalle, ikäänkuin tahtoi hän siten huomauttaa häntä hetken tärkeydestä, ja sitten loi hän silmänsä apua anowina asianajajaansa. Tämä lähestyi häntä ja näytti kuiskaawan muutamia rohkaisewia sanoja hänen korwaansa. Haudan hiljaisuus wallitsi huoneessa. Yrjö Heikkinen oli ehdotto-

masti kumartunut eteenpäin, woidakseusa paremmin nähdä waimonsa kaswoja, ja hänen silmänsä riippuiwat kuin naulatut Annan ohkaisissa, kalweissa huulissa. Nyt — nyt hänen toki jotakin täytyi wastata, nyt ei hän kumminkaan woine waitiololla wälttää tuota kauheata kysymystä, joka hänelle tässä kamoksuttawassa tilapäässä tehtiin, — nyt, kun kaikki oli kysymyksessä, kunnia ja wapaus, koko hänen ajallisen elämänsä tulewaisuus.

Anna painoi päänsä alas rinnalle ja waikeni. Tuomari uudisti kysymyksensä ja asianajaja puhui taaskin puolittain kuiskaamalla nuorelle waimolle wakawia, kehoittawia sanoja.

„Minä pyydän, älkää minulta enää mitään kysykö," lausui Anna nyt wapisewalla, tuskin kuuluwalla äänellä ja samalla loi hän silmänsä rukoilewina tuohon pöydän takana istuwaan mieheen, jonka teräwät silmäykset näyttiwät tunkeutuwan aina hänen sydämensä sywimpään pohjukkaan.

Tuomari katsoi asianajajaan, mutta tämä nosti waan neuwotoinna olkapäitään.

„Minun täytyy teitä huomauttaa siitä, Anna Heikkinen," lausui tuomari taas hetken aikaa waiti oltuaan, „että te, kun kowakiskoisesti kiellätte antaa minkäänlaista wastausta, waan suuresti huononnatte asianne. Ainoastaan suorat, totuuden rajoissa wakaasti pysywät wastaukset kaikkiin teille tehtyihin kysymyksiin woiwat olla teille hyödyksi."

„Mutta tyydynhän niskoittelematta kaikkeen, mitä minusta päätetään," wastasi Anna nyt, työläästi kerättyään kaikki woimansa, ja Yrjö Heikkisen kaswoista katosi wiimeinenkin toiwon säde.

Kuulijain parwessa käwi hiljainen tohina ja yksityisiä ihmettelemisen, jopa hämmästyksenkin huudahduk-

sia kuului heidän seastaan. Semmoista wastausta ei wielä koskaan kuultu kysymykseen, johon tawallisesti waan kowalla kiellolla wastattiin. Puhuiko hän houraukſessa wai oliko hänen wastauksensa pidettäwä myönnytyksenä? Moni läsnäolewista, joka tähän saakka oli pitänyt Annan syyllisyyden mahdottomana, alkoi nyt kuitenkin sitä uskoa todeksi, silläwälin kuin mainittu kummallinen wastaus sywästi liikutti niitä, joiden sääliwäisyyttä tuo miellyttäwä, nöyräluontoinen waimo oli herättänyt.

Tuomarikin näytti kuuluwan wiimemainittujen joukkoon. Ihmeteltäwällä kärsiwällisyydellä teki hän kanteenalaiselle yhä kysymyksiä, joiden kautta koki saada häntä järkewämpiin wastauksiin, mutta kaikki hänen waiwansa meniwät turhiin. Ne tosiasiat, jotka Anna ennenkin oli myöntänyt, tunnusti hän nytkin oikeiksi, tunsi myöskin pöydällä olewat kultaiset ketjut omikseen, mutta muihin kysymyksiin ei hän mitään wastannut.

Tutkimus käwi muuten aiwan tawallista uraa, todistajat kertoiwat waan tosiasioita, jotka jo aikoja sitten oliwat yleisesti tunnetut. Walitettawasti oli tässä jutussa monta todistusta syytettyä wastaan, mutta ei ainoatakaan, joka olisi puhunut hänen puolestaan, ell'ei senlaisena pidetty Katrin antamaa kirjallista kertomusta Annan kauheasta tuskasta ja hätäisistä sanoista: „ihan warmaan, minä olen wiatoin," wähää ennen kuin tuo onnetoin tapaus tuli ilmi.

Todistajain kuulustettua luettiin tämä Katrin antama kertomus, jonka hän oli kirjallisesti tehnyt, kun ei kiwuloisuutensa tähden kyennyt tulemaan saapuwille. Mutta näistä himmeistä sanoista woi waan pelastusta toiwowa sisaren sydän odottaa sanottawaa waikutusta niihin miehiin, joiden wallassa asian ratkaiseminen oli, ja jotka tuskin woiwat käsittääkään An-

nan silloisen tuskan kowuutta, kun eiwät sitä itse olleet nähneet. Aina selwemmin huomasiwat he sen tukalan hetken auttamattomasti lähestywän, jolloin heidän tuli julistaa langettawa tuomio tuon nuoren waimorankan yli, jonka kowa kohtalo herätti heidän sywintä säälimistään, ja jonka, jos hän todella olikin syypää, kenties onnettominmat asianhaarat oliwat kysymyksessä olewaan kamalaan työhön saattaneet.

Koko oikeuden istunnon ajan, niinkauwan kuin kysymykset yksinomaisesti häntä tarkoittiwat taikka todistajain kertomukset syytöksellä häntä uhkasiwat, oli Anna osoittanut suurempaa mielenmalttia ja lewollisuutta, kuin hänen ensimmäisen silmin-nähtäwän liikutuksensa suhteen olisi woitu odottaakaan, ja ainoastaan, kun tuomari Yrjö Heikkisen puoleen kääntyi ja odottamattomilla, äkkinäisillä kysymyksillä koki häntä solmita, näytti tukala lewottomuus waltaawan Annan mielen; lensipä hehkuwa punа hänen kaswoilleen ja hän tuntui helpommin hengittäwän joka kerran, kun Heikkinen hätäilemättä ja arwelematta antoi ensimmäisen kertomuksensa kanssa täydellisesti yhtäpitäwiä wastauksia. Tutkimuksen kestäessä oli yleisesti luulo Annan syyllisyydestä wakaantunut; nekin, jotka alussa oliwat sitä mahdottomana pitäneet, eiwät enää saattaneet epäillä, waikka tosin jokainen piti luultawana, että asiassa oli liewentäwiä seikkoja, joita ei tähän saakka wielä oltu selwille saatu. Yksin päällekantajakin, joka wielä kerran luki kanteen ja loi yleisen silmäyksen todistajain esiintuomiin tosiasioihin, esitti, ett'ei tässä woitu otaksua murhan tapahtuneen wapaalla aikomuksella, waan että satunnaiset seikat oliwat kuolettawan iskun waikuttaneet; mutta tämän wiimeisen luuli hän tulleen täydesti toteen näytetyksi ja waati sentähden oikeuden tekemään päätöksen asiassa.

Annan asianajajalle tuntui nähtäwästi waikealta puolustaa sitä, jota hän ei itsekään wähäkään uskonut. Kun häneltä puuttui minkäänlaisia todistuksia Annan wiattomuudesta, joilla olisi woinut kuulijainsa wakuutusta hämmentää, koki hän kumminkin heidän tunteihinsa waikuttaa. Kauniisti sujuwassa puheessa esitti hän Annan edellistä wirheetöintä elämää, huomautti siitä kunnioituksesta, joka yleisesti oli langennut hänen perheensä osaksi, eikä edes kamoksunut hienosti wiitata hänen miellyttäwään, ylewätä mieltä todistawaan ulkomuotoonsa, ja koki kaiken tämän nojalla näyttää Annan syyllisyyttä siweellisesti mahdottomaksi, sitä enemmän kun murhatun ja hänen keskinäinen suhteensa ennen oli ollut enemmän kuin ystäwällinen, sen mukaan kuin useitten todistajain kertomuksesta woi päättää. Siihen katsoen hän myöskin huomautti, että paljon enemmän oli syytä epäiluuloon erästä toista henkilöä kohtaan. Lopullisesti waati hän oikeutta todistusten puutteessa julistamaan kanteenalaisen syyttömäksi.

Hänen puheensa sai kyyneleet wakawimpainkin miesten silmiin ja owensuusta kuului kowia nyyhkytyksiä. Kaikkein silmät kääntyiwät sääliwinä nuoreen waimoraukkaan, jonka kohtalon kenties jo ensi hetki kauhistawasti määräisi, sulkien hänet äärettömän pitkiksi wuosiksi wankilan muurien sisään ja häwittäen hänen nimensä eläwäisten joukosta. Hän itse oli kuin marmorikuwa, — niin liikkumattomana seisoi hän, kertaakaan nostamatta silmiään maasta, ainoastaan hänen ristiinpainetut kätensä puristuiwat wetotaudin tapaisesti toisiinsa. Sitä pientä liikettä paitse, jota kenties ei kukaan muu huomannut kuin hänen miehensä, olisi woinut epäillä, josko hän ylipäätään oli sanaakaan tajunnut koko puheesta.

Heikkinen oli asianajajan puhuessa kärsinyt kuolemantuskia ei ainoastaan huolesta Annan kohtalon suhteen, waan myöskin siitä piinasta, nähdä alinomaa waimonsa sydämen salaisuudet säälimättä wedettäwän julkisuuden waloon, ja kuulla yhä wierailta huulilta sen masentawan tosiasian, että hänen sydämensä oli ennen ollut toisen oma. Hengittäminen käwi tuolle onnettomalle miehelle waikeaksi. Hänen sydäntään ahdisti, hänestä tuntui kuin täytyisi hänen tukehtua, ja ikäänkuin unessa kuuli hän tuomarin käskewän asianomaisia astumaan ulos, sikä aikaa, kun oikeus tekisi päätöksen, mutta — — mikäpä nyt tapahtui. Oliko hän menettänyt järkensä taikka häikisteleikö häntä joku mielen kuwaelma? Totta tosiaan, — eikö hän selwään nähnyt oikeuden palwelijan pikaisilla askelilla, juuri kuin jotakin tärkeätä olisi kysymyksessä, rientäwän salin poikki ja häiritsewän oikeuden säännöllistä istuntoa antamalla eräälle kirjeen tuomarin käteen ja kuiskaamalla hänelle samassa joitakuita selittäwiä sanoja.

Heikkinen hieroi silmiään ja kumartui eteenpäin. Ei, unen-näköä se ei ollut. Hän näki selwään, kuinka tuomari, nähtäwästi kummastuneena, otti kirjeen, aukaisi sen ja silmäeli kirjoitusta; kuinka hän sitten käänsi toisiin, siwulla istuwiin herroihin ja waihtoi heidän kanssaan pari sanaa, ja kuinka wiimein kirje heidän wälillään kulki kädestä käteen ja antoi heille syytä hiljaiseen keskusteluun.

Kuulijain seassa ilmestyi lewottomuutta. Hetki oli jännittäwä ja sentähden jokainen satunnainen tapaus lisäsi mielen kiihkeyttä. „Mitä tämä merkitsee? Kirje? Mistä se on tullut?“ Suusta suuhun käwiwät nämät kysymykset ja owen suussa nousi pian tohina, kuin kaukaisten kuohujen pauhinasta. Waan kun tuomari ojensi kätensä, waatien hiljaisuutta, laskasi

melu äkkiä ja kuolon=hiljaisuus wallitsi huoneessa. „Olen tässä saanut wastaanottaa pastori H:n kirjoittaman kirjeen", lausui tuomari tyyneenä ja wakawasti, „jossa hän anoo, että kirjeentuoja, jos mahdollista on, todistajana kuulustettaisiin siinä jutussa, joka tänäpäiwänä on tutkittawana ollut. Äkkinäinen sairauden kohtaus on estänyt häntä todistajaa tänne seuraamasta, niinkuin aikomuksensa oli ollut. Hänen pyyntöönsä katsoen, ja koska on syytä toiwoa senkautta saatawan parempaa selkeyttä tässä tärkeässä ja aina wielä himmeässä asiassa, päättää oikeus, siitä erityistä tutkimusta pitämättä, yksimielisesti myöntää, että poikkeawaisesti puheena olewa todistaja wielä tässä istunnossa tulee kuulustettawaksi."

Samassa antoi hän oikeudenpalwelijalle wiittaamalla käskyn tuoda todistaja esiin.

Sanomattoman waikutuksen tekiwät nämät tuomarin lausumat sanat kuulijoihin. Jokainoan läsnäolewan mieleen lensi aawistus siitä, että jotakin tärkeätä oli kysymyksessä, että jotakin uutta oli tulewa, kenties jo ensi hetkessä, ja kaikkein silmät kääntyiwät oween; mutta samassa kun se aukeni kuului yhteen äänen yleinen hämmästyksen huuto kuulijain parwesta. Todistaja oli — — — waimoinen henki. Epäwakaisilla askeleilla, pelonalaisesti katsellen ympärilleen astui hän oikeuden=palwelijan seurassa huoneesen.

Kanteenalainen, jonka wiimeinen tapaus myöskin oli herättänyt uneilewasta lewostaan, oli tietämättänsä kääntynyt oween, ikäänkuin saadakseen mitä pikemmin odotettua nähdä. Silmät lewällään tuijotti hän oween, mutta heitettyään waan ainoan katseen tulijaan, waipui hän aiwan kuin hämmästyksestä kangistuneena likeiseen tuoliin istumaan. Hän oli tuntenut Leipuri=Leenan.

Waimo näytti wiimeisinä kuukausina käyneen wuosia wanhemmaksi. Ei hän enää astunut entisellä jäntewyydellä, waan näytti, ehkä hän wapaehtoisesti oli saapuwille tullut, nyt wastenmielisesti ja ainoastaan oikeuden palwelijan hiljaisista kehoituksista lähestywän oikeuden herroja. Kun Leenan papinkirja oli tarkastettu ja hän oli tehnyt todistajan-walan, kehoitti häntä tuomari totuuden mukaan kaikki kertomaan, mitä hän mahdollisesti tiesi ja tunsi nuoren Ojalan kuolemasta.

Magdaleena Jaakontytär pyyhki esiliinan kulmalla silmiään. „Herra tuomari," wastasi hän, „minä olen köyhä waimoparka, mutta joka minun waan tuntee, hän myöskin tietää, että aina olen rehellisellä työllä leipäni ansainnut, ja —"

„Minun täytyy teitä siitä huomauttaa, Magdaleena Jaakontytär", keskeytti häntä puheenjohtaja, „että teidän tulee pysyä tarkasti asiassa, ja että teidän on waan minun kysymyksiini wastaaminen. Wielä kerran siis, mitä tietoja woitte te antaa niistä seikoista, jotka owat waikuttaneet Tommi Ojalan kuolemaan?"

Waimo pyyhki taaskin silmiään ja nyki hätääntyneenä esiliinaansa, eikä näyttänyt tietäwän mitä wastata.

Tuomari alkoi tuskastua ja weti otsansa ryppyyn. „Te olette tuoneet minulle kirjeen papiltanne ja sielunpaimeneltanne, jossa hän minua pyytää kuulemaan teidän todistustanne kysymyksessä olewassa asiassa. Te olette itse halunneet — —"

Waimo kawahti äkkiä ujoudestaan. „Minäkö halunnut?" lausui hän, ja ääni, jolla hän sen lausui, oli jo sangen uskalias. „Ei, herra tuomari, minä en ole niin mitään halunnut, mutta minun poikani — —" Hän wiiwähti taaskin. „Minun poikani on nyt jonkun aikaa ollut sairaana, ja —"

Tuomari näytti wähällä pitäen tykkänään menettäwän kärsiwällisyytensä. „Minun täytyy teitä siitä huomauttaa“, keskeytti hän taaskin wähän kowemmalla äänellä todistajan puheen, „että siitä seuraa kowa rangaistus, jos te ilman laillista syytä tässä häiritsette ja wiiwytätte oikeuden istuntoa. Wiimeisen kerran minä teitä kehoitan pysymään asiassa.“

„Mutta, herra tuomari“, lausui Leena itkusuin, „olenhan minä asiassa. Minun poikani oli Tommin paras ystäwä. Olisin totta tosiaan toiwonut, ettei hän koskaan olisi Tommia nähnyt. Minä waimoraukka —“

„Hänen paras ystäwänsä!“ Todistajan sekawa puhe näytti äkkiä tuomarista merkittäwältä. „Mikä mies teidän poikanne on, ja mikä on hänen nimensä?“

„Hän on Petter. Petter Leenanpoika Taawettilasta, ja hän on aina elänyt rehellisesti; ei kukaan woi hänestä muuta sanoa.“

„Hän oli siis ystäwyydessä nuoren Ojalan kanssa?“

„Niin oli, herra tuomari. Hän palweli muutamia wuosia renkinä Ojalassa. Ja hän oli aina hywää Tommin kanssa.“

„Minkätähden läksi hän palwelukseestaan?“

Leena wiipyi wastauksella, mutta mieleensä mahtoi juolahtaa papin wakawa kehoitus, ilmoittaa suora totuus, mitäkään peittämättä, koska petos ei häntä kumminkaan enää mihinkään auttaisi. „Ihmiset owat niin pahoja,“ alkoi hän jälleen. „He nostiwat Petteristä kaikellaisia pahoja puheita, sanoiwat hänen elämän hurjasti ja wiettelewän Tommiakin pahaan, ja wiimein Ojalaisetkin sen uskoiwat ja paniwat hänen palwelukseestaan pois, mutta —“

„Ja hänellä oli senjälkeen kuitenkin yhteyttä talon pojan kanssa?“

„Niin oli, herra tuomari. Se on, hän meni Suorsakylään aina, kun siellä jotakin erinomaisempaa kestiä oli. Ja wäliin hän hätimmiten käwi Tommin kanssa jahdilla.“

„Se on, hän käwi salametsästyksellä Tommin kanssa,“ sanoi tuomari kowuudella. „Tutkimuksessa on tullut ilmi, että nuori Ojala wiimeisinä aikoina oli senlaista harjoittanut. Teidän poikanne siis häntä siihenkin houkutteli?“

„Ihmiset niin sanowat, herra tuomari, mutta ihmiset owat pahoja,“ huusi Leena kiiwaasti. „Kun Tommi pari wuotta oli poissakin näiltä paikkeilta, ei Petterini paljonkaan ole hänen kanssaan seurustellut.“

„Se ei asiaan mitään waikuta. Tommi ei niin kaukana oleskellut, ett'ei heillä olisi tilaisuutta ollut yhdessä ilkeyksiä harjoitella. Sitä paitse Tommi jo kaiken tämän kesää on ollut wanhempainsa luona.“

„On niinkin, herra tuomari, mutta, niinkuin jo sanoin, käwiwät he waan hywin wähän jahdilla, ei kuin siksi nimeksi ja ainoastaan lystin wuoksi, eikä Petterini siitä niin mitään hyötynyt. Jos he joskus onnistuiwatkin saada jonkun onnettoman pienen jäniksen taikka muun laihan eläinkurjan, otti Tommi sen aina jywäkuormaansa ja wei kaupunkiin myytäwäksi. Oi, hän oli aina rahan tarpeessa eikä Petteri siitä saanut merkkiäkään nähdä“.

„He siis suorastaan pitiwät kauppaa ryöstetyllä tawaralla ja jakoiwat woiton?“

„Jakoiwat? Ei, herra tuomari, jakamisesta ei puhettakaan,“ wastasi Petterin äiti, joka, yhä enemmän kiiwastuen, tykkänään unhotti ensimmäisen pelkonsa ja häminsä. „Ojalan Tommi eli aina riuskasti, ja suurilla sanoilla hän kerskasi markoistaan, samoin kuin hän Petterillekin lupasi kultaa ja hopeata jok'ainoasta

tiedosta, minkä hän Anna Heikkisestä toi siihen aikaan, kun tämä wielä oli kotonaan. Mutta ei suuret sanat suuta halkaise eikä lupaus taloa häwitä. Kun maksusta tuli kysymys, puuttui häneltä aina rahoja ja niin kuittaisi hän tuon tuostakin kaikki tyhjillä lupauksilla waan. Eikä minun poikani saanut, ei niin penniä siitä komeasta hirwestäkään, jonka he wiimeisen kerran metsästämässä ollessaan saiwat, ja jonka kuitenkin Petter oli ampunut. Mutta hänpä jo kylläistyikin alinomaiseen odotukseen ja turhiin lupauksiin, ja kun hän tuona onnettomana sunnuntaina läksi Suorsakylään, sanoi hän: „Tänään täytyy Tommin minulle suorittaa welkansa, taikka teen minä hänelle semmoiset tepposet, että koko kylä siitä puhuu". Mutta hän ei päässytkään Tommin kanssa selwille, kun tämä häntä wältti, ja tiesi aina karttaa joutumasta hänen kanssaan kahdenkesken. Sentähden Petter pistäysi jälkeenpäin, kun Tommi läksi Anna Heikkisen kanssa koiwukkoon. Hän toiwoi siellä saawansa rauhassa Tommia puhutella ja tahtoi myöskin tietää, mitä noilla kahdella oli koiwukossa tekemistä. Ensiksi hän ei tahtonut heitä löytää, mutta kowa ja kiiwas puhe ilmoitti, missä suunnassa hänen tuli heitä hakea, ja kun hän tuli lehdikkoa lähelle, näki hän, kuinka Anna Heikkinen juuri silloin repäisi jotakin kiiltäwää kaulastansa, kuinka hän heitti sen maahan ja, tallattuaan sitä jalallaan, pujahti Tommin siwu ja kiidätti juoksujalkaa taloa kohden. Petter antoi hänen juosta ja lähestyi siihen sijaan Tommia, joka juuri kumartui ottamaan jotakin maasta. Niinpian kuin Tommi näki poikani, huusi hän raiwoisena: „Tuletko sinä roisto taas minun tielleni?" „Hohoo, kuka roisto on?" sanoi Petter. „Minä waadin sinulta rahojani ja ellet niitä tänään anna, niin —" Ennenkuin hän sai pu-

heensa lopetetuksi, tarttui Tommi hänen kurkkuunsa. Oli juurikuin täytyi hänen johonkuhun wihansa puskea. Hän wiskasi Petterin maahan, kuristi häntä yhä kaulasta, ja herjasi ja soimasi häntä kaikkeen syypääksi. Ei minunkaan poikani ole juuri pelkuri ja terweenä ollessaan hänessä kyllä oli miestä, mutta sen hän minulle wakuutti, että hän silloin luuli wiimeisen hetkensä tulleeksi. Ei hän woinut liikahtaakaan eikä liioin huutaa apua, ja — — totisesti herra tuomari, ei hänen aikomuksensa ollut Tommia hengiltä ottaa —"

Leena peitti taaskin kaswonsa esiliinankulmaan, ja tuomarin täytyi wakaasti häntä kehoittaa kertomustansa pitkittämään, sillä wälin kuin salissa muutoin hallitsi niin sywä hiljaisuus, että woi selwään kuulla, kuinka kärpänen, jonka ensimmäinen pilwen takaa koituwa päiwän säde wirkisti nuteen elämään, iloisesti surisi ikkunassa.

„Niin, näette, herra tuomari," jatkoi Leena kotwan aikaa waiti oltuaan, „poikani on nyt jonkun aikaa ollut sairaana ja minun, waimoparan, täytyy häntä käsieni työllä elättää, mutta ei se minusta ollenkaan ole niin waikealle tuntunut kuin se, että mun nyt tässä teidän ja kaikkein ihmisten edessä täytyy häntä syyttää. Mutta hän ei saanut yöllä eikä päiwällä wähääkään rauhaa, waan tahtoi minua antamaan häntä edes ja suurella työllä ja tuskalla sain häntä siitä tähän saakka pidätetyksi. Kun hän eilen sai kuulla, että asia tänäpäiwänä tulisi kenties ratkaistuksi, walitti hän kaiken yötä sielunwaiwoissa eikä enää mikään auttanut, waan minun täytyi tän'aamuna lähteä pastorin luokse ja —"

„Magdalena Jaakontytär," keskeytti puheenjohtaja

taaskin malttamattomana, „minun täytyy teitä huomauttaa —“

„Kyllä, kyllä, herra tuomari, täytyyhän mun kaikki ihan täsmälleen kertoa, sillä sen olen Petterilleni luwannut. Kun siis Tommi häntä kuristi, niin että hän oli wähällä henkensä heittää, onnistui hän suurella waiwalla wapaalla kädellään saada punkostaan kiinni ja hän pisti sillä wähäisen Tommia, pakoittaakseensa häntä hellittämään. Totisesti, herra tuomari, ainoastaan sentähden eikä minkään muun, niin on hän pastorillekin sanonut, ja samassa tunsi hän Tommin käden irtautuwan. Petter weti wähän henkeä ja hyppäsi ylös, silloin, silloin makasi toinen weressään hänen edessään, eikä woinut enää kuin korahtaa. Poikani kamastui. Hän heitti weitsen syrjään ja rientsi pois, kauas ja aina kauemmaksi hirmupaikan läheisyydestä, niin pitkälle, kuin jalkansa waan woiwat häntä wiedä. Tultuaan wihdoin wirran rannalle, heittäytyi hän ajattelematta, palawana kuin oli, weteen, ui toiseen rantaan ja juoksi taaskin eteenpäin, ja aina waan eteenpäin kunnes wiimein hengästyneenä ja lähes tunnottomana tuli minun luokseni. Siitä saakka, herra tuomari, on hän ollut wuoteen omana ja kärsinyt —“

Kolina ja lewottomuus keskeyttiwät äkkiä Leenan puheen. Kaikkein silmät kääntyiwät Yrjö Heikkiseen, joka wäkisen tahtoi päästä irralleen ja rientää waimonsa luokse.

„Päästäkää, oi päästäkää minua“, huusi hän tuskallisella äänellä. „Ettekö näe, että hän kuolee?“

Kaikki katsoiwat osoitettuun suuntaan, ja — toden totta, paitse häntä ei kukaan siinä kuumeentapaisessa mielenjännityksessä, jolla Leenan kertomusta oli

seurattu, ollut huomannut, että kanteenalainen, tuolilla istuessaan, oli mennyt tainnoksiin.

VIII.

Taaskin hywäili kewäimen wirwoittawa tuulahdus tuota wanhaa ja kuitenkin ijäti nuorta, uudelleen elpynyttä maailmaa. Notkein siiwin kohosi leiwonen ylös taiwaan loistawaan sineen ja liwerteli siellä kajahtelewan riemuwirren; wirkistyneen maan raitis lemu täytti ilman ja awonaisesta ikkunasta wirtasi orwonkukan suloinen tuoksu. Walkoiset kartiinit, jotka jo kauwan oliwat ikkunaa peittäneet, oliwat nyt wedetyt syrjään, jonkatähden tuulen lauhkea hengähdys estämättä pääsi sisään wilwoittelemaan sen nuoren naisen kalweata otsaa, joka, mukawassa nojatuolissa istuen, oli kallistanut päänsä siwulle asetettuun tyynyyn, jonka yli hänen hajanaiset, waaleat hiuksensa rikkaissa suortuwissa lainehteliwat. Hänen rintansa kohoili ja nauttien hengitti hän sisään sitä raikasta ilmaa, joka taas kerran monesta aikaa loi terweyden kuumoittawan hohteen hänen poskilleen.

„Oi, Katri," sanoi hän rullatuolissa hänen wieressään istuwalle sisarelleen, nostaen samalla päätään ja luoden silmänsä ikkunasta määrättömään kaukaisuuteen. „Katri, minä näen tuolla sinisen taiwaan! Näen sen ulottuwan kauas, niin kauas kuin silmä kantaa, eikä enää niin ahtaasti rajoittuwan kuin wankilan pienestä ikkunasta katsoessani. Minä näen wapaan maan, jossa ahkeran maanmiehen aatra kyntää wakoja, näen nuoret laihot, jotka lewittäwät wihannat waipat wainioille. Näen koiwujen oksilla pieniä lehden alkuja, — ja tämä on kaikki mun omaani, woin taaskin wapaasti käyskennellä tuolla ulkona, luon-

non ihanuudessa ja armaan Jumalan lämpimässä päiwänwalossa; käsitätkö, mille tämä minusta tuntuu?"

Hänen silmänsä hehkuiwat, ja ehdottomasti oli hän tulwailewissa tunteissaan tarttunut Katrin käteen, mutta tämä hämmästyi. „Anna," huudahti hän, „mitä sinä teet, ja mitä olet tuossa nyt puhunut? Kun täytin tahtosi ja annoin ensi kerran nostaa sinut ikkunan luokse, etkö silloin luwannut minulle olla tyyni ja hiljainen etkä ollenkaan ruweta lewottomaksi?"

Hiljaisen ilon hymy ilmestyi tuon nuoren waimon hienoissa, melkein lapsekkaissa kaswoissa. „Älähän sitä kummeksi, jos minä ihastun nähdessäni maailman wieläkin noin kauniina," wastasi hän. "Eroitus sen wälillä, jonka pelkäsin tulewan, ja tämän, joka todenperään on tullut, on liian suuri. Minusta tuntuu, kuin tahtoisin lentää kauas tuonne taiwaan sineen ja —"

„Ei, tuota en woi pitemmälle sallia." Katrin katsanto oli käynyt yhä lewottomammaksi, ja kun hän näillä sanoilla keskeytti Annan haawekkaan puheen, tarttui hän samalla läheiselläpöydällä olewaan kelloon. Mutta hänen hoidettawansa esti häntä sitä liikuttamasta.

Hän laski kuultawan walkoiset sormensa Katrin kädelle ja lausui: „Älä sitä tee, Katri! Katso minä tahdon olla hywä, olla kuuliainen ja makaan jo hiljaa täsä tyynyllä; kuule mun pyyntöäni äläkä waadi, että mun aina tulee waieta, että mun yhä tulee painaa sydämeeni sitä, jota en enää woi wastustaa. Kun kuumeenhoureista toinnuin unentapaiseen tuntemiseen, silloin heikkoudessani halusta nautin hiljaista lepoa, antauin ehdottomasti teidän hellään huolenpitoonne ja tunsin siinä olewani hywässä turwassa. Mutta nyt polttawat tuhannet selittämättömät kysy-

myksi sydäntäni, ne rinduttawat minun, ellen tohdi niitä sanoihin pukea. Wastaa minulle sentähden, Katri, tietääkö — — tietääkö nyt koko maailma, ett'en ole mikään murhaaja?

„Tietää, armas lapseni, koko maailma sen jo tietää. Saimmehan wastaanottaa niin monta osanottawaisuuden osoitusta, ett'emme enää tienneet, kuinka woimme estää ihmisiä häiritsemästä meitä sinun hoidossasi. Ja mikä on wielä merkillisempää, nyt ei kukaan sano kantaneensa tuota surkeata epäluuloa."

Annan huulet wetääntyiwät hienoon hymyyn. „Oi, se on hywä", wastasi hän hiljaa. „Mutta sano minulle myöskin, Katri, kuinka Leipuri-Leenan pojan on käynyt? Owatko he hänenkin sulkeneet wankilan pimeään, kamalaan suojaan?"

Katri pudisti päätään. „Petter", kuului wastaus, „kuoli muutamia päiwiä sen jälkeen, kuin sinä wapautettiin ja sitten kuin hän oikeuden herroille ja todistajille oli itse wielä tehnyt täydellisen tunnustuksen. Kun häntä oikeudenistunto-päiwänä omantunnon waiwat pakoittiwat pastorille rikostaan kertomaan, ei heillä ollut siihen enää aikaa, koska tahtoiwat saada Annan wiattomuuden oikeuden herroille ilmi, ennenkuin kenties wäärä tuomio olisi langetettu. Pastori, joka sattui olemaan pahoinwoipa, ei woinut Leenaa seurata kaupunkiin, waikka hän halusta olisi tahtonut sen tehdä. Mutta kun hän ei woinut Leenaan luottaa, lähetti hän uskotun miehen hänen mukaansa, jonka tuli Leenaa seurata, kunnes hän oli saapunut oikeaan paikkaan ja antanut kirjoituksensa oikeuden palwelijalle. Ja silloin, Jumalan kiitos, tuli apu kamalimmassa hetkessä."

Katri waikeni taaskin, mutta Anna, joka sydämeensä oli kätkenyt hänen sanansa, niinkuin kukkanen

kätkee wirwoittawan kastehelmen, katsoi rukoillen häneen. „Kerro enemmän, Katri," sanoi hän. „Mielessäni wiwahtelee niinkuin unen-näkönä wähäisen siitä, kuin senjälkeen tapahtui, mutta tarkkaan en mitään tiedä, en edes sitäkään, millä tawoin tänne tulin."

Katri katsoi miettiwänä ja huolellisna sisarensa liikutettuihin kaswoihin, hänen hehkuwiin silmiinsä, jotka niin suurina katsoiwat häneen noista kalweista, laihtuneista kaswoista. Kernaimmin olisi hän lähettänyt hänet jälleen lewolle, mutta käsitti kuitenkin, että mietteet, jotka hiljaisuudessa kalwaawat ja työskentelewät, helposti woiwat waikuttaa waarallisemmin kuin suoraan puhutut sanat. Lewollisella ja ystäwällisellä tawallaan alkoi hän sentähden uudelleen kertoa, kuinka heille oli mahdotointa jäädä kotiin tuona surullisena päiwänä, jolloin Annan tulewaisuus oli määrättäwä, kuinka hänkin, huolimatta ruumiillisista waiwoistaan oli antanut rahdata itsensä kaupunkiin, wiettääkseen wanhempainsa kanssa sitä päiwää pelossa ja epätoiwossa erään siellä asuwan sukulaisen luona. Hän kuwaili eläwästi heidän kaikkein riemullisen ihastuksen, kun Wille, joka eräässä nurkassa kuulijain takana oli seurannut oikeuden tutkimusta, oli syöksynyt sisään, tuoden ensimmäisen tiedon todellisen murhaajan ilmisaamisesta, ja sitten heidän hirweän peljästyksensä, kun Anna kohta senjälkeen, niinkuin näytti, hengetöinnä kannettiin huoneesen, sekä koko perheen epätoiwoisen neuwottomuuden huomatessaan, että hän, sittenkuin hän työllä ja tuskalla oli saatu toimtumaan, makasi tunnotoinna kuumeen houreissa. Wielä kertoi Katri, kuinka he wihdoinkin tuliwat siihen päätökseen, ett'ei häntä wietäisikään Suorsakylään, jossa muistot wiimeisestä tapauksesta warmaankin waikuttaisiwat hänessä lewottomuutta, waan suoraan Heikkilään, ja

kuinka äiti ja Yrjö oliwat häntä hoitaneet siinä kowassa, waan nyt onnellisesti woitetussa taudissa, johon hän senjälkeen sairastui.

„Sen hywin tiedän," wastasi Anna. „Äidin lempeät kaswot waikuttiwat aina rauhoittawaisesti minuun, ja hänen koskentansa teki minulle niin hywää."

„Ja kuitenkin," — sisaren älykkäät silmät kiintyiwät melkein tuskallisesti tutkiwalla katseella Annaan, — „kuinka olisi äiti tullut toimeen, kuinka olisi hän yksinään woinut siinä kestää, ell'ei Yrjön wahwat käsiwarret ja wäsymättömät woimat olisi yöt ja päiwät olleet hänelle uskollisena apuna!"

Anna ei mitään wastannut. Hän loi waan silmänsä maahan ja huulien ympärillä hytkähteli ikäänkuin pidätetty suru, jonkatähden Katri kiiruhti jatkamaan: „Ja kun wihdoinkin taudin walta oli murrettu, kun äiti ei enää woinut olla kotoa poissa, silloin täytyi sinun tyytyä siihenkin, että minä raukka edes olin täällä sun rattonasi ja autoin sinua saamaan loppua niistä äärettömän pitkistä hetkistä, joina sun wielä sen jälkeen täytyi awuttomana wirua wuoteella. Jumala yksin tietää, kuinka katkeralle se minusta tuntui, kun en koko tänä kowana aikana ole woinut enempää tehdä."

„Sinä armas, uskollinen sydän!" Anna sulki Katrin käden omiinsa ja katsoi häneen kiitollisesti hymyellen. „Niinkuin et sinä muka tietäisi, mistä arwosta sinun läsnäolosi ja puhuttelusi minulle owat! Ja niinkuin et tietäisi olewasi meidän kaikkein turwa ja neuwonantaja. Tule, auta minua nytkin. Tule hywin lähelle, sillä minun täytyy sinulta jotakin kysyä, ja pelkään sitä tehdessäni omaa ääntäni."

Katri wieritti tuolinsa niin likelle sisarensa tuolia kuin hän waan suinkin woi ja kallisti päänsä kysy-

wällä katseella silmissään alas häntä kohden. „Katri“, alkoi Anna taas, „sittenkuin olen paranemaan ruwennut, tulee Yrjö aina harwemmin luokseni ja wiimeisinä aikoina hän tuskin ollenkaan on täällä käynyt.“

„Mutta tiedäthän, lapseni, ett'ei hän tänään ole kotona, että hän jo eilen läksi Suorsakylään, wanhempia terwehtimään ja wiemään heille tarkkoja tietoja sinun terweydestäsi, niinkuin hän oli äidille luwannut.“

„Sen tiedän, Katri, ja tiedän myöskin, että hän minä hetkenä hywänsä saattaa tulla kotia, että hän silloin tuo minulle terweisiä isältä ja äidiltä, kysyy hywin kohteliaasti, kuinka terweyteni laita on ja lähtee taas heti pois, sanomatta mulle ainoatakaan sydämellistä sanaa.“

„Halajatko sitten häneltä semmoista, Anna?“

Anna loi katseensa maahan ja hänen pitkissä silmäripsissään heilui kirkas kyynel, joka wähitellen niistä erkani ja wierähti alas hänen kalwealle poskelleen.

„Älä sitä oudoksu,“ jatkoi Katri, „jos Heikkinen täältä wetääntyy pois. Kenties luulee hän, senjälkeen mitä on tapahtunut, olewansa sinulle wastenmielinen, ja tekewänsä sinulle sillä mieliksi, kun päästää sinut häntä näkemästä.“

Anna loi kyyneltyneet silmänsä apua anowassa tuskasa Katriin. „Luuletko, Katri,“ kysyi hän, „ettei Yrjö enää ollenkaan minusta pidä?“

Tautinen laski laihan kätensä Annan kultakutriselle päälaelle ja hänen silmissään ilmestyi kirkas loiste. „Sitä en toki luulisi, siitä minkä olen hänestä huomannut,“ wastasi hän hymyellen. „Ei hän silloin pitäisi sinusta niin hywää huolta, eikä hoitaisi sinua, niinkuin olen nähnyt hänen tekewän.“

„Oi, Katri, sano hänelle —“

Anna ei woinut jatkaa, sillä sisaren sormet pai-

noiwat hänen huuliaan. „Minä en hänelle mitään sano enkä myöskään tahdo enempää kuulla," wastasi hän. „Jos hänelle jotakin pitää sanottaman, lapseni, ja warsinkin jotakin hywää, tulee se sinun itsesi tehdä, ja sen hän tosin olisi sinulta ansainnutkin."

Anna katsoi häneen hämillään. Hieno puna lensi hänen kaswoilleen ja sitten nojasi hän taaskin päänsä tyynyyn ja loi sanaakaan lausumatta silmänsä ulos tuohon raikkaasen kewäiseen maailmaan, jossa tuhannet siemenet kohosiwat toiwowina walkeutta kohden.

Katri soitti kelloa. Hän antoi saapuwille tulleen palwelustytön sulkea ikkunan, sillä aurinko alkoi jo laskea, ja ilma tuntui wiileämmältä. Muutamia muitakin toimia hän wielä teetti tytöllä ja oli hywin tyytywäinen, kun Anna antaantui hiljaiseen lepoon kaiken mielenliikutuksen jälkeen; mutta kun hän jälleen käänsi silmänsä lepäämään, wiittasi tämä häntä luokseen ja kuiskasi: „Katri, lupaatko minulle yhden asian, jota sinulta pyydän?" Ja kun Katri ihmetellen ja kysywäisenä häneen katsoi, jatkoi hän: „Kun Yrjö tulee, niin jätä minut hänen kanssaan kahdenkesken."

„Mutta, Anna, tänään sinun toki tulee suoda itsellesi lepoa, — tänään waan wielä!"

Yrjö Heikkisen waimo tarttui hänen käteensä ja wei sitä sydämelleen. „Tunnetkos kuinka lewottomasti se sykkii?" kysyi hän. „Jos todellakin tahdot minua terweeksi saada, niin älä estä minua liewentämästä sitä kuormaa, joka päiwä päiwältä aina raskaammin nnn painaa. Älä minua estä, waan auta minua ennemmin."

Katri katsoi häneen pitkään ja tiedustellen. „Ei, minä en tahdo sinua estää," sanoi hän sitten, „ja Jumala antakoon armossaan sinun löytää oikeat sanat."

Kun Heikkinen wähän ajan kuluttua palasi kotia ja todellakin tapasi waimonsa yksinään istumassa ikkunan luona, kuului iloinen huudahdus hänen huuliltaan.

„Sinä olet wielä ylhäällä, Anna", sanoi hän terwehdittyään. „Woit siis hywin?"

„Oikein hywin, Yrjö. Olen istunut tässä awonaisen ikkunan edessä, kun oli niin kaunis sää, ja raitis ilma on minua wirkistänyt. Eiköpähän se waan lieneekin paras rohto?"

„Warmaankin; mutta kun ette waan olisi waromattomia olleet! Missä on Katri?"

„Hän — — — minä pyysin häntä menemään wähän lewolle, tiedäthän, että se hänelle on hywin tarpeen. Mutta, etkö tahdo istua Yrjö?"

Hänen sanoissaan ja äänessään oli jotakin epäwakaista, joka yhteydessä hänen ruumiillisen heikkoutensa kanssa tekiwät hänen liikuttawasti awuttoman näköiseksi, joka sywästi waikutti hänen mieheensä. „Anna", alkoi hän taaskin waimoaan lähestyen, „sinä näytät wäsyneeltä. Etkö tahtoisi mennä lewolle?"

Anna pudisti päätään. „Kerro minulle jotakin sieltä kotoa", sanoi hän. „Kuinka sinusta pienokaisemme jaksoi?"

Heikkisen kaswot, joihin wiimeisenä puolena wuotena monta sywää juowaa oli ilmestynyt, walkeniwat ihastuksesta. „Oi, Kati oli terwe," sanoi hän wilkkaasti. „Olisinpa waan suonut sinun nähneesi, kuinka hän käwi iloiseksi minua nähdessään. Se tuntui tosiaankin waikealta, kun täytyi hänet wielä jättää, mutta pelkäsin sen wallattoman sinulle tuottawan lewottomuutta, ja samaa äitikin arweli."

„Ei minua mikään lewottomuus woi niin wahingoittaa, kuin ikäwä hänen poissa ollessaan. Kyllä

sinun kohdakkoin täytyy mennä jälleen häntä hakemaan, Yrjö. Tuntuu oikein waikealle ajatella, että sinun minun tähteni pitää olla lasta näkemättä."

Annan äänessä wärähteli hellä sointo, joka waati Yrjöä ehdottomasti luomaan silmänsä alas häneen ja hetken aikaa näytti, kuin kumartuisi hän, wienompien tunteiden wallassa, alas waimoaan syleilemään, mutta hän pidätti itsensä kuitenkin ja kääntäen silmänsä hänestä loi hän katseensa ikkunasta ulos kewäiseen luontoon.

„Wanhemmat lähettiwät sinulle terweisiä," lausui hän taas hetken kuluttua, „ja käskiwät sanomaan, että he ja Wille kohdakkoin tulewat täällä käymään. Jos tahdot, woisin heille kirjoittaa, että silloin toisiwat pikku Katin mukanaan."

Anna nyykäytti päätään. „Kuinka isä woi?" kysyi hän.

„Wallan hywin. Oikeinpa ilokseen näkee, kuinka suoraksi hänen selkänsä taas on käynyt. Mutta paljon lempeämmäksi on hän käynyt luonnoltaan, ja woitko arwata, mistä hän eilen tuli, juuri minun Suorsakylään saapuessani?"

Anna nosti silmänsä Yrjöön odottawalla katseella.

„Ajattelepas, hän tuli Ojalasta. Niille onnettomille on asuminen Suorsakylässä käynyt wastenmieliseksi. Sanotaan myöskin heidän toimeentulonsa niin huonontuneen, että taitaa myllykin heiltä mennä. He tahtoisiwat siitä nyt kunnialla päästä ja sitten muuttaa, ja sinun isäsi se on, joka heille on ollut apuna neuwolla ja työllä. Sinun wapauttamisesi jälkeen oli hän ensiksi mennyt heidän luokseen. Olisitko sitä koskaan woinut uskoa?"

Anna sitä ihmetteli wähemmin, kuin hänen miehensä nähtäwästi oli luullut. „Tapaukset, jotka an-

karasti meidän elämäämme koskewat, woiwat meitä tosin muuttaa", sanoi hän. „Yrjö — —"

„Mitä tahdot, Anna?"

Olisiko hänen kyſymyksessään ollut rahtuakaan enemmän kehoitusta! Anna raukka keräsi kaikki woimansa. „Yrjö", alkoi hän taaskin, „tahtoisin sinua wähän puhutella. Istu tänne minua likelle, ihan likelle ja oikein niin, etten näe sun kaswojasi, sillä kun tunnen että minuun katsot, en tahdo sanaakaan saada sanotuksi, ja kuitenkin on minulla sinulle paljon puhumista. Noin, Yrjö, nyt on hywä!"

Anna oli wetänyt Yrjön käden kaulansa ympäri ja saanut hänen siten niin likelle, että woi nojata päänsä hänen rintaansa, ja Yrjö, jonka selittämättömät tunteet waltasiwat, seurasi wastustamatta hänen tahtoansa. „Yrjö", alkoi Anna uudelleen, „menneen ajan kauhistus ja Tommiraukan warjo eroittawat meitä toisistamme, seisowat meidän wälillämme kuin uhkaawa haamu, ja ainoastaan ehdotoin julkitotisuus minun puoleltani woi meidät siitä wapauttaa. Yrjö, paljon on sinulla minulle anteeksi annettawaa, enkä tiedä, woitko sen koskaan täydestä sydämestäsi tehdä. Kuule mua ensin ja tuomitse mua sitten."

Hän alkoi, alussa wapisewalla, mutta wähitellen yhä wakawammalla äänellä kertoa, kuinka kaikki oli käynyt, ensimmäisestä rakkaudestaan alkaen aina myöhempiin taisteloihinsa. Ei hän mitään peittänyt, ei wähääkään itseään säästänyt, waan kertoi tarkkaan kaikki tuohon onnettomaan tapaukseen saakka. „Oli juuri kuin joku tauti minussa", lopetti hän, „tuo Tommia alituisesti ajatteleminen, mutta usko minua, jo wiimeisessä keskustelussamme ja silloin, kun wiskasin ketjuni hänen eteensä, tunsin sydämessäni olewani ijäksi hänestä eroitettuna, tunsin, että jok'ainoa side wälil-

lämme oli ainiaaksi katkaistu. Oli kuin joku waikutus ylhäältä, joku äkkinäinen herätys, joka hänen hurjasti raiwotessaan johdatti mieleeni sinun tyynen, luottamusta herättäwän olentosi. Jo silloin, Yrjö, olisin hakenut turwani sinun luonasi, olisin kaikki sinulle tunnustanut, ja silloin — silloin piti niin onnettomasti käymän. Ja kun sitten myöhemmin istuin wankilassa, kun luulin ijäksi kadottaneeni elämäni onnen, silloin käwi minulle noina äärettömän pitkinä öinä selwäksi, mitä olin kadottanut. Silloin tunsin kalwaawan ikäwyyden, kun muistelin lasta ja sinua, Yrjö. Minun täytyi taistella pysyäkseni tunnossani, säilyttääkseni woimiani siihen, jonka luulin tehtäwänäni olewan. Ja minä taistelinkin, taistelin, waikka epätoiwo oli sydämeni walloittanut, taistelin sitä, kuin Jumala itse lähetti minulle päästösanan, ja wieraat huulet ikäänkuin taiwaallisena sanantuojana minulle ilmoittiwat sinun wiattomuutesi. Sinä hetkenä waltasi minut äärettömän onnellisuuden tunne, joka wei wiimeisetkin woimani ja löi minun maahan tainnoksiin."

„Oi, Anna", huusi Heikkinen hämmästyneenä kawahtaen istuwiltaan. „Luulit siis —"

„Suo minulle sekin, Yrjö, anteeksi", rukoili Anna painaen Yrjön kättä otsaansa. „Sinä olit tuona iltana semmoisessa mielenliikutuksessa, etten wielä koskaan ollut sinua senlaisena nähnyt. Tiesin myöskin, mimmoiseenka raiwoon olin Tommin jättänyt. Älä pane sitä pahaksi, jos luulin teidän joutuneen taisteloon ja arwelin sinun kätesi joko wahingossa taikka waan henkeäsi warjellessa tehneen tuon onnettoman piston".

„Sen luulit", sai Yrjö sywästi liikutettuna sano-

tukſi, „ja ſiitä tuli ſinun puhumattomuuteſi, joka meidät kaikki pani epätoiwoon.“

Anna painoi päänſä alas ja lauſui nöyräſti: „Kun kaikkein epäluulo kääntyi minuun, luulin ſiinä huomaawani Jumalan wiittauksen, joka ſiten oſoitti minulle, kuinka johonkin määrään woiſin ſowittaa ſen rikoksen, jonka ſydämeſſäni olin ſinua wastaan tehnyt. Sentähden en wastannut mitään ſyytökſeen, waan annoin ihmisten luulla, mitä tahtoiwat. Se waan käwi minulle yhä ſelwemmäkſi, että ainoastaan ſen kautta woin ſinut pelastaa, ja ſäilyttää lapſellemme hänen iſänſä ja puhtaan nimenſä.“

„Oi ſinä eriskummainen lapſi“, ſanoi Yrjö, painaen häntä wahwalla käſiwarrellaan lähemmäkſi rintaanſa. „En tiedä, tuleeko minun enemmän ihmetellä ſinun alttiiksi antamuſtaſi ja ylewämieliſyyttäſi taikka ſinuun ſuuttua, kun ſaatoit luulla minun ottawani ſemmoiſta uhria wastaan. Että ſaatoit ſen luulla, ſitä en ſulle ikinä woi anteeksi antaa.“

„En minä ſitä puolta aſiaſta ajatellut, Yrjö. Wedin waan aina mieleeni, että ſinä olit ollut parempi iſä lapſellemme, kuin mitä minä ſyntiſine ajatuksineni olin woinut olla hänelle äitinä; ſentähden olit ſinä hänelle ſäilytettäwä. Ja nyt, Yrjö“, — hän nosti arasti lempeät ſiniſilmänſä, joiſſa kaksi kirkasta kyyneltä wälkkyi, ylös ja loi ne mieheensä, „nyt — ellet minua nyt, kun kaikki tiedät, tahdo hyljätä, olen totiſeſti paremmin welwolliſuuteni täyttäwä, kun rakkaus ne minulle helpoikſi tekee.“

„Rakkaus, Anna?“

Hän kesti Yrjön tutkiwan, ſywän ja wakaan ſilmäyksen wähääkään liikuttamatta ſilmäluomiaan ja ſuloinen hohde lenſi hänen poskilleen. „Niin, rakkaus, Yrjö, eikä ainoastaan rakkaus lapſeemme. Sydämeni

iloinen riemuhuuto kuullessani sinun wiattomuutesi, se turwallisuuden tunne, joka minun waltasi, kun tiesin sinun noina pitkinä kiwun ja tuskan öinä walwowan wuoteeni ääressä, taikka kun sinä käsiwarsillasi kannoit minua toisesta wuoteesta toiseen, ilo, joka heräsi sydämessäni, kun kuulin sinun askeleesi, eiwätkö ne — —"

Yrjö kumartui alas ja suuteli häntä. „Ja kuitenkin, Anna", sanoi hän, „et tahtonut minua nähdäkään, silloin — —"

„Silloin tuo werinen warjo wielä seisoi meidän wälillämme", keskeytti Anna. „Se oli surullinen, synkkä, kauhea aika. Yrjö, pidäthän minusta wielä pikkuruisen, ja autathan waimoraukkaasi ja olet kärsiwällinen, waikka hän ei olisikaan heti semmoinen, kuin hänen tulee olla? Ethän käsitä mua wäärin, waikka wieläkin wuodatan sääliwäisyyden kyynelen Tommiraukan tähden ja murheella ajattelen hänen surullista kohtaloansa?

Heikkinen suuteli häntä taaskin hymyellen ja puhui sitten kaikkea rauhoittawaa ja lohduttawaa, mitä uskollinen sydämensä hänelle johdatti mieleen. Mutta Anna jatkoi: „Sinun tulee kirjoittaa wanhemmille ja pyytää heitä tulemaan hywin pian, että woin heiltäkin rukoilla anteeksi sitä suurta huolta, jota he minun tähteni owat saaneet kärsiä, ja silloin tuowat he pikku Katin mukanaan, ja Katri jää wielä meidän luokseemme, ja joka wuosi täytyy heidän antaa hänen muutamia kuukausia olla täällä."

Niin hän yhä waan puheli eikä ollenkaan muistanut, että Katriraukka wiereisessä huoneessa kärsi odotuksen ja epätiedon waiwoja, siksi kuin hänen lewottomuus wiimeinkin pakoitti tekemään niistä lopun. Hän pyysi palwelustyttöä auttamaan häntä owestaja, kun hän, hiljaa tuoliaan pyöritellen, witkaan heitä kumpaakin lähestyi, kun hän, heidän wielä häntä huomaamatta, näki

täydellisen rauhan ja sowinnon kuwan edessään, silloin painoi hän ehdottomasti kätensä ristiin, nosti silmänsä ylös taiwasta kohden ja lausui sydämessään: „Minä kiitän Sinua, Jumalani! Tästälähin, sittenkuin tämän hetken olet minulle suonut, jolloin sydämeni kewennetään suurimmasta katumuksen ja tunnonwaiwojen kuormasta, tästälähin en enää koskaan ajattele, että elämäni on kurja, ilotoin ja toiwotoin."

Loppu.

Kadan waihtaja.

Kukkiwien omenapuiden keskellä on pieni walkoinen kiwihuone kätkettynä. On warhain aamulla, niin warhain, että jok'ainoassa korressa wielä kirkkaat kastehelmet kimaltelewat. Kaikki on waloisata, luonto hymyilee, näyttää tulewan ihana päiwä.

Tuon pienoisen majan owi awataan ja kynnykselläkin nähdään parhaassa iässään olewa mies. Hänen huulensa hymyilewät, hänen silmänsä säihkywät pelkästä tyytywäisyydestä. Samassa yksi noista suurimmista omenapuista wähän tärisee ja kätköstään sen takaa pilkistää, kuin keijukainen, ihana, walkokutrinen lapsi, wähäinen tyttönen, joka ystäwällisesti kurottelee pieniä käsiään. Nunsaasti nyt waihdetaan hywäilyksiä ja suuteloita isän ja lapsen wälillä. Wiehättäwämpää onnellisuuden kuwaa tuskin woitanee ajatella.

— Kunle, Celina — lausui isä, kääntyen tupaan päin — saanhan tänäpäiwänä ottaa tuon pienokaisen mukaani?

Hänen tätä lausuessaan ilmestyy kynnykselle kaunis waimo, walkeawerinen niinkuin lapsikin, mutta hiukan kalweampi.

— Nytkö taas! — wastaa hän weitikkamaisella alakuloisuudella.

— Mitä, nytkö taas? Eilenhän oli pyhä, etkä sinä senlaisina päiwinä anna minun . . . . .

— En, sillä Annan täytyy tottua kirkossa käymään.

— Sitä en olekkaan koskaan wastaan wäittänyt, — wastasi isä — mutta tänäpänä onkin arkipäiwä — anna hänen siis tulla mukaani!

— No menköön sitten, koska sinun kerran aina täytyy hänet saada.

— Älä sano niin! Ja'ammehan siinä suhteessa aina oikeuden mukaan.

— Kyllä, niinkuin sinulla on tapana jakaa.

Pikku tyttönen seisoi wallan totisena wieressä ja kuunteli tätä keskustelua. Hänen silmänsä lensiwät toisesta toiseen wanhempain wälillä, ja kun oikea kätensä wielä oli isän kädessä, tarttui hän wasemmalla äidin käteen, jakaen siten lapsellisen rakkautensa tasan kummallekin.

— Kun tietäisit — pitkitti isä — kuinka pian aika kuluu, kun hän on luonani!

— No, etkö luule minun sitä tuntewani! Juuri kuin ei minulle aika tulisi hirmuisen pitkäksi, kun en puoleen päiwään saa häntä nähdä!

— Dih, onhan sulla niin paljon t imimista täällä kotona!

— Entä sinulla, oletko työtönnä!

Ja samassa kumartuwat sekä isä että äiti yhtähaawaa — ikäänkuin olisi sama ajatus äkkiä kummankin mieleen juohtunut — ja kietowat molemmat käsiwartensa armaan pienokaisensa ympäri, joka tästä suosion osoituksesta näyttää olewan sangen hywillä mielin.

— Pienokaisemme saa asian ratkaista — lausuu nyt äiti.

— Niin — lisää isä — hänen mieltänsä minäkin tahdon noudattaa.

Ja ikäänkuin liittonsa wahwistukseksi painoiwat he suutelon lapsen huulille ja purskahtiwat makeaan naurun, johon lapsikin yhtyi.

— No, Anna, mitä sanot?

— Minäkö, äiti! — kysyi tyttö yhä nauraen.

— Mitä mieluimmin teet, jäätkö kotiin äidin luokse, wai menetkö isän kanssa rautatielle?

Lapsi katsoi wanhempiinsa wuoron perään eikä wirkannut sanaakaan. Mielellään olisi hän mennyt isän kanssa, sillä olihan siellä warsin hauskaa, kun sai juoksennella wahtihuoneen ympäri ja kaiwaa pienessä ryytimaatarhassa, jonka isä oli sinne laittanut. Mutta äiti sitten. Niin, äiti oli aina Annalle niin hywä ja täytti aina hänen tahtonsa, eikä Anna sentähden tahtonut äidinkään mieltä pahoittaa.

— No, mutta wastaa nyt! — lausui isä — Minä annan sulle . . . .

— Ei kiitos, se ei käy päinsä — keskeytti waimo — et sinä saa häntä lahjoilla wiekoitella.

— Etkö sitten saata sanoa, Anna . . . .

— Minä — en tiedä — — — —

— Mutta tulet warmaankin hywin mielelläsi isän mukaan?

— Tulen, hywin mielelläni.

— No, kuinka äidin kanssa sitten käy? Hänestä et siis ollenkaan pidä? — kysyi äiti.

— Pidän kyllä, paljon, oikein paljon.

Näin jatkettiin wielä hetken aikaa, mutta sen pitemmälle ei tultu. Tyttö itsekin alkoi jo käydä lewottomaksi. Hänen äskeinen ilonsa oli hämmentynyt, sillä hän hywin ymmärsi, ettei hän yhtähaawaa woinut olla wanhemmilleen kummallekin mieliksi, ja kyynelet alkoiwat jo nousta hänen silmiinsä. Äidin hellä katse sen kuitenkin tuota pikaa huomasi, ja hän antoi sentähden myöten.

— Ota hänet sitten! — sanoi hän mieheelleen — se on parempi, kuin että saisimme hänen wielä itkemään.

— Ei, Celina — toisti mies — pidä sinä sen-

tään tyttönen luonasi; sinä pidät hänen wielä parempana kuin minä.

— Päinwastoin, ystäwäni, sinun kanssasi hänen tulee mennä.

Ja wäittely oli wähällä alkaa uudelleen. Wiimeinkin ottaa isä Annan käsiwarrelleen ja lapsen kosteat silmät kirkastuiwat jälleen. Ennen lähtöään syleili mies waimoaan.

— Puolenpäiwän aikaan — lausui hän — tulet Annaa hakemaan.

Nämät sanat saiwat äidinkin kaswot selkenemään, ja hän suuteli sydämellisesti isää ja lasta. Sitten läksi isä menemään, kantaen lasta käsiwarrellaan. Tiellä leikki lapsi isänsä sakean parran kanssa, jota hän armahtamatta repi, ja kun isä wäänsi suutansa, osoittaakseen että se muka tekisi kipeätä, nauroi hän waan sydämestään ja tempaisi wieläkin kowemmin.

Muuten tänlaiset kohtaukset näiden ihmisten koto na eiwät ollenkaan olleet tawattomia. Kuusi wuotta oliwat he yhdessä olleet, ja heidän naimisensa oli mitä onnellisimpia; ainoastaan pienestä lapsestaan he joskus wähän kiisteliwät. Isä wäitti, että hän liian wähän sai lasta haltuunsa, ja äiti taas, että hän siinä suhteessa aina tuli wahingolle; mutta kiista loppui joka kerran kolmikkoiseen suuteloon, sillä Anna aina lopuksi tarjosi pienen suunsa kummallekin rauhansopimuksen wahwikkeeksi. Mutta isä käwi kuitenkin päiwä päiwältä siinä suhteessa aina waatiwammaksi, waikka äitikin kyllä koetti puoliaan pitää.

Eräänä aamuna oli isä ottanut lasta kädestä ja aikoi kaikessa hiljaisuudessa lähteä hänen kanssaan menemään. Mutta waimo tuli samassa sisään. — Mitä — puhkesi hän wähän nurpeillaan sanomaan —

— aiotko ottaa hänen mukaasi, minulle sanaakaan wirkkamatta?

Hämillään ollen wäitti mies sen olleen pelkkää leikkiä waan, he oliwat muka aikoneet mennä piiloon puiden taakse ja antaa äidin heitä sieltä etsiä.

— Jokohan mun tulee se uskoa? — kysyi äiti ja näytti wähän epäilewän.

— Kun sen kerran sanon, niin woit siitä myöskin olla warma.

— Mutta kuule nyt yhtäkaikki! — pitkitti waimo. — Anna alkaa tulla jo wanhemmaksi, mutta joka päiwä käy hän yhä wallattomammaksi ja hurjemmaksi. Woisi jo olla waarallistakin wiedä häntä sinne.

— Mitä tarkoitat? — kysyi isä ihmetellen.

— Tarkoitan waan, että pelkään koko rautatietä kaikkine koneineen ja höyrywaunuineen.

— Joutawata! Siitä olen warma.

— Ei se ole niinkään joutawata. Oikein sydäntäni ahdistaa usein, ajatellessani, että tyttönen on siellä. Kuinka helposti saattaisikaan tapahtua, että tyttö, sinun työssä ollessasi, juoksee tiehensä ja menee kiskoille. . . .

— Älä puhu tuonlaisia!

— Mutta hän woisi sinusta luopua, juuri kuin olet rataa waihtamassa. Jos silloin juoksisit hänen jälessä, laiminlöisit welwollisuutesi ja siitä seuraisi suuri onnettomuus.

— No, mutta herkeähän jo tuonlaisia puhumasta! Minä pyydän sinua — rukoili mies, joka ei wielä koskaan ollut senlaisia tullut ajatelleeksi, ja waimo, kun huomasi miehensä sitä noin pahekseen, ei enää pitkittänyt.

Isä seisoi kauwan äänetöinnä ja tuumiskeli. Wiimein hän huudahtaa, samalla kuin sulkee lapsen sy-

liinsä: oma, pikku kultaseni! jonka jälkeen hän waimoonsa käänthen jatkaa: pahasti teit, kun sait minun lewottomaksi joutawilla puheilla.

Waimo, joka todenperään ei uskonutkaan waaraa niin suureksi, kuin hän sen oli kuwannut, koki kaikin tawoin rauhoittaa miestään, ja kiista päätthyi wiimein nyt, niinkuin tawallisesti muulloinkin, siten, että mies mennessään pyysi waimoaan puolenpäiwän aikaan tulemaan tyttöä hakemaan.

Waimo ei sinäkään päiwänä unhottanut noudattaa miehensä pyyntöä, mutta tuskin oli hän wahtihuoneesta lähtenyt, mennäkseen Annan kanssa kotiin, ennenkuin mies taaskin alkoi miettiä waimonsa aamullista puhetta. Tuskin hänen tarwitsi silmiään sulkea, ennenkuin hän oli näkewinään Annan kultakutrisen pään höyrywenurin rutistamana, ja kauhistuneena tuosta kamalasta näystä tarttui hän molemmin käsin tuoliinsa. Oi hirmuista, jos hänen täythyisi pikku tyttösensä kadottaa! Tuo surullinen ajatus waiwasi häntä sittemmin usein, eikä hän wähään aikaan wienytkään enää lasta mukanaan rautatielle. Mutta kun hän toisaalta muisteli, miten älykkäästi pieni lemmittynsä aina oli pitänyt waralla junan sekä tulon että lähdön ja silloin joka kerran pysynyt etäämpänä, alkoi hän taaskin rauhoittua. Onhan lapsi niin ymmärtäwäinen, waikka onkin pikkuinen — ajatteli hän. — Anna on jo niin tottunut tähän kaikkeen, ja wallan se on lapsellista tyhjään kiusata itseään tuommoisilla hirmunäöillä.

Kun mies eräänä iltana palasi kotiaan, oli surullinen uutinen tuotu waimolle jo hänen edellään. Tiedettiin, näet, kylässä kertoa onnettomuudesta, joka Hiljan olisi tapahtunut likeisimmässä rautatien pysäyspaikassa. Pikajuna oli käynyt erään työmiehen ylitse,

joka oli työssä mainitussa paikassa. Illallista syödessä kysyi Celina likemmin asiata mieheltään.

— Onko tosiaankin — lausui hän — Simo siinä tilassa menettänyt henkensä?

— Ei olekkaan — wastasi mies.

— Mutta niinpä ihmiset sanowat.

— Se ei ole totta. Simon henki tosin oli waarassa, mutta maltillisuutensa pelasti hänen.

Pikku Anna, joka myöskin istui pöydässä, näytti erinomaisella tarkkuudella kuuntelewan tätä keskustelua.

— Hän ei siis olekkaan kuollut? jatkoi waimo.

— Ei kuollut eikä wahingoittunut ja kuitenkin meni juna hänen ylitsensä.

— Mitä sanot? Menikö juna hänen ylitsensä.

— Meni kyllä, eikä se mitään tawatonta ole. Niin pian kuin Simo huomasi junan tulewan, heittäytyi hän heti pitkäkseen tielle ja teki itsensä niin kapeaksi kuin mahdollista oli. Kun waunut oliwat kaikki menneet, nousi hän jälleen ylös terweenä ja raittiina, niinkuin ei mitään kummempaa olisi tapahtunut.

— Mutta tuopa kuulun wähän merkilliseltä.

— Kuinka niin? Olenhan nähnyt hänen ja kuullut hänen itsensä kertowan asiasta. — Ensimmäisessä silmänräpäyksessä kun höyryweturi suhisi pääni päällä, sanoi hän, tuntui kowasti kuumalta, mutta sitten ei mitään hätää ollut, käwi waan aika wähän pitkäksi, kun täytyi maata siinä niin kauan. Sinä tiedät ett'ei Simo wähiä säikähdä, ja tuntuipa melkein, kuin olisi hän walmis uudestaan tekemään saman tempun.

Illallinen oli nyt syöty, ja pariskunta käwi istumaan huoneen edustalle, leikkiäkseen siinä Annan kanssa, niin kauan kun wielä wähän päiwää oli, jonka jälkeen he meniwät lewolle.

Pari päiwää senjälkeen tuli miehen palwelus-aika

muutetuksi; hän sai nyt olla yönaikaan työssä. Asiain näin ollen, tuli hänen aina seitsemän tienoossa lähteä kotoaan eikä enää woinut tietysti tulla kysymykseenkään wiedä Annaa mukaan. Mutta eräänä iltana — se oli elokuussa — kääntyi eräs köyhä waimo kylässä äkkiä kipeäksi. Haettiin sentähden lääkäriä, joka myöskin kirjoitti lääkemääräyksen. „Mutta," sanoi hän tätä antaessaan, „rohto on kaupungissa walmistettawa ja nyt on jo liian myöhäistä lähteä sinne. Siihen sijaan woisitte mennä pysäyspaikan-kaitsijan luokse, jolla on pieni koti-apteeki, ja pyytää häneltä wähän eteriä tai laudanumia. Se kuitenkin liewentäisi tuskaa. No, kuka teistä lähtee?" — kysyi hän naapuriwaimoilta.

— Celinan täytyy mennä — huusiwat kaikki yhteen suuhun. — Hänen miehensä palwelee rautatiellä ja on hywissä kirjoissa pysäyspaikan-päällikön luona.

Celina otti mielellään asian toimittaaksen. Hän läksi ja otti Annan mukaansa. Ensin oli hän aikonut lähteä yksinään ja jättää lapsen kotiin, mutta tyttö oli tänäpäiwänä ollut tawallista rajumpi ja wallattomampi, jonkatähden hän kuitenkin katsoi paremmaksi wiedä hänet mukanaan, pitääksen häntä silmällä, waikka kohta se tulisi wähän hidastuttamaan hänen käyntiään.

Tullakseen pysäyspaikan-kaitsijan asunnokseen oli hänen käwminen miehensä wahtihuoneen ohitse. Päiwä oli jo mennyt mailleen, ja waikka länteinen taiwaanranta wielä hohti purppuran punaisena, alkoiwat öiset warjot kuitenkin jo laskeutua lakeuksille.

Kun mies näin odottamatta sai nähdä waimonsa tulewan, paheksui hän wähän tämän myöhäistä ulkona oloa ja lausui sen hänelle myöskin muutamilla sanoilla, kun waimo wielä oli jonkun matkan päässä.

— Wanha Kreeta on kääntynyt sairaaksi — wastasi Celina — ja minä käyn pysäyspaikan-kaitsijan luokse hakemaan hänelle lääkkeitä.

— Wai olet sinä senlaisissa asioissa — lausui mies tyynesti — luulin sun waan olewan muuten ulkona käwelemässä.

— Kuinka niin? Senkötähden kun näin hitaasti käyn?

— Niin juuri.

— Eihän pikku Anna woi käwellä sukkelampaa, enkä taas millään muotoa tahtonut häntä kotiinkaan jättää.

— Et suinkaan, sinä teit oikein. Mutta tyttö on sinulla waan haittana. Jätä hänet tänne minun luokseni, sikli kuin olet asiasi toimittanut.

— Mielelläni — wastasi Celina ja kääntyen tyttöön, kysyy hän: — Tahdotko jäädä tänne isän luokse?

— Tahdon, ah tahdon! — huutaa pienoinen käsiään taputellen. Siitä oli nyt niin kauan kun hän oli saanut käydä wahtihuoneella, jossa hänellä aina oli niin hauskaa ollut.

— Nosta hänet sitten tänne aidan yli — lausui isä.

— Tässä hän on.

— Odota kuitenkin hetkinen — perunutti isä samassa — tuossa paikassa tulee juna ja mun täytyy olla waihtamassa.

Kun juna oli mennyt, palasi isä aidan luokse, otti lapsen wastaan ja kantoi hänen wahtihuoneesen, jossa lamppu oli sytytetty, sillä nyt oli jo aiwan pimeä, jotta tuskin woi eroittaa noita monia risteilewiä rautatien kiskoja ulkona.

Noin kahdenkymmenen minutin kuluttua äiti war-

maankin palajaisi takaisin, ja ajan kuluksi alkoi isä leikkiä Annan kanssa. Tyttö oli tänään, niinkuin sanottu, warsin raju ja teki isälle monet tepposet. Milloin hän nyki häntä parrasta, milloin nipisti hänen nenäänsä, milloin repi häntä tukasta, milloin taas leikkui hänen polwillaan ja weti hänen kaulaliinansa auki, taikka pani pienen myssynsä kalleleen päähänsä ja kipusi kuin apina isänsä selkään. Sillä wälin hän lakkaamatta lawerteli jos jotakin ja löysi aina uusia wehkeitä. Mutta yht'äkkiä oli hän sukkelana kuin kärppä laattialla, ja ennenkuin isä tiesi asiastakaan, juoksi hän jo wahtihuoneen wieressä olewaan aitauksseen. Isä, joka oli nauranut niin että wedet oliwat silmissä, meni hänen jälessään.

— Etpä saa mua kiinni, isä — riemuitsi lapsi.

— Odotahan waan, kyllä sinut saan.

— Koeta sitten — jatkoi Anna, samalla kun hän yhä wäisti isän kurotettuja käsiä. Isästä tämä leikki oli melkein hauskempaa kuin se tytöstä olikaan. Hän oli unhottanut koko maailman ja ihaili waan lapsensa naurua ja iloisia kujeita. „Täällä, täällä", huusi Anna ja oli antaantuwinaan kiinni.

Mutta nyt juoksi tyttö alas radalle ja alkoi hyppiä toiselta kiskolta toiselle.

— Sinne et saa mennä! Ei millään muotoa sinne! huusi hänelle isä.

— Täällä et saa mua kiinni! — riemuitsi taaskin lapsi.

Oli, niinkuin sanottu, jo hämy, ja isä, jonka silmiä lyhdyn walo häikäisi, woi tuskin eroittaa tuota pientä olentoa, joka juoksenteli edes takaisin alhaalla radalla.

— Mutta missä olet sitten? — huusi hän hätäisenä.

— Hae! — wastasi lapsi ja nauraa wirnutti.

— Minä suutun enkä enää koskaan leiki Annan kanssa, jos et heti kohta palaja tänne.

— Oh, sinä waan sanot niin sentähden, kun et saa mua kiinni.

— Tulehan nyt jo, joudu! Isä antaa sulle piparkaakkua.

— Se ei ole totta. Sinulla ei ole piparkaakkua. Tahdot waan houkutella minua piilostani pois.

— No niin, mutta kuulethan, ett'en minä salli sun jäädä sinne. Pikajuna tulee tuossa paikassa kulkemaan tästä ohi.

— Eipä tule, sinä narraat waan. Tiedänhän minä, että pikajuna jo on mennyt.

— Mutta sieltä tulee toinen.

Wastauksen asemesta Anna yhä waan huusi: „koeta saada mua kiinni, isä, koeta, jos woit!" Wiimein isä huomasi, ett'ei hänelle muu tullut eteen, kun juosta tytön jälessä, joka oli mahdollisimman pian tehtäwä, jos mieli saada häntä waaran suusta poistetuksi. Hän läksi sentähden siihen suuntaan, josta hänen äänensä kuului. Nyt oli jo hywin pimeä ja Anna wäistyi aina isän lähemmäksi tullessa. Tämä käwi yhä lewottomammaksi. Suotta hän ei ollut lastaan waroittanut, sillä junaa todellakin odotettiin ja se saattoi jo tuossa tuokiossa saapua paikalle. Kahta kiiwaammin hän nyt koki tyttöä tawoittaa ja huusi häntä nimestä, jotta äänensä meni aiwan sorukkiin. Mutta pienoinen wastasi waan sydämellisellä naurulla ja huusi yhä edelleen: „etpä sittenkään mua löydä, isä . . . . koetahan waan."

Juuri hänen wiimeisiä sanoja lausuessaan kuului wihellys. Isälle nousi weri päähän; häntä huimasi. Mikä kamala onnettomuus saattaisikaan nyt tapahtua!

Pysäys-paikassa oli jo tawarajuna ja, ell'ei hän oikein waihettaisi pikajunan kiskoja, törmäisiwät ne auttamatta yhteen. Ripeä päätös oli tässä tarpeen, ja kerättyään wiimeisetkin woimansa huusi hän kowalla äänellä: „isä on täällä, riennä tänne Anna!"

Onnetoin lapsi! Entä jos se jo olisi liian myöhäistä. Juna lähenee lähenemistään, mutta Anna waan pitkittää naurnaan, johon höyryweturin huokaukset sekaantuwat. Waistontapaisesti horjun isä wahtipaikkaansa ja walmistautuu welwollisuuttansa täyttämään. „Ei toki," huutaa hän raiwoisena, „enhän woi tällä tawoin antaa lapseni henkeä alttiiksi, mun täytyy kokea häntä pelastaa," ja samalla kun hänen silmänsä kokewat läwistää pimeyden, nähdäkseen, missä tyttö on, huutaa hän uudelleen: „Anna, Anna!"

„Hae, hae!" kuului wastaus. Isä, jonka päässä hiukset nousiwat pystyyn pelästä kauhusta, oli wähällä heittäytyä lähenewän junan alle, kun samassa se ajatus juolahti hänen mieleensä, että lapsi kenties ei olisikaan sillä radalla, jota juna kulki. Taaskin waiwaten näköwoimaansa kekšii hän wiimeinkin lapsensa. Niin, tuolla hän seisoo, kurottaen käsiään isälleen; mutta oi! hän seisoo juuri sillä radalla, jota myöten juna tulee wierimään. Miehen olisi tarwinnut waan wetää kätensä waihettajasta, ja hänen lapsensa olisi ollut pelastettu. Siitä olisi tosin seurauksena ollut koko joukko kuolleita ja wahinkoa kärsineitä, surewia wanhempia, lohduttamattomia lapsia, mutta pikku Anna olisi kuitenkin pelastettu. Hänet tosin lyötäisiin rautoihin, pantaisiin kowaan wankeuteen, häneltä otettaisiin wirka ja hän julistettaisiin kunniansa menettäneeksi! mutta hänen armas lapsensa olisi kuitenkin elossa, hän kaswaisi ja tulisi onnelliseksi.

Juna läheni lähenemistään: hän näki sen lyhtyi-

neen liukertelewan eteenpäin kuin käärmeen. Wielä-kin olisi Anna woinut pelastua. Hänen olisi waan tarwinnut wetääntyä muutamia askeleita taaksepäin, mutta hän jäi liikkumattomana seisomaan, silmät kiin-tyneinä tuohon eteenpäin wieriäwään höyryweturiin.

— Anna, Anna, joudu jo tänne, riennä heti pai-kalla! — se on minun surmani, jos wiiwyttelet, — huutaa isä niin kowaa, kuin hän waan suinkin woi.

Jo huomasi tyttökin, ett'ei isä enää leikkiä laske-nut, ja jonkunlainen pelko lienee hänenkin wallannut. Höyryweturin molemmat lyhdyt walaisiwat nyt sel-wemmin. Wäristys käwi isäraukalla läpi ruumiin, hän tuskin tiesi, missä oli. Ajatukset ajoiwat rajusti toisiaan hänen aiwoissaan, ne lensiwät wielä kiiruum-min, kuin tuo eteenpäin rientäwä höyryhepo. Hän muisti nyt entisen nuhteettoman palwelukseusa, kuinka hän aina oli tunnokkaasti täyttänyt welwollisuutensa ja pannut sen edestä kaikki altiiksi. Hän oli tuolta etäämpää kuulewinaan tuon kauhean yhteentöyttäyksen, wahingoittuneiden hätähuudot ja kuolewien walitukset. Uhraisiko hän nyt yhden ainoan tähden — ainoastaan pienen tyttösen tähden — niin monta muuta ihmis-henkeä, riistäisikö hän laiminlyömisellään lapset ken-ties kuinka monelta isältä. Hänen päätänsä huimasi, kylmänhiki walui hänen otsaansa pitkin. Parin se-kunnin kuluttua oli kaikki jo ratkaistuna; joko surmaisi tuo julma höyryweturi hänen pienen Annansa tai useita muita. Mitään kolmatta tässä ei woinut ajatellakaan, ell'ei ihmeitä tapahtuisi.

Welwollisuuden-tunto sai isässä kuitenkin woiton. Tawan-mukaisesti hän siis tarttui waihtajan ranta-kaukeen. Isän toiwottomuus sai wäistyä sotamiehen uskollisuuden edestä. Hän asettaa waihtajan kohdalleen. Juna menee kauniisti oikeaan rataan, kiitää asema-

huoneen ja odotetun tawarajunan ohitse, ja poistui wihellyksellä, joka isäraukan korwissa soi kuin ilkkuwa riemuhuuto, ja katoaa wiimein yön pimeyteen.

Hämmästyneenä, ahdistetulla sydämellä seisoi hän nyt siinä wapisewin jaloin ja tuijottawin silmin, pitäen kädessään wielä sitä rautaa, jolla hän mielestään oli kauheasti surmannut oman lapsensa. Wiimein puhkesi hän epätoiwoisena huutamaan: „nyt on minun wuoroni kuolla!“

Toinen juna oli nyt tulossa. Hän ottaa kolme askelta eteenpäin, asettaa kätensä ristiin rinnan yli ja horjun. Kimeä wihellys kuuluu. Melkein tunnotoinna tarttuu hän kuitenkin uudelleen rautakankeen ja waihettaa tämänkin junan oikeaan rataansa.

Sittenkuin hän tämän oli tehnyt, kuulee hän äkkiarwaamatta takanaan rakastetun äänen, suloisemman kuin iloisin soitto. Hän kääntyy. „Paha isä, kun ei tahdo leikkiä Annansa kanssa,“ kuului ääni, ja samassa oli pienoinen kietonut kätensä isänsä polwien ympäri. Äkkinäisellä liikunnolla tarttuu isä lapseen, painaa häntä sydämelleen ja rientää jälleen saadun aarteensa kanssa wahtihuoneesen.

Siellä asetti hän tytön laattialle, otti lampun käteensä ja tarkasti häntä. Se oli tosiaankin Anna, hänen pikkuinen rakas lapsensa! Niin suurta onnea ei hän kuitenkaan woinut kantaa. Hän pyörtyi ja kaatui maahan tytön eteen, joka siitä pelästyi ja alkoi itkeä.

Samassa silmänräpäyksessä palasi äiti asialtaan. Hän oli jo tuntenut tyttönsä äänen, tämän huutaessa: „äiti, äiti, minä niin pelkään.“

— Mitä sinä pelkäät? Onko jotakin tapahtunut?

— Niin, kun isä, — katso tuolla! Hän äsken kaatui.

Kun waimo näki miehensä tunnotoinna makaawan laattialla, kiiruhtaa hän apua huutaen lähemmäksi, ja kylästä rientää nyt wäkeä saapuwille. Kyläniääkäri tulee myöskin. Hän awasi suonta ja isäraukka tuli jälleen tuntoonsa.

Kun mies seuraawana aamuna nousi makuusijaltaan, katseli waimo häntä lewottomin silmin. Hänen kaswonsa, joita ennen terwe puna kaunisti, oliwat muuttuneet kalmankarwaisiksi ja wasta aikoja myöten saiwat ne wähitellen entisen werewyytensä jälleen.

Celina tietysti tahtoi wiimeinkin tietää, mitä oli tapahtunut, ja miehen täytyi lopullisesti wäkisinkin kertoa kaikki. Kun hän itkusilmin oli kertonut tuon surullisen tapauksen, sillä wälin kuin waimo hywäillen koki häntä lohduttaa, kääntyi hän Annaan ja kysyi puolittain nuhdellen: „mutta sano meille, sinä pikku leuhkana, kuinka pääsit, ettei juna sinua pannut murskaksi?“

— Minuako? — Eikös mitä — wastasi tyttö iloisesti — minä tein waan samoin kuin Simokin.

Loppu.

~~318.IV.121.~~

Suom. kaunok. 3

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 5025